

Лекційні матеріали до предмету Історія фізичної культури

Лекція 1

Тема: Фізична культура в первісному світі, Фізична культура нового часу, особливості розвитку спорту нового часу.

Мета : Ознайомлення студентів із значенням, змістом та завданнями предмету. Оволодіння знаннями з питання про розвиток фізичного виховання на різних етапах розвитку суспільства.

Завдання лекції:

1. Ознайомити студентів із змістом предмету «Історія фізичної культури»
2. Визначити сутність розвитку фізичної культури на різних етапах розвитку суспільства.
3. Ознайомити студентів із вченням гуманістів про фізичну культуру.
4. Ознайомити студентів із гімнастичними та спортивними системами.

План

1. Зміст предмету «Історія фізичної культури»
2. Фізична культура в первісному світі.
3. Фізична культура в рабовласницькому та феодальному світі.
4. Фізична культура нового часу.

Ключові слова: фізична культура, фізичні вправи, ігри.

Основні поняття лекції: палестрика, орхестрика, панкратіон, пентатлон.

По засвоєнню матеріалу лекції студент повинен

***знати :** зміст предмету, етапи розвитку фізичної культури, сутність гімнастичних систем, ігрових систем, погляди гуманістів на фізичну культуру.*

***вміти:** визначати етапи розвитку фізичної культури, сутність гімнастичних систем, ігрових систем, погляди гуманістів на фізичну культуру.*

1. Зміст предмету «Історія фізичної культури». **Фізична культура в первісному світі** історія фізичної культури являє собою спеціальну галузь історичних та педагогічних знань. Вона є важливим розділом науки про фізичну культуру.

Предмет її вивчення - загальні закономірності виникнення, становлення та розвитку фізичної культури та спорту на різних етапах існування людського суспільства.

У зміст предмету історії входить вивчення засобів, форм і методів, ідей, теорій і систем фізичної культури. Фізична культура розглядається як органічна частина всієї людської культури, виховання і освіти людей, підготовки їх до трудової та військової діяльності. Історія простежує еволюцію фізичної культури і спорту з стародавніх часів до нашого часу.

У системі теоретико – педагогічних дисциплін, що вивчаються на факультетах фізичного виховання та інститутах фізичної культури відводиться значне місце. Вона належить до профільюючих дисциплін,

допомагає майбутнім спеціалістам краще пізнавати свою професію і підвищити педагогічну культуру, готує їх до практичної діяльності.

Складовою частиною предмету історії фізичної культури виступають історіографія та джерело ведення, ступень та рівень вивчення яких визначають її досягнення як навчальної та наукової дисципліни. У процесі свого формування предмет історії фізичної культури увібрав у себе відомості з цивільної та військової історії, етнографії і археології, історії педагогіки та медицини, історії культури. Предмет історії тісно пов'язаний з науковими дисциплінами, що вивчають фізичну культуру з соціологічних, теоретико – педагогічних, медико – біологічних і спортивно – педагогічних позицій.

При вивченні історії фізичної культури і спорту використовуються різні джерела, серед яких:

- Архівні матеріали, літописи, книги, брошури, журнали, газети та інші письмові джерела, що містять відомості з фізичної культури та спорту;
- Археологічні і етнографічні данні, що свідчать про використання фізичних вправ та ігор;
- Пам'ятки образотворчого мистецтва, художня література, кіно-, фото- і фотоматеріали,

Науковою основою науки про фізичну культуру є діалектичний та історичний матеріалізм. На цій підставі розвиток фізичної культури розглядається в залежності від суспільно-економічної формації, географічного положення та національних особливостей. Рівень розвитку фізичної культури, її місце у житті людини завжди залежить від форми виробництва, суспільних відносин, політики, науки, культури.

2. Фізична культура в первісному світі.

При первісному устрої фізична культура мала свої особливості, які зникли з появою класів. Так, елементи системи фізичного виховання у докласовому суспільстві характеризувалися зв'язком з трудовою діяльністю людини. У іграх і вправах люди відтворювали конкретні ситуації полювання або іншого виду їх повсякденної діяльності. Особливістю фізичного виховання була його доступність для кожного члену суспільства. Походження фізичних вправ та ігор розглядалось з різних боків. Дехто розглядав з ідеологічних позицій, інші – з матеріалістичних. Перші бачили фізичне виховання як тамування біологічних інстинктів через ігри. Вони казали, що гра старша за труд. Ф. Енгельс розглядав фізичне виховання з матеріалістичних позицій. Завдяки труду, полюванню, людина отримувала необхідні навички та уміння з бігу, стрибків, кидків, лазіння, розвивала в себе витривалість, спритність, кмітливість. Трудова діяльність людини сприяла об'єктивній появі фізичного виховання у суспільстві. Нерідко, людина, перед тим, як піти на полювання, малювала на скелі тварину і наносила по малюнку удари чи кидки, або стріляла з луку. Це сприяло загартуванню волі, виробляло влучність ока, руки. Людина набувала уміння і навички, необхідні на справжньому полюванні.

З появою релігійних вірувань фізичні вправи стали пов'язувати з обрядами, танцями.

Вплив на появу тих чи інших фізичних вправ має також географічне положення, оточуюча середина та кліматичні умови, у яких мешкали первісні люди.

У народів Півночі зі стародавніх часів у праці та побуті використовувались лижі. Племена, які мешкали на берегах водоймищ, практикували плавання, веслування, а взимку ковзани, виготовлені з довгих трубочастих кісток тварин. Кочеві племена навчали дітей їзді верхи.

З розвитком свідомості почали з'являтися нові фізичні вправи, ігри, які цілком відбивали трудові дії.

З появою первісно-родового суспільства з'являється родова община. Розвиток виробничих сил та поширення трудового досвіду призвело до ускладнення фізичного виховання, яке стало носити колективний характер. Поряд з землеробством, скотарством, ремеслами, все більшу роль починає відігравати військова організація родової общини, підготування до військової діяльності.

З'являються зачатки військового виховання: стрільба з луку, кидання різноманітних предметів. Діти разом з дорослими ходять на полювання, рибну ловлю. Міклухо Маклай (папуаси Нової Гвінеї) описує їх ігри, пов'язані з бігом, стрибками, киданнями, різними танцювальними елементами.

У американців (індіанці ескімоси) ігри пов'язані з бігом, киданнями м'яча в ціль, бігом на великі відстані, підніманням камінь, боротьбою, фехтуванням на палках. У багатьох первісних народів був обряд з педагогічною спрямованістю – ініціація (посвячення при переході з однієї вікової групи до іншої, чи при прийомі у рід або плем'я і т.п.). До цього обряду молодь готували спеціально виділені старійшини роду. Готуючись, юнаки тренувались, гартувались, витримували заборони на їжу, дотримувались дисципліни, приймали участь у полюванні. Фізичне виховання починає виділятися в одну з головних функцій родової общини.. Його особливістю стає тісний зв'язок з працею, побутом, безкласовий характер та доступність для усіх членів роду.

Розвиток виробничих сил, пов'язаних з розділенням праці між землеробством та скотарством, поява приватної власності, призвели до розпаду родового строю. Фізичне виховання набирає все більш військову спрямованість. Виділення військової та родової аристократії, ігнорування нею фізичної праці, призвело фізичне виховання до розділення по класовій ознаці.

3. Фізична культура в рабовласницькому та феодальному світі.

З розпадом родового строю і появою рабовласницької формації фізичні вправи й ігри все частіше проводяться у формі змагань. У мешканців Океанії у індіанських племен (інки, ацтеки, майя) популярністю користувалась

командна гра з м'ячем. Суть її полягала у тому, що одна команда повинна була закинути м'яч у кільце на стіні чи на стовпі, а інша – завадити їм це зробити. Гравці команди-переможця приносилися у жертву на честь Сонця.

Найбільше розповсюдження фізична культура отримала в країнах Стародавнього Сходу, античних державах Греції та Рима. **Індія** – полювання, їзда верхи, фехтування на мечях, перегони на колісницях, стрільба з лука. Деякі фізичні вправи дійшли до наших днів. Це кінне поло, шахи, хокей на траві, хатха-йога та інше. **У Стародавній Персії** були школи, де дітей навчали їзди верхи, стрільбі з лука. Виховання мало ціль готувати вмілих загартованих воїнів.

При розкопках гробниць фараонів у **Давньому Єгипті** знайдені поховання XII ст. до н.е., де на фресках зображено більш за 400 фізичних вправ. Знайдені зображення боротьби, стрільби з лука, плавання, їзди на колісницях. Основні засоби фізичного виховання народу – ігри, боротьба, акробатичні вправи, біг, стрибки, кидання, піднімання ваги (каміння). Фізичне виховання рабовласників та аристократів проходило в школах, побуті й армії. Крім різних фізичних вправ було полювання на колісницях, їзда верхи, стрільба з лука, використовувався змагальний метод – змагання з фехтування.

Свого найвищого розвитку фізичне виховання досягає у **Давній Греції** VIII-IV ст. до н.е. Постійні війни між містами сприяли накопиченню рабів. Найбільш типовими були Спарта й Афіни, де використовувався різний підхід до фізичного виховання. Афіняни розвивали спритність поряд з фізичною силою, а спартанці розвивали силу, стійкість і витривалість воїнів. **Спарта** мала 10 тисяч рабовласників і 250 тисяч рабів. Діти до 7 років виховувались у сім'ї. З 7 до 18 років молоді спартанці знаходились у державних виховних установах, де займалися фізичним вихованням. Їх гартували, привчали до голоду, холоду, спраги, терпіння. Юнаки виконували вправи з метання спису, диску, бігу, боротьби, стрибків, вивчали військові ігри, полювали на диких звірів. Юнаки 18-20 років зараховувалися в загони ефебів, де продовжували військову підготовку. Потім їх брали до війська і вони несли службу до старості. У Спарті займалися і фізичним вихованням дівчат, щоб вони народжували здорових дітей. Довгий час армія Спарти була непереможна. Атлети Спарти брали участь у Олімпійських Іграх.

Інакше було поставлено фізичне виховання у **Афінах**. Афіни були центром культури, торгівлі, науки. Афіняни вважали, що гармонійний розвиток людини повинен складатися з розумового, морального та фізичного виховання. В Афінах діти до 7 років виховувались у родині під наглядом раба або рабині. Потім хлопців відправляли у школу, а дівчата продовжували виховуватися вдома.

З 7 до 16 років юнаки відвідували приватну або державну школу, тобто проходили навчання в музичній (від слова муза) та гімнастичній (від слова „гімос” - голий) школах. Гімнастичну школу ще називали Палестрою (від слова „пале” - боротьба). Починаючи з 14 років заняття у музичній школі переходили на другий план – на першому були заняття у гімнастичній школі.

В Афінах гімнастика складалась з трьох розділів: палестрика, орхестрика та ігри.

У *палестрику* входили: біг, стрибки, метання спису, диску та боротьба – це пентатлон, п'ятиборство. Крім цього був ще панкратіон (поєднання боротьби з кулачним боєм), плавання, кулачний бій, їзда верхи, стрільба з лука.

В *орхестрику* входили, в основному, танцювальні вправи з музичним супроводом.

Ігри також складали розділ гімнастики. Це були вправи з палкою, колесом, ключкою, шаром, м'ячем та іншими предметами.

В 16 років діти заможних батьків поступали до гімнасію. В гімнасії поряд з фізичними вправами молоді рабовласники вивчали політику, філософію, літературу.

Фізичне виховання в Давньому Римі VIII-IV ст. до н.е. На чолі роду стояли вожді, вже відокремлювалися патриції та заможні плебеї. В римських школах фізичного виховання не було. Фізичне виховання дітям давали у домашніх умовах. Вчили гімнастиці, володінню зброєю, метання списа, дротиків, їзді верхи, кулачному бою. Привчали переносити голод, спрагу, холод, навчали плаванню, подоланню річок. З 17 років починалась служба у римській армії. Навчання воїна тоді було суворим: вчили володінню зброєю бігу, стрибкам з жердиною, скелелазінню, боротьбі, плаванню – без одягу і у спорядженні. Заможна молодь займалась фізичними вправами на Марсовому полі в Римі. Разом з тим у Римі поширюються всілякі видовища та змагання, їзда на колісницях, боротьба, кулачні бої, фехтування. Так в I ст. до н.е. будується величезний амфітеатр Колізей, розрахований на 50 тисяч глядачів, руїни якого збереглися і до наших часів. У Римі проводяться гладіаторські бої (гладіатори – військовополонені, раби). Для гладіаторів створюються спеціальні школи. Найбільша була в Капує, де в 74-71 рр. до н.е. знаходився Спартак. З 20-их років XX століття на честь Спартака проводяться спортивні змагання – спартакіади, його ім'я носять спортивні товариства. В роки правління імператора Антонія Пія (138-161 рр. н.е.) під час бою гладіаторів впали верхні дерев'яні яруси в цирку Максимус, Рим, загинуло 1112 глядачів.

Фізичне виховання **феодалів** носило класовий і військово-прикладний характер. Виховання лицарів зводилося до оволодіння «лицарськими доблестями». Їх навчали: верховій їзді, фехтуванню, полюванню, плаванню, стрільбі з лука, грі в шахи, складанню віршів. З 7 до 14 років майбутні лицарі виконували роль пажу при домі знатного феодала. Після 14 років пажі ставали зброєносцями, а по досягненню 21 року зброєносців посвячували в лицарі. Готуючись стати лицарями, юнаки багато займалися фізичними вправами. Велике значення надавалося іграм, які ділилися на рухливі, спортивні й військові.

Спортивні - прообраз тенісу, футболу, голландський гольф.

Військові ігри - штурм міських стін, облога замків, укріплення місць.

З видів спорту найбільший розвиток отримали: фехтування, верхова їзда, боротьба, метання (молота, списа), стрибки в довжину, стрільба з лука.

Розвагою й спортом для лицарів було полювання: соколине, псове, кінне, піше. З метою перевірки підготовки проводилися лицарські турніри – масові й одиночні. Перед початком одиночного турніру лицарі давали клятву, що вони готові віддати *«життя – королю, серце – дамі, а честь – нікому»*. Найбільшого розвитку турніри досягли в часи хрестових походів. Ці турніри проводилися в Німеччині, Франції, Англії, Іспанії. В XVI столітті лицарство, як верства суспільства, занепало. Зароджуються нові буржуазні стосунки. Винахід пороху й вогнепальної зброї, найманого війська, призвели до того, що лицарська система фізичного виховання стала непотрібною й почала зживати себе.

Фізичне виховання народних мас у Європі в період феодалізму проходило стихійно. Хоча в ряді випадків приймало організовані форми. Наприклад, у Швеції в XV столітті для юнаків 16-18 років проводилися систематичні заняття з бігу, стрибків, боротьби, метання списа, фехтування на ціпках. Городяни, ремісники, з метою самооборони міст організовували фехтувального й стрілецькі «братерства». На площах і вулицях Англії грали в суль - прообраз сучасного футболу. На міських гуляннях виступали акробати, борці, кулачні бійці. В XV-XVII ст. буржуазія перетворює фехтувальні й стрілецькі товариства в аристократичні клуби.

Своєрідно фізичне виховання склалося в Китаї. Так, після масових повстань селян «Жовті пов'язки» (III-V ст.), діяв указ про здачу населенням усякої зброї. У зв'язку із цим формуються різні фізичні вправи, тобто способи самооборони без зброї. З VI століття розвивається гімнастика ушу - захват зброї голими руками, удари кулаком і долонею в сполученні з ударами ногами, що довгий час конкурує з японськими видами єдиноборств.

У цей же час у Японії розвивається лицарство самураїв, різноманітні види боротьби - джиу-джитсу, карате, фехтування одним і двома мечами, володіння списом, застосовується стрільба з лука в пішому й кінному ладі.

У середні віки (XV-XVII ст.) у європейських країнах з'явилося вчення гуманістів - інтерес до земного життя. Вони були проти аскетизму, не визнавали загробного світу. Це була ідеологія буржуазії, що розвивається.

Основною ідеєю у них було використання фізичного виховання не тільки для військової підготовки, але й для зміцнення здоров'я й розвитку фізичних сил. Це була нова прогресивна ідея.

Італійський гуманіст Вітторіо да Фельтре (1378-1446 рр.) організовує школу нового типу для дітей - «Будинок радості», у ній заохочувалися: допитливість, активність, самостійність, зубріння виключається. Тут в основному використовувалися методи наочного навчання, уперше в навчальний план школи введено фізичне виховання. Дітей у цій школі також навчали: фехтуванню, верховій їзді, іграм, правилам гігієни.

Французький письменник Франсуа Рабле (1494-1553) надає величезного значення фізичним вправам, таким як: біг, стрибки, метання, верхова їзда, веслування, боротьба, вправи на гімнастичних снарядах, ігри, прогулянки, полювання.

Вершина розвитку гуманістичних ідей це англійці-утопісти Томас Мор (1478-1535) і Томазо Кампанелла (1568-1639), які висловлювали ідею суспільства майбутнього й виховання в ньому підростаючого покоління. У книгах “Утопія” і “Місто сонця” вони бачать головну мету фізичного виховання в зміцненні здоров'я.

Перший підручник в галузі фізичного виховання пише італійський лікар І. Меркурна (1530-1606). Книга називалася «Про мистецтво гімнастики». Він описав всі відомі фізичні вправи й методику їхнього застосування. Розділив вправи на 3 групи:

- 1 - вправи для зміцнення здоров'я.
- 2 - військові вправи.
- 3 - атлетичні вправи для підготовки до змагань.

Його праця більше 200 років залишалася одним з основних керівництв по фізичному вихованню.

Чеський педагог Ян Амос Коменський запровадив принцип природоподібності - він вважав, що потрібно спостерігати природу й дотримуватися її законів.

У цей же час зароджуються анатомія й фізіологія, голландський вчений Андреа Везалій (1514-1584) описує будову людського тіла. Англієць Гарвей (1578-1657) відкриває закони кровообігу, і тим самим покладає початок фізіології.

Леонардо да Вінчі (1452-1519) проводить дослідження в галузі біомеханіки. У такий спосіб створюється ґрунтовний фундамент для розвитку науки про фізичне виховання.

4. Фізична культура нового часу.

Зародження деяких видів спорту припадає, в основному, на середину ХІХ століття. Так, перші змагання з плавання, проводилися в Англії в 1877 році, з тенісу (від англ. «галявина») Уїмблдонський турнір проводиться з 1877 року, Кубок Девіса - з 1900.

Змагання з фехтування (від нім. «боротися») у Франції починаються з кінця ХVІІ століття. У Росії перші змагання проводяться з 1860 року.

Легка атлетика, у звичному нам виді, зародилася у Великобританії у 18 столітті. У програму Олімпійських Ігор сучасності легка атлетика включена з 1896 року.

Волейбол зародився в США в 1895 році.

Футбол - Англія, середина ХІХ століття. В 1863 році в Англії створюється перша футбольна ліга. У програму Олімпійських Ігор футбол входить в 1900 р.

Баскетбол зародився в США в 1891 році. У програму Олімпійських Ігор сучасності включений з 1936 року.

Перший період нового часу охоплює час від середині ХVІІ в. до Паризької комуни (1871 з 18 березня до 28 травня). Після Паризької комуни починається другий період нового.

У перший період нового часу на розвиток основ фізичного виховання значний вплив зробили:

- матеріалістична філософія XVII-XVIII.
- природознавство, фізкультура, гігієна, біологія, анатомія.
- педагогічні теорії.

Найбільше значення для розвитку теорії й практики фізичного виховання мають роботи англійського філософа й педагога Дж. Локка, французького просвітителя Жан-Жака Руссо, шведського педагога І. Песталоцци й французьких філософів матеріалістів Ламерти, Кондорсэ.

Дж. Локк (1632-1704) сучасник англійської буржуазної революції доводив необхідність виховання молодих людей - енергійними, сильними тілом і духом, здатними пробити собі дорогу в житті. Найголовнішим у вихованні Локк вважав - виховання сили волі, твердості характеру, фізичного загартування й витривалості. Необхідно добре володіти зброєю, їздити верхи, плавати, керувати вітрилами, веслувати. Він вважав: чим сильніше й загартованіше тіло, тим легше людина справляється з лінощами, страхом та іншими недоліками, тим міцніше її сила волі.

Жан-Жак Руссо (1712-1778) розвивав ідею про вирішальну роль зовнішнього середовища у формуванні особистості людини. Оскільки тіло народжується раніше душі, тому першою повинна бути турбота про тіло. Спочатку загартовування, потім ігри й фізичні вправи зміцнюють тіло дитини, сприяють формуванню її характеру й допомагають легше пізнавати навколишній світ. Він доводив важливу роль фізичного виховання в розумовому розвитку людини.

Йоганн Песталоцци (1746-1827) шведський педагог, його заслуга в галузі фізичного виховання це розробка аналітичного методу. Він вважав, що кращий шлях для навчання рухам і діям - це оволодіння елементарними формами рухів з яких складаються більш складні, виділяв частини, а потім навчав у цілому. Він розділив вправи на елементарні - рухи в суглобах плеча, стегна. Виділив складні - біг, стрибки, метання, лазіння, плавання, верхову їзду, танці й ігри. Така система одержала назву "Суглобної гімнастики" Песталоцци.

Під впливом реформ того часу педагогічних і просвітніх ідей Локка Руссо, Песталоцци фізичне виховання все впевненіше займає своє місце в шкільних системах виховання й освіти. Викладання в школах починає будуватися на сполученні розумового й фізичного виховання, а також доповнюється ручною працею.

Виникнення й розвиток національно-буржуазних гімнастичних і спортивно-ігрових систем фізичного виховання.

Формування цих систем проходить на початку XIX ст. на основі розвитку капіталістичних економічних відносин буржуазії. Зростання промисловості, науки, техніки, військової справи вимагає поліпшення системи виховання й освіти молоді. Боротьба за ринки збуту вимагає посилення ролі армії. Це стало головною причиною виникнення гімнастичних і спортивно-ігрових систем фізичного виховання. Також

істотний вплив на це створюють дослідження анатомів, гігієністів, фізіологів, педагогів.

Гімнастичні системи переважно створюються в країнах Європи, таких як Німеччина, Франція, Швеція.

Наполеонівські війни XIX ст. вимагали великої кількості фізично підготовлених людей. Для армії починають розвиватися гімнастичні системи. Так німецька гімнастика починає розвиток з XIX століття. Германія тоді не була централізованою державою й була захоплена Наполеоном. У Німеччині почався рух за звільнення країни. Тому в 1808 р. організовується таємне політичне суспільство, але французи забороняють його. Починаються пошуки нових форм із метою об'єднання сил опору.

В 1810 створюється перший гурток аматорів гімнастики. Організовує його Фрідріх Ян, який в 1811 р. під Берліном створює гімнастичний майданчик (турнплац) з поперечиною, брусами, конем і іншими снарядами. Після розгрому Наполеона турнерські організації виступають проти феодалів Німеччини, і в 1819 році їх формально забороняють, а в 1840 році, коли зміцніла буржуазія цей рух знову відродився. Турнери займаються німецькою гімнастикою, туризмом, екскурсіями, військово-ігровими вправами, розвивають волю, фізичну силу, витривалість, дисципліну. Але в їхніх методиках немає визначення навантаження, дозування, педагогічного, лікарського контролю. Тому П. Ф. Лесгафт піддає німецьку гімнастику критиці, що вона не була пристосована для поширення в школах.

У цей час у Швеції зароджується своя гімнастика. Засновником шведської гімнастики був Петр Лінг (1776-1839). За його пропозицією в 1813 р. у Стокгольмі створюється гімнастичний інститут існуючий і в цей час.

Вправи шведської гімнастики ділилися на 4 групи:

1. Педагогічна гімнастика - гармонійний розвиток здорових дітей починаючи зі шкільного віку.
2. Військова гімнастика - вправи військової й фізичної підготовки шведського війська.
3. Лікарська гімнастика - вправи корегую чого характеру, застосовувані при лікуванні захворювань.
4. Естетична гімнастика - розвиток досконалих форм людського тіла й виховання почуття прекрасного за допомогою пластичних рухів.

Урок у шведській гімнастиці будувався так - спочатку давалися вправи для ніг, спини, рук, черевного преса, грудної клітки, а потім вправи в рівновазі, ходьбі, бігу, стрибках і дихальні вправи.

Якщо в німецькій гімнастиці перевага віддавалася вправам на брусах і коні, то у шведській гімнастиці найчастіше використовувалися стінка, лава й колода.

До недоліків шведської гімнастики можна було віднести: відсутність індивідуального підходу, незграбність і статичність виконуваних вправ. Шведська гімнастика отримує поширення в багатьох країнах Європи й Америки.

У північних Скандинавських країнах крім гімнастики популярними були також лижний і ковзанярський спорт.

На початку XIX століття виникає французька гімнастика. Це викликано прагненням буржуазії відродити колишню військову міць своєї армії.

Так, творцем французької гімнастики був Франциско Аморос (1770-1848) - офіцер, іспанець за походженням. Аморос вивчив погляди Песталоцци й в 1817 році в Парижі відкрив приватний гімнастичний заклад. А в 1820 році відкривається державна гімнастична школа по підготовці офіцерів - вчителів гімнастики.

В 60-і роки XIX століття у Франції поширюється також велосипедний спорт, що виник у Європі в 1860-их роках; ігри в гольф, крокет, теніс; стрільба з пістолетів, рушниць, лука.

Німецькою гімнастикою займаються також в Австро-Угорщині, Італії, США, Швейцарії, Данії, Голландії. Шведська гімнастика знайшла більше застосування у Фінляндії, Норвегії й Росії.

Спортивно-ігрові системи створювалися поряд з гімнастичними, їхню основу складали вправи, що містять елементи змагання й спрямовані на досягнення кращих результатів.

На міських і сільських святах виступають борці, кулачні бійці, акробати, фехтувальники, аматори бігу, стрибків, метань. Жителі північних країн змагаються в бігу на лижах, ковзанах. Багата знать змагається у верховій їзді, фехтуванні, іграх у гольф, крокет, стрілянині з лука й пістолетів. Починають проводитися зустрічі професійних борців і боксерів, гирьовиків і акробатів.

У багатьох країнах відкриваються навчальні заклади (школи, коледжі, університети й ін.) у яких відбувається розвиток академічного спорту й спортивних ігор. Так, ігрові види вперше поширюються в Англії. Це футбол, гольф, крокет і ін.

В 50-70 роках у США створюються перші ігрові й атлетичні спортивні клуби, і в них проводяться змагання. Спорт, в основному, стає привілеєм буржуазного суспільства.

В Америці спорт розвивається за прообразом Англії. Найбільше поширення одержує бейсбол. Перший бейсбольний матч відбувся 19 червня 1846 року. В 1858 році створюється національна асоціація цього виду спорту.

Спортивно-ігрова система в США носить еkleктичний характер. Вона створюється на базі спорту й ігор, завезених з країн Європи.

В 1864 році приймається устав аматорів спорту, по якому людям фізичної праці забороняється брати участь у спільних спортивних змаганнях з багатіями. Тільки наприкінці XIX століття робочу молодь стали допускати, з багатьма застереженнями й обмеженнями, до змагань.

В статут буржуазних спортклубів Англії, Франції, Німеччини й інших країн записувалося, що кожний причетний до політики, виключається із клубу. В умовах буржуазного суспільства гімнастичні й спортивно-ігрові системи носять класовий характер.

Другий період нової історії охоплює події від Паризької комуни до жовтневої революції. Це час загострення протиріч капіталізму, які породили робочий спортивний рух, мілітаризацію фізичного виховання, військово-фізичну підготовку молоді.

У процесі боротьби робітничий клас створював свої класові організації. Це гімнастичні організації.

Перший спортивний гурток створений в 1850 році у Німеччині. Його члени відвідували лекції, займалися фізичними вправами, здійснювали масові виїзди за місто й організовували змагання.

Побоюючись росту робочих спортивних організацій капіталісти багатьох підприємств стали самі створювати спортивні й гімнастичні гуртки для робітників, залучаючи їх на свою сторону й відволікаючи від політичної боротьби.

В 1913 році в Бельгійському місті Генте скликана нарада робочих спортивних організацій п'яти країн: Англії, Австро-Угорщині, Бельгії, Німеччині й Франції. Це поклало початок міжнародній єдності робочих спортсменів. В 1914 р. перша Світова війна перервала діяльність цього об'єднання. Нові міжнародні спортивні організації виникли після Великої жовтневої Революції й закінчення першої світової війни.

У другій половині XIX століття велику популярність отримав *сокольський рух* у Чехії. Багато слов'янських народів у той час перебували в складі Австро-Угорської імперії.

У боротьбі проти гніту активність проявляла Чехія. Не маючи можливості створювати воєнізовані організації, керівники цього руху ставили метою згуртувати слов'янські народи, щоб підготуватися до боротьби. Так виникла організація «Сокіл». Її творцем був чех Мирослав Тирш. Вона створювала різні гуртки самодіяльності, добровільні пожежні команди, але головними були гімнастичні товариства.

Організація «Сокіл» розробила свою систему гімнастичних вправ. Замість німецької системи багаторазового повторення вправ, вони ввели комбінацію різних вправ, звертаючи увагу на чіткість і чистоту рухів, тобто спортивна гімнастика.

«Соколи» ввели єдиний гімнастичний костюм (сокілка й рейтузи), музичний супровід для вільних вправ і вправи з предметами.

Всі вправи в сокольській системі поділялися на 4 групи:

- 1) вправи без снарядів;
- 2) вправи на снарядах (поперечина, бруси, кінь) і з предметами (ціпка, булави, шарфи для дівчин, макети холодної зброї для чоловіків);
- 3) групові вправи (піраміди, вправи акробатичного характеру);
- 4) бойові вправи (прийоми фехтування, боксу).

Заняття проводилися за наступною схемою: спочатку стройові вправи, потім вільні, вправи зі снарядами і бойові, потім вправи на снарядах у підгрупах, потім загальні вправи (наприклад, піраміди) і, нарешті, знову стройові, після чого заняття закінчувалося.

Завдяки своїй привабливості сокольська система поширилася в інших країнах і замінила стару німецьку гімнастику навіть у Німеччині. Хоча в німецьких школах заняття фізкультурою проводилися вже до трьох годин на тиждень.

Але буржуазія прагне розширити вплив на молодь і створює нові спортивні об'єднання й клуби. Так, у США створюється Союз християнської молоді. В 1902 році починає діяти сіоністська спортивна організація Всесвітній союз «Маккабі», що проводить змагання для єврейської молоді світового масштабу (маккабіади).

В 1911 р. виникає міжнародна ліга католицьких клубів фізичного виховання.

На початку ХХ століття, спочатку в Англії, а потім і в інших країнах отримали розвиток організації бойскаутів (хлопчиків розвідників), які заснував англійський полковник Баден Пауель. Скаути - школа фізичного розвитку й військово-націоналістичного виховання юнаків і дівчат.

Скаути проводили літні канікули у воєнізованих таборах, вчилися орієнтуватися на місцевості без компаса, надавати першу допомогу, готувати їжу. Скаути здавали нормативи на значок атлета, плавця, моряка, туриста, велосипедиста - носилися значки на рукаві.

В умовах великих міст спорт стає засобом розрядки постійної нервової напруги, стає одним із хвилюючих видовищ.

Якщо в перший період Нового часу переважним засобом фізичного виховання була гімнастика, то вже не меншого значення набуває спорт - уміння мобілізувати фізичні й вольові зусилля в найкоротший строк.

З'являється професійний спорт серед боксерів, бігунів, велосипедистів. Влаштовуються великі змагання. Спортсмен отримує гроші за участь у змаганнях. Починається продаж і самих спортсмени.

Незважаючи на негативні сторони в галузі спорту прогресивні діячі бачать у ньому засіб фізичного й морального виховання, засіб зміцнення дружніх зв'язків між народами. З'являються нові форми фізичного виховання. Великий розвиток отримали види загально-розвиваючої гімнастики. З'явилася гімнастика для жінок, для дітей молодшого віку. Розвивається художня гімнастика. Використовуються вправи з партнерами: партнер не тільки підтримує виконавця, але й активно діє, або пручаючись, або роблячи вправу разом.

Висновки

Історія фізичної культури стародавнього світу охоплює дві громадсько - економічні формації: первісну та рабовласницьку. Фізична культура як складова частина загальної культури первісної людини виникає на основі трудової діяльності в умовах первісного суспільства. Її особливостями є тісний зв'язок з працею та побутом, доступність для всіх членів суспільства. З виникненням рабовласницького суспільства фізична культура приймає класовий характер та військовоу направленість. З цією метою виникають

системи фізичного виховання, створюються спеціальні школи і перші зачатки науки про фізичне виховання, будуються спортивні майданчики, проводяться змагання. З розпадом рабовласницького суспільства гине породжена цим суспільством культура і її складова частина – фізична культура.

Історія фізичної культури середніх віків у своєму розвитку проходить у три етапи: раннього, розвиненого та пізнього середньовіччя, що співпадає в основному з етапами феодальної громадсько – економічної формацією. У період раннього і розвиненого феодалізму оформлюється (головним чином у країнах Європи) система військово – фізичної підготовки лицарів, основні риси якої – військова направленість і класовий характер. Народні маси, незважаючи на своє тяжке положення, мають більші у порівнянні з рабовласницьким суспільством можливості для занять фізичними вправами та іграми. Але ці можливості обмежені. Розвиток фізичної культури у народів інших континентів відрізняється своїми особливостями.

У період пізнього феодалізму, в його надрах, зароджується буржуазна культура і її складова частина – фізична культура та спорт, провідниками якої виступають гуманісти. В цей же час виникають перші гуманістичні, соціалістичні теорії фізичного виховання.

В перший період нової історії затверджуються нові погляди на фізичну культуру. Посилюється увага до розробок науково – теоретичної думки в області фізичного виховання. Виникає два напрямлення у використанні засобів, форм і методів з метою військово – фізичної підготовки, укріплення здоров'я, розвитку фізичних та морально – вольових якостей людини: гімнастичне (головним чином в країнах континентальної Європи) і спортивно – ігрове (характерне для англосаксонських країн та інших регіонів світу). У розвинених країнах походять організаційно – методичні оформлення сучасних видів спорту, гімнастики, ігор, туризму. Буржуазія стверджуючи свою владу у боротьбі з феодалізмом, зацікавлена у розвитку фізичної культури і спорту. Нові ідеї у цій області багато в чому відповідають інтересам народних мас.

Контрольні питання

1. Які існували погляди вчених на походження фізичних вправ та ігор?
2. Яка роль праці в у виникненні фізичних вправ та ігор?
3. Які особливості розвитку фізичної культури у первісному суспільстві?
4. У чому проявляється класовий характер фізичного виховання в рабовласницькому суспільстві?
5. Як походив розвиток фізичної культури в країнах Стародавнього Сходу?
6. Порівняйте систему фізичного виховання Спарти і Афін.
7. З яких основних розділів складалась давньогрецька гімнастика?
8. Які особливості розвитку фізичної культури у Стародавньому Римі?
9. Як відображались питання фізичного виховання у працях стародавніх філософів, лікарів, ораторів, скульпторів, поетів?
10. Охарактеризувати особливості розвитку фізичної культури в середні віки.

11. Як відносились середньовічна церква до фізичного виховання народних мас?
12. Охарактеризувати зміст фізичної підготовки феодалів, значення лицарських турнірів.
13. Охарактеризувати погляди гуманістів та ранніх соціалістів утопістів на фізичне виховання людини? В чому їх різниця?
14. Дайте коротку характеристику особливостям розвитку фізичної культури та спорту в перший період нової історії.
15. Як розглядалися питання фізичного виховання в педагогічних теоріях 18-го та початку 19 століття? Що в них спільного та розбіжного?
16. Які причини виникнення національно – буржуазних гімнастичних систем? В чому їх різниця?
17. Чому в країнах континентальної Європи – Німеччині, Франції, Швеції – завдання фізичного виховання вирішувались переважно засобами гімнастики, а в Англії та США спорту та ігор?
18. Які причини лежать в основі виникнення самостійних робочих спортивних організацій?
19. Які історичні умови сприяли виникненню гімнастичних організацій «Сокіл»? В чому сутність сокольського руху?
20. В чому проявляється реакційність філософських і педагогічних ідей Г. Спенсера та Ф. Ніцше в області теорії та практики фізичного виховання?
21. Що нового вніс у педагогічну теорію фізичного виховання Ж. Демені?
22. Охарактеризуйте форми та методи роботи скаутських організацій, підприємницьких спортивних клубів та християнських молодіжних організацій.
23. В чому проявилась мілітаризація фізичного виховання та спорту у роки першої світової війни? В чому сутність метода Ж. Ебера?
24. Охарактеризуйте розвиток аматорського та професійного спорту у другому періоді нової історії.

Студент повинен знати:

- історію виникнення фізичних вправ, систем фізичного виховання;
- розвиток фізичної культури в рабовласницькому суспільстві ;
- гуманістичні, соціалістичні теорії фізичного виховання;
- історію виникнення самостійного спортивного робочого руху;
- історію виникнення нових форм спортивно – гімнастичного руху, пов'язаних з національно – визвольним рухом.

Студент повинен вміти:

- проаналізувати події, які сприяли виникненню та розвитку фізичних вправ, систем фізичного виховання;
- визначити роль видатних людей у створенні систем фізичного виховання на протязі розвитку людського суспільства;
- свої знання з історії фізичної культури застосувати під час проходження педагогічної практики в школі та подальшого використання їх у своїй професійній діяльності.

Література

1. Платонов В.Н., Гуськов С.И Олимпийский спорт : Учебник (1-я книга). – К.: Олимпийская литература, 1994.
2. Платонов В.Н., Гуськов С.И Профессиональный спорт : Учебник (2-я книга). – К.: Олимпийская литература, 2000.
3. Столбов В.В. История физической культуры / Учебник для педагогических институтов, М., 1989.
4. История физической культуры / Учебник для институтов физической культуры / Под ред. Столбова В.В., М.: ФиС, 1983.
5. Грушевский, Михаил. Иллюстрированная история Украины. - К.: МП «Левада», 1995. с.19-35: ил.
6. Украина: Полная энциклопедия / Авт.-составители В.М.Скляренко, Т.В. Иовлева, В.В. Мирошникова, М.А.Панкова; Худож.-оформитель Л.Д.Киркач – Осипова.- Харьков: Фолио, 2007.- 463с.

Лекція 2.

Тема: Олімпійські ігри Стародавньої Греції. Відродження Олімпійських ігор сучасності. Діяльність П'єра де Кубертена.

Мета : Ознайомлення студентів з історією виникнення Олімпійських Ігор, історією відродження Олімпійських ігор сучасності, діяльністю П'єра де Кубертена.

Завдання лекції:

1. Ознайомити студентів з історією виникнення Олімпійських Ігор .
2. Ознайомити студентів з історією відродження Олімпійських ігор сучасності.
3. Ознайомити студентів з діяльністю П'єра де Кубертена.

План

1. Олімпійські ігри Стародавньої Греції
2. Відродження Олімпійських ігор сучасності. Діяльність П'єра де Кубертена

Ключові слова: Олімпійські ігри, змагання, Піфійські ігри, Естмійські ігри, міжнародний спортивний рух, відродження Олімпійських ігор сучасності.

Основні поняття лекції: види спорту, стадій, стадіон, Олімпія, панкратіон, пентатлон.

По засвоєнню матеріалу лекції студент повинен

знати: історію виникнення Олімпійських ігор, історію відродження Олімпійських ігор, діяльність П'єра де Кубертена;

вміти: визначати основні дати в історії розвитку Олімпійських ігор.

1.Історія виникнення Олімпійських Ігор

Зародження Давньогрецьких Олімпійських ігор.

Зародження Олімпійських ігор у Давній Греції пов'язують з іменами грецького народного героя Геракла, легендарного царя Пелопса, спартанського царя і законодавця Лікурга, царя Іфіта.

В одній з од давньогрецького поета Піндара (близько 522 - близько 442 р.р. до н.е.) сказано, що зародження Олімпійських ігор пов'язано з іменем Геракла. Цар Еліди Авгій, який володів великими стадами, дав доручення Гераклу очистити його величезний скотний двір за один день. Геракл погодився це зробити, але поставив умову, щоб Авгій віддав йому десяту частину своїх стад. Цар пообіцяв, так як був впевнений, що виконати таку роботу за один день неможливо. Геракл зруйнував з двох протилежних сторін стіни, що оточували скотний двір, і відвів в нього воду двох річок – Алфея і Пінея. Вода в один день знесла зі скотного двору весь бруд, а Геракл поставив стіни на свої місця. Він прийшов до Авгія вимагати нагороду, але цар не дав йому обіцяної десятої частини стад, і прийшлося, ні з чим повернутися Гераклу в Тиринф.

Страшно помстився Геракл царю Еліди. Через декілька років він вторгся з великим військом в Еліду, переміг у кровопролитній битві Авгія і вбив його смертоносною стрілою. Після перемоги зібрав військо і всю добичу приніс в жертву олімпійським богам та заснував Олімпійські ігри, які проводились з тих пір кожні чотири роки на священній рівнині, обсаженій самим Гераклом олівами, присвячені богині Афіні – Палладі. Геракл прибув з своїми чотирма братами в Олімпію з Криту, визначив довжину стадіону, організував змагання з бігу і нагороджував переможця оливковим вінком. Згідно Піндара, Геракл організував також змагання по гонкам на колісницях, встановив культ Пелопса, визначив кордони священного Алтіса.

У давньогрецького історика і письменника – мандрівника Павсанія ця легенда звучить декілька по – іншому. У Авгія була велика кількість биків та кіз, і більша частина його країни залишалась непридатною для посіву зерна з-за куч навозу. Тоді він запропонував Гераклу очистити від навозу країну за частину егейської землі або якусь другу нагороду. Геракл здійснив цей подвиг, направивши на навоз течію ріки Піней. Однак Авгій – під приводом, що завдання було вирішене не працею, а за допомогою хитрощів, - відмовився розраховуватись з ним і навіть старшого з своїх синів, Філея, прогнав від себе за те, що той казав, що батько не справедливо поводить себе з людиною, яка зробила йому таку послугу. Після цього випадку Авгій опасався, що Геракл може піти війною на Еліду. Тому він заключив союз з видними і хоробрими громадянами Еліди – синами Актора і з Амаринкеєм, які були хоробрими та вмілими воїнами.

Війна проти Авгія закінчилась для Геракла безславно. Сміливі воїни Авгія перемагали війська Геракла і змушували їх тікати з поля битви. І так

було до тогочасу, пока коварство и віроломство Геракла не привели до смерті синів Актора. Трапилось так, що, дотримуючись проголошеного перемир'я з приводу Істмійських ігор, сини Актора відправились на ці ігри в якості феорів (священного посольства). Геракл зробив засідку і вбив їх. Коли Молина, дружина Актора, узнала правду, вона вимагала помсти за вбивство, так як тоді Геракл жив у Тиринфі. Жителі Аргоса відмовились. Елейці звернулись до коринфінян з проханням відлучити аргосців від участі в Істмійських іграх. Коли вони отримали відмову і в цьому, Молина предрекла городянам Еліди, що вона наложить прокляття на них, якщо вони будуть приймати участь в Істмійських іграх. Елійці свято почитали це пророцтво і в Істмійських іграх не приймали участі. В подальшому Геракл, зібрав військо з аргосців, фивян і аркидян, опустошив Елиду, але він не вбивав Авгія, який жив до старості. Але Павсаній нічого не пише про те, що Геракл організовував Ігри в Олімпії з приводу своєї перемоги.

Згідно другої легенди, засновником Ігор є Пелопс. У царя Еллади Еномая була гарна донька Гіпподамія. Царю передрекли, що він загине від руки свого зятя. Кожному, хто сватався до доньки, Еномай пропонував змагатися в гонках на колісницях, обіцяючи у разі перемоги жениха віддати йому в дружини доньку. Якщо жених програвав, то його чекала смерть від руки Еномая. Претендентом на серце Гіпподамії був і Пелопс, син малоазійського царя Тантала. Він прийняв умови Еномая, який дав йому можливість першим розпочати змагання на колісницях. Пелопс весь час був попереду. Але відстань невмолимо зменшувалась, бо в Еномая були самі швидкі коні в Греції – подарунок бога війни Ареса. Еномай майже наздогнав Пелопса, який, обернувшись, помітив занесений для удара спис, але в цей час колісниця царя розпалась. Еномай загинув.

По іншій версії, перемога Пелопсу дісталась дякуючи підтримці Посейдона, який, будучи покровителем коней, дав йому непереможних тварин.

Пелопс же після свадьби, в пам'ять про свою перемогу, вирішив проводити кожні чотири роки Олімпійське свято і змагання. В програму Ігор включались скачки коней, які проводились в знак подяки богам за те, що допомогли Пелопсу отримати перемогу. Гіпподамія також у зв'язку з цією подією організувала Ігри, в яких приймали участь жінки. Після смерті Пелопса и Гіпподамії Ігри проводились в Алтісу, навкруги збудованих на їх честь монументів.

Є ще одна (далеко не остання) легенда про зародження Олімпійських ігор. Давньогрецькі міста постійно воювали між собою. Царь Еліди Іфіт після епідемії чуми звернувся до Дельфійського оракула за пророцтвом відносно подальших подій. Оракул відповів, що Іфіт повинен утриматись від війн, укріпити зв'язки з еллінськими містами, і кожний рік прибавляти до торжеств «Рік радості». Так, начебто виникла ідея створення панеллінських торжеств і проведення Олімпійських ігор. Оскільки Еліда ворогувала з Спартою, що знаходилась приблизно в 350 км від неї, Іфіт запропонував спартанському законодавцю Лікургу також скористатись цією порадою.

Погодився з такою ідеєю і цар Піси Клейстен. Основною умовою договору було перемир'я під час Ігор, гарантія вільного доступу атлетів та глядачів до місця загань.

Деякі дослідники стверджують, що Олімпійські ігри проводились в честь свята врожаю, тому переможці і нагороджувались оливковою віттю та вінком. Час проведення (серпень - вересень) як би підтверджує цю версію.

Існує і багато інших розповідей і легенд, всі вони тісно пов'язані з героями давньогрецької міфології та релігійними святами..

Більш 2700 років тому в древній Греції існував звичай: в усі кінці країни направлялися гінці одягнені в білі святкові одяги. Вони сповіщали про настання миру й запрошували всіх на торжества в місто Олімпію, де й відзначалося Олімпійське свято. Воно починалося з першої повні, після літнього сонцестояння. Через 1417 днів свято повинно було повторюватися. Період між священними місяцями (дні змагань) називався "олімпіадою". Протягом "священного місяця" по всій території Еллади проголошувався мир. Воїнам дозволялося лише змагатися.

До участі допускалися всі вільні громадяни, які протягом року готувалися до змагань, потім авторитетної комісії здавалися іспити, а потім у плинні місяця вони готувалися по спеціальній програмі. Жінки до участі не допускалися, їм заборонялося навіть бути присутнім на змаганнях. Програма Олімпійських Ігор була майже легкоатлетичною. Біг: від однієї стадії (192 м) до 24 стадій (майже 5 км); стрибки в довжину; метання списа й диска. Біг, стрибки, метання, боротьба - пентатлон - або п'ятиборство. Розігрувалися лаврові вінки в перегонах на колісницях. На Олімпійських Іграх проводився також конкурс мистецтв. На олімпіадах були присутні такі особистості, як: батько історії Геродот, оратор Демосфен, філософ Сократ, математик Піфагор.

Найбільш знаменитим атлетом був борець Мілон Кротонський - чемпіон шести Олімпіад. Його досягнення залишилися неперевершеними дотепер.

В 394 році н.е. Олімпійські ігри як язичеське свято заборонив, підбурюваний служителем церкви, римський імператор Феодосій I.

Олімпія – місце проведення Олімпійських ігор

Олімпія була одним з самих популярних та почитаних святилищ Давньої Греції. І навіть після підкорення Греції Македонією, а пізніше Римом історична роль Олімпії як культурного та релігійного центру збереглась, а її слава, як відмічає багато істориків, не згасла до зруйнування античної цивілізації. Олімпія мала все еллінське значення в період розквіту Стародавньої Греції та інтернаціональне (в повному сенсі цього слова) – в періоди еллінського та римського правління.

Олімпія представляє собою давньогрецьке поселення розташоване в північно-західній частині Пеллопонесу – на півдні області Еліди. З півдня її омиває ріка Алфей, з заходу – ріка Кладей, а на півночі від неї знаходиться гора Кронос. І тільки зі східної сторони простиралась низина, яка в половоддя заливалась водами Алфея.

Дорога з'єднувала Олімпію з морською гаванню Фейя, яка знаходилась в 15 км до заходу від святилища – біля мису Іхтіс. До неї вело декілька доріг та від різних міст Пеллопонесу. Неподалеку від Олімпії знаходилось поселення Піса (місце її розташування точно не встановлено), а також місто Елліда та інші давньогрецькі поселення.

Хоча про існування Олімпії як дуже важного давньогрецького святилища було відомо і в середньовіччя, і в епоху Відродження, однак тоді ще не було визначено її місцезнаходження.

Ідею вивчення стародавньої Олімпії запропонував, як вважають, французький вчений – історик Бернар де Монфокон у книзі «Палеогеографія Греції»(1707г.) А в 1723 г. він у листі до архієпископа острова Корфу вів мову про те, що якщо почати роботи в Олімпії, там можуть бути відкриті великі цінності.

Про можливі цікаві для науки знахідки на території святилища Олімпії в 1764г. висловився німецький просвітитель та історик мистецтва Давньої Греції Іоганн Іоакім Вінкельман, у своїй книзі «История искусства древности».

Мандрувавши по Греції в 1766 році англієць Річард Чандлер, відвідавши район Пеллопонеса, знайшов неподалеку від гори Кронос залишки великого храму – частини його стін та обломки капітелій колонн.

Відвідавши Олімпію в 1787 г. французький мандрівник і вчений Фавель описав руїни храму Зевса, що там знаходились, і які в той час були глибоко розміщені в більш пізнішій слої ґрунту. В 1788г. Бартелемі в «Описании античной Греции» вперше зробив план Олімпії.

Перші серйозні розкопки Олімпії почав у 1824г. англійський археолог лорд Станкоф. У результаті його розкопок був складений план, який відображав те, якою була Олімпія в античні часи. В подальшому цей план неодноразово уточнювався при послідовних археологічних розкопках. Це дозволило з більшою точністю відобразити розташування різних об'єктів та вигляд давньої Олімпії.

У 1829 г. в Олімпії під керівництвом французького археолога Дюбуа проводились розкопки, в ході яких з західної сторони храму Зевса були знайдені обломки мармурових прикрас будівлі. Свої знахідки французькі археологи відправили по річці Алфей до морського порту, звідти вивезли до Франції, де вони потрапили до французького Лувру.

У 1875 – 1881г.г. розкопки в Олімпії вели німецькі археологи під керівництвом Ернста Курциуса. Але тепер (на відміну від того періода, коли дослідження в тих містах вели французи) всі пам'ятники, що знаходили в Олімпії, повинні були залишатись у Греції. Спочатку археологічні знахідки відправлялись в Афіни, а в 1887р. був побудований музей в самій Олімпії.

Перші Олімпійські ігри сучасності, що відбулись в Афінах у 1896р., окрім всього іншого, сприяли і підвищенню інтересу до Олімпії, і активізації археологічних розкопок. Так, в 1906 – 1909 г.г., в 1921 – 1923 г.г. і в 1927 – 1929 р.р. німецькі вчені під керівництвом В.Дерпфельда вели розкопки у центральній частині Олімпії – у її священній році Алтіс (результати цих

досліджень знайшли відображення у книзі В.Дерпфельда «Древняя Олимпия»1935р.).

Археологічні дослідження продовжувались в Олімпії і в другій половині 30 – их років ХХ ст. німецькими вченими (А.Геркан – 1936г., Р. Хампе та У. Янцен – 1937г., Е. Кунце та Х. Шлейф – 1938г.).

Дослідження в Олімпії були зупинені Другою світовою війною, а відновлені у 1952 г. (Е.Кунце) і продовжені в подальшому іншими археологами.

В ІV ст. до н.е. Олімпійські ігри проводились з великим розмахом, це спонукало до будівельних робіт, направлених на реконструкцію стадіону та іподрому. На стадіоні розширили (до 10 м) доріжку для змагань з бігу, яка мала 192 – метрову довжину. Тоді ж отримав свій кінцевий вигляд і іподром.

Зусиллями, в основному, німецьких археологів вдалося майже повністю відновити стадіон в Олімпії. Від першого стадіону залишились небагато чисельні сліди. Другий стадіон знаходився приблизно в тому ж місці, що й перший. В середині ІV в. до н.е. стадіон перемістили на 75 м на схід. Побудований Леонідом стадіон мав арену (213 x 29м) та місця для глядачів (близько 50 тисяч) на схилах гори Кронос.

Олімпійські ігри та інші все грецькі змагання.

Офіційною датою проведення перших олімпійських ігор в Давній Греції вважається 776р. до н.е. Однак, як вважають деякі історики, перед цією датою був довгий (більше ста років) період, протягом якого проводились Олімпійські ігри.

Початок цього періоду деякі дослідники відносять до 884 г. до н.е. і пов'язують не тільки з ім'ям Іфіта – легендарного царя Еліди, але й з іменами спартанського законодавця Лікурга, а також Клейстена – царя Піси. Саме узгодження цих трьох історичних персонажів поклало початок регулярному проведенню Олімпійських ігор .

Олімпійські ігри в архаїчний період.

Ім'я переможця перших Олімпійських ігор у Давній Греції – Коройда з Еліди – було офіційно зареєстровано в 776г. до н.е.

З тих пір фіксація імен переможців стала невід'ємним елементом олімпійських змагань, а самі Олімпійські ігри з місцевого фестивалю поступово перетворились у велику подію все грецького масштабу. Сроки проведення Олімпійських ігор у Давній Греції , як правило, не порушувались даже тоді, коли країна була втягнута у великі зовнішні війни.

В архаїчний період (і трошки пізніше – ранні роки класичного періоду) давні греки перемогу в олімпійських змаганнях вважали знаком божественної благосклонності та уваги Зевса до того чи іншого атлета. Відповідно – і до того міста, звідки він родом. Цим пояснювались пишні почесті, що надавались переможцям Олімпійських ігор , і прославлення їх в одах та інших літературних творах.

Ранній період Олімпійських ігор та інших загально грецьких змагань був, насамперед, тісно пов'язаний з культом богів. Про це свідчать, вчасності, збережені з тих часів скульптури та різні статуї, встановлені на честь перемог на Олімпійських іграх .

Однак пізніше, починаючи з кінця VI ст. до н.е., елементи культу на Олімпійських іграх стали проявлятися менше, чим раніше. Перемога в змаганнях все більше пов'язувалась з іменем атлета.

Відомо, що у давніх греків не було календаря. Ведучи рахунок рокам, вони неодмінно повинні були встановити яку – не будь відправну крапку відліку. В III ст. до н.е. афінський історик, математик і філософ Тимей запропонував систему відліку років по олімпіадам, тобто ввів в історіографію олімпійську еру. Дата любої події визначалась по його місцю в чотирьохлітньому циклі. Вихідною крапкою для відліку став рік проведення перших Олімпійських ігор .

У період від Ігор першої Олімпіади (776г. до н.е.) до Ігор 13 – ої Олімпіади (728 г. до н.е.) програма олімпійських змагань включала лише один вид змагань – біг на один стадій (в Олімпії він дорівнював 192.27М). Необхідно відмітити, що на стадіонах Давньої Греції в різних містах довжина дистанції в 1 стадій була різною: в Дельфах – 177, 50м, в Епідуарії – 181,30м, тобто довжина одного стадія знаходилась в діапазоні 160 – 180м.

В подальшому в програмі Олімпійських ігор появились:

- на Іграх 14 – ої Олімпіади (724г. до н.е.) - біг на два стадія (діаулос);

- на Іграх 15 – ої Олімпіади (720 г. до н.е.) - біг на більш довші дистанції -доліхос (довжина спочатку складала 8 стадій, потім – 10, 12, 24 стадія).

На Олімпійських іграх, що проходили в 708 р. до н.е. в програму змагань був включений пентатлон (п'ятибор'я, що складалось з бігу, стрибків, боротьби, метання диску та стрільби з лука).

Починаючи з 688 р.до. н.е. в програму включили змагання по кулачному бою.

Під час Ігор 25 –ої Олімпіади (680 р.до. н.е.) вперше були проведені змагання четвірок коней, запряжених в колісниці.

З середини VII ст. до н.е. на Олімпійських іграх стали проводиться змагання по панкратіону (поєднував боротьбу та кулачний бій).

В 632 р. до н.е. до участі в Олімпійських іграх допустили молодь, організувавши змагання з бігу і боротьби. В подальшому програма змагань юних атлетів поповнилась і кулачним боєм.

Навкруг Олімпійських ігор було немало конфліктів, які були викликані прагненням різних міст - держав взяти на себе контроль по організації та проведенню ігор.

Олімпійські ігри в класичний період.

Під час святкування Олімпійських ігор з усіх міст Греції люди стікались в долину Алфея, а широке устя ріки заповнювали кораблі, що прибули з різних грецьких колоній, розташованих в Італії, Галії, на Сицилії, в Азії та

Африці. З цих кораблів сходили на берег і направлялись в Олімпію посольства різних міст до складу яких входили відомі всій Елладі діячі.

Свята, присвячені Олімпійським іграм, збирали велику кількість народу: тільки на стадіоні розміщувалось близько 50 тис. глядачів, що слідкували за ходом олімпійських змагань та вітали переможців.

Під час проведення Олімпійських ігор проводився дуже великий ярмарок, на якому торговці в дерев'яних бараках, розташованих вздовж доріг, та на відкритому просторі, пропонували всім бажаючим велику кількість товарів. Під час ігор не було нестачі в розвагах. Глядачі приймали участь в святкових церемоніях, на яких надавалися почесні переможцям, а також спостерігали за жертвоприношеннями, відвідували храми, захоплювались їх убранством, та розглядали багато чисельні пам'ятники і статуї, встановлені в Алтисі.

Навіть в важкі для давньогрецьких міст часи греки намагались не порушувати традицію регулярного (раз на чотири роки) проведення Олімпійських ігор. Наприклад, в 480 р. до н.е. в Грецію вторглись війська Персії, але Ігри були проведені так же, як і завжди. Під Фермопилами – вузьким гірським проходом (що поєднує Південну Грецію з середньою Грецією), де грецькі війська держали оборону проти персидської армії, до царя персів з'явилися декілька грецьких перебіжчиків. Коли їх запитали про те, що роблять елліни, перебіжчики, по словам давньогрецького історика Геродота, відповіли, що «елліни справляють олімпійське свято – дивляться гімнастичні та іппічеські змагання». Вже це здалося персам дивним. Але ще більше здивування відчували вони, дізнавшись, що греки в Олімпії змагаються ради вінків з оливкового віття. Як відмічає Геродот, почувши, що елліни вважають нагородою звичайний вінок, а не гроші, один із знатних персів сказав своєму головнокомандуючому: «Проти кого ти ведеш нас в бій? Адже ці люди змагаються не заради грошей, а заради доблесті!».

Найвищий розквіт давньогрецьких Олімпійських ігор і апогей їх слави, що відносяться до V ст. до н.е., прийшовся на час, коли Еліда процвітала і відрізнялась демократичними формами державного устрою.

На Олімпійських іграх давньогрецькі поети воспівали ці свята, атлетичні змагання та їх переможців у віршах та одах, а оратори в своїх речах. Починаючи з Ігор 84 – ої Олімпіади, яка відбулася в 444г. до н.е., в Олімпії проводились конкурси мистецтв.

Олімпійські ігри часів їх розквіту, як вже відмічалось, були великими форумами, значення яких часто виходило за суцільно спортивні рамки. Нерідко вони використовувались як арена для різних політичних акцій. Там же укладались важливі договори, відбувались політичні акції протесту та т.п. Наприклад, на одних з Олімпійських ігор в V ст. до н.е. був укладений «тридцятирічний мир» між Афінами і Спартою.

Багато хто з видних політичних та військових діячів Давньої Греції участь в святах, присвячених Олімпійським іграм, використовували для підняття свого престижу. Тут же відбувались і крупні торгові угоди між

представниками різних країн. А самі багаті люди вважали за честь робити пожертвування на олімпійських змаганнях, тим самим підвищуючи свою популярність.

Серед дивовижних досягнень давньогрецької цивілізації, пов'язаних з Олімпійськими іграми, необхідно назвати **єкихірію** – традицію, що забороняла всім містам – державам вести війни в період проведення Ігор, коли кращі спортсмени Давньої Греції мирно змагались в Олімпії. Період загального перемир'я в Елладі, по припущенням науковців, продовжувався близько трьох місяців – час, необхідний для підготовки атлетів до Ігор та участі в змаганнях, мандрування в Олімпію та обратно. Цю традицію намагались зберігати, і під час Ігор вчорашні вороги мирно змагались за право стати самим швидким, сильним або спритним серед еллінів.

Необхідно також відмітити, що відношення до Олімпійських ігор і змаганням атлетів із сторони інтелектуальної еліти Давньої Греції було далеко не однозначним. Були і противники Ігор. Зокрема лікарі попереджали молодих людей, що надмірні фізичні зусилля при атлетичній підготовці і участі в спортивних змаганнях можуть привести до раннього ослаблення та виснаження організму, насамперед юного. А деякі філософи критикували односторонність виховання атлетів, що наносить шкоду всебічному (особливо інтелектуальному) розвитку людської особистості.

Давньогрецький філософ і поет Ксенофан з Колофона зневажливо відносився до прославлення атлетів, засуджував звичай надавати переможцям Ігор непомірні почесті, хоча заслуги атлетів не менш значні, ніж думка філософа, і от досягнення бігунів та списометальців в Олімпії не наповнюються житниці, не багатіють міста. Він говорив: « ... тот, кто на Олимпийских играх выходит победителем в гонках, скачках и кулачном бою, естественно, будет обожаем публикой, и превратится в почитаемого гражданина города. Но все равно он не будет таким достойным, как я. Потому что важнее силы людей и лошадей является мудрость. Единственное и самое справедливое, что можно противопоставить силе, - наше знание».

Еврипід в одному з своїх творів з обуренням відмічав: «В Греции есть плохие люди, но, ни один не может быть хуже, чем атлет, потому что какой бы он ни был хороший борец, бегун, метатель диска, кулачный боец, чем бы он мог бы быть полезным городу, даже завоевав венок? Сможем ли мы победить врага с диском в руках? Только люди умные и великие могут быть удостоены венка, а также честью управлять городом».

З презирством відгукувався про атлетів філософ Сократ і один з видатних полководців Давньої Греції Епамінонд, відмічавший, що сила необхідна атлетам, а воїнам – спритність.

Однак давні греки звертали мало уваги на подібні висловлювання, що не впливали на популярність атлетики та Олімпійських ігор.

IV ст. до н.е. був відмічений новим розмахом в проведенні Олімпійських ігор, що викликав, в свою чергу, великі будівельні та реконструкційні роботи на стадіоні й іподромі в Олімпії.

Олімпійські ігри еллінський період.

Еллінський період був складною епохою, в якій в Давній Греції відбувались як війни між державами, так і домовленості між ними (до речі, нерідко не відрізнялись стабільністю).

Наряду з цим, елліністичний період являє собою епоху взаємозв'язків та взаємообмінів між Грецією та Близьким Сходом, а в подальшому - між еллінським світом та Римом.

Олімпійські ігри в еллінський період історії Давньої Греції стали більш пишним, видовищним, дійством, яке використовувалось еллінськими царями в якості старанно зрежисованого спектаклю. Все це було направлено для реалізації своїх політичних та інших цілей. А атлети, що приймали участь в Іграх, як і актори в спектаклях, ставали все більш професіональними.

Програма Олімпійських ігор в еллінський період декілька розширилась для того, щоб догодити інтересам царів та цариць, які віддавали перевагу кінним гонкам на колісницях.

З часом на Олімпійських іграх були пом'якшені критерії допуску до участі в них: це право надавалось вже не тільки грекам по походженню, але й любому, хто володів грецькою мовою. Це привело до змін у демографічному представництві учасників Ігор. В якості ілюстрації до тогочасних тенденцій в цій сфері, що породжували неоднозначні ситуації, можна навести поєдинок, що відбувся в 216р. до н. е. в Олімпії, між відомим грецьким кулачним бійцем Клейтомахосом з Тебесу та його суперником з Єгипту Аристоникосом. Переміг в цьому поєдинку Аристоникос. І коли натовп, що зібрався, захоплено вітав переможця, програвший Клейтомахос докоряв глядачам в тому, що вони підтримували не його, що змагався за славу Греції, а Аристоникоса, підготовленого в Єгипті та присланого звідти царем Птолемеєм IV.

В 200 р. до н. е. в програму Олімпійських ігор були включені змагання по панкратіону серед хлопчиків, і першим переможцем в таких змаганнях став Фадимос з Єгипту.

Ці приклади показують, що хоча і в елліністичний період більшість атлетів, що змагались на Іграх в Олімпії, були греками, однак коло учасників поступово ставало більш широким и різноманітним по етнічному походженню та демографічно представлені були також атлети з Малої Азії, Африки (Єгипет) і з ряду інших регіонів.

Інші всегрецькі ігри.

Окрім Олімпійських ігор, в Давній Греції проводились і інші спортивні свята з атлетичними змаганнями, хоча вони і поступались по своїм масштабам Іграм в Олімпії, однак також являлись крупними та значними подіями в житті Еллади.

Серед тих ігор, відомості про які дійшли до наших днів, найбільш популярними були Піфійські (в Дельфах), Немейські та Істмійські ігри, що носили всегрецький характер. Участь в них приймали представники різних полісів. Атлетичні змагання в місцях проведення Піфійських, Немейських та

Істмійських ігор проводились задовго до тих моментів, від яких почався офіційний відлік їх історії. Спочатку вони носили характер місцевих погребальних обрядів, що проводились для віддання почестей героям та видатним особистостям, чії могили ставали центром, навкруг якого розвивалось святилище. Саме з культом померлих було пов'язане проведення місцевих ігор. А в подальшому, після нашествия дорійців, погребальна сторона таких ігор поступово зникла, і вони еволюціонували, відображаючи ідеали давніх греків, що прагнули до гармонійного поєднання в людині фізичного та морального удосконалення.

Історики вважають, що популярність цих Ігор обумовлювалась як географічним положенням святилищ в Дельфах, Немеї та Істмії, так і політичним та економічним положенням місць, вибраних для проведення Ігор, і тих міст, які їх підтримували.

Священні місця, в яких проводились все грецькі ігри, мали три важливіших споруди: храм на честь бога – для молитв; стадіон – для атлетичних змагань; театр – для музичних, поетичних та драматичних змагань. Спочатку храм, театр і стадіон знаходились близько один від одного. А в подальшому, по мірі зростання популярності Ігор та набуття ними все грецького характеру, місця проведення змагань і об'єкти, що необхідні для тренування та ін. (стадіон, палестри, роздягальні, бані і т.п.) відокремлювались від священних місць.

Піфійські ігри, що проводились в Дельфах, були в Давній Греції другими по значимості (після Олімпійських) загальноеллінськими іграми.

Спочатку Піфійські ігри проводились кожні вісім років, а з 586 р. до н. е. стали проходити раз в чотири роки.

Історики встановили, що в пам'ять по павшим в одній з війн між грецькими містами вперше в 586 р. до н. е. поблизу Дельф відбулись змагання на колісницях. Саме з 586 р. до н. е. почався відлік чотирьохріч-піфіад. З 582 р. до н. е. ці місцеві торжества в Дельфах перетворились в загально грецькі.

Музичні змагання Піфійських ігор проводились у відкритому театрі міста Дельфи. Кінні змагання проходили на рівнині поблизу сусіднього міста Крісса. А для атлетичних змагань був призначений стадіон в Дельфах, розташований на склоні гори. Цей стадіон, досить добре зберігся до нашого часу, був побудований з місцевого вапняку в V ст. до н. е., мав розміри 178м x 25-28м.

З північної сторони стадіону по всій довжині окаймлявся дванадцятьма рядами кам'яних лавок метрової ширини, призначених для глядачів, а в центрі розташовувались крісла для почесних гостей. Лави для глядачів були і впродовж південної сторони стадіону.

Нагородою переможцям Піфійських ігор спочатку були яблука, а пізніше – вінки з віття лаврових дерев.

Учасники під впливом спартанських звичаїв виступали в змаганнях голими.

Під час проведення Піфійських ігор встановлювалось священне перемир'я. В місто Дельфи стікались багаточисельні дари.

Але з часом вплив Дельф став слабнути. В 80 –і роки I ст. до н. е. це місто пограбували фракійські племена, але до кінця I ст. до н.е. храм в Дельфах був відновлений.

Піфійські ігри продовжувались і в часи Римської Греції. Однак в цей період вони, як і Олімпійські ігри, претерпіли суттєві зміни.

По відомостям, що дійшли до нас, останні Піфійські ігри були проведені в 394 р. до н. е. В подальшому зв'язку з заборонаю культу Аполлона і закриттям храму в Дельфах Піфійські ігри були заборонені в соответствии з наказом римського імператора Феодосія I.

Немейські ігри, що проводились, як Олімпійські ігри, на честь бога Зевса, проходили в Немеї – місті, розташованому в південно-східній частині півострову Пелопоннесу.

Згідно легенді, Немеїські ігри стали проводити на честь одного з подвигів Геракла – перемоги над Немеїським львом. А згідно з іншою версією, вони проводились в пам'ять про Офельте – молодого сина царя.

Історики ж вважають, що в основі заснування Немеїських ігор лежало святкування (в 573 р. до н. е.) падіння тиранії Орфагоридів в Сикіоні.

Перші Немеїські ігри відбулись в 573 р. до н. е. В подальшому вони проводились кожні два роки: через рік після Олімпійських ігор (в другий рік олімпійського чотириріччя) і за рік до наступних Олімпійських ігор (в четвертий рік олімпійського чотириріччя).

Спочатку руководство Немеїськими іграми виконувало місто Клеонай. А після того, як в 450 р. до н. е. він був завойований іншим грецьким містом – Аргосом, саме той став керувати проведенням Немеїських ігор.

Під час археологічних розкопок в Немеї були знайдені залишки спортивних споруд, в том числі стадіону (з трибунами для великої кількості глядачів), а також фундаменти бань, басейну для плавання, багаточисельних постійних дворів та трактирів.

В програму Немеїських ігор входили біг на один стадій, метання диску, метання спису, боротьба, кулачний бій, стрельба з луку, пентатлон, панкратіон, кінні гонки на колісницях. Переможцем Немеїських ігор в змаганнях на колісницях став навіть афінський полководець Алкивіад.

Переможці нагороджувались вінками, звитими з листя сельдеря з Аргоса.

Засновники Немеїських ігор неодноразово намагались добитися дотримання загального миру в Елладі під час їх проведення. Однак, хоча такий порядок і був прийнятий, мир неодноразово порушувався - особливо спартанцями.

Істмійські ігри були організовані на честь бога Посейдона – володаря морів. Однак, як вважають історики, Істмійські ігри виникли (або, в крайньому випадку, отримали загальногрецьке значення) після того, як в Коринфі була скинута (приблизно 582 р. до н. е.) тиранія Кипселідів.

Коринф, поблизу якого проходили Істмійські ігри, був в ті часи багатим і впливовим містом. А тому ці ігри проводились пишно і привертали багато народу.

Як і олімпіоніків (переможців Олімпійських ігор), тих, хто перемагав на Істмійських іграх, восхваляли давньогрецькі поети.

Істмійські ігри проходили, починаючи з 572 р. до н. е., весною в сосновому гаї і проводились раз в два роки (в першій і третій роки кожної Олімпіади).

Керували проведенням Ігор коринфяни, але афіняни мали там почесне представництво. Елійцям на ці ігри доступ був закритий.

На час проведення Істмійських ігор об'являлось священне перемир'я.

В програму входили різні атлетичні змагання – біг, боротьба, кулачний бій, пентатлон, панкратіон, кінні скачки і гонки на колісницях. До цього пізніше добавились музичні змагання (виступи флейтистів і кифаретів).

Переможці Істмійських ігор нагороджувались вінками з соснового віття.

З 228 р. до н. е. в Істмійських іграх стали приймати участь не тільки греки, але й римляни.

Основні всегрецькі ігри проходили з строгою циклічністю. Причому, їх строки були узгоджені, що можна проілюструвати таким прикладом:

Ігри Олімпіади (літо) - 460 р. до н. е.;

Немейські ігри (літо) - 459 р. до н. е.;

Істмійські ігри (весна) - 458 р. до н. е.;

Піфійські ігри (літо) - 458 р. до н. е.;

Немейські ігри (літо) - 457 р. до н. е.

Істмійські ігри (весна) - 456 р. до н. е.;

Ігри Олімпіади (літо) - 456 р. до н. е.

Кожний еллін був на все грецьких торжествах бажаним гостем, він міг прийняти участь в атлетичних змаганнях, якщо тільки не зап'ятав себе проступком – вбивством, святотатством, ухиленням від захисту свого народу і т.п. Необхідно відмітити, що далеко не всі з давніх греків витримували перевірку, що влаштовували строгі і невідкупні жерці. Наприклад, одного разу вони не допустили до участі в олімпійських торжествах правителя Сиракуз Гірона, що зап'ятав свою честь тим, що він відмовився від участі в загальній боротьбі греків проти персів.

Траплялись на всегрецьких Іграх і неприємні спроби окремих осіб повернути до себе увагу і набути популярності, використовуючи для цього скандали, обманні вчинки, цинічні виходки. До прикладу, в історію олімпійських свят увійшов оригінальний вчинок Мінекрата (лікаря з Сиракуз), який, перш ніж приступити до лікування своїх пацієнтів, брав з них зобов'язання – постійно супроводжувати його в Олімпії. І ось в один з днів там здивовані зівачи стали свідками цікавого видовища – шествія божественного кортежа олімпійців, попереду якого йшов Зевс в пурпурній мантиї, з золотим вінком на голові і з скипетром в руці, а за ним – багато чисельні боги і герої, в тому числі Аполлон, Гермес, Асклепій, Геракл та

інші (з притаманними їм атрибутами). Як з'ясувалось, цими ряженими були Минекрат з своїми пацієнтами.

2. Відродження Олімпійських ігор сучасності. Діяльність П'єра де Кубертена

Більш ніж тисячі років руїни Олімпії так і залишалися недоторканими. Тільки у 1824 році англійський археолог лорд Станхоф приступив до перших серйозних розкопок на берегах Алфея і намалював план Олімпії, якою вона була в античні часи. А ще раніше, в 1707 році, чернець-бенедиктинець француз Дон Бернар де Монфокон у своїй книзі «Палеографія Греції» ратував за розкопки олімпійського містечка. По іронії долі людина церкви стала новим відкривачем Олімпії – місця, яке п'ятнадцять століть назад було засуджено церквою.

У 1793 році з пропозицією відродити олімпізм виступив один з засновників німецької гімнастичної школи Іоган Гутс – Мутс (1759-1839 р.р.). Але він не знайшов підтримки. Через 59 років ідея Олімпійських Ігор була винесена на широку публіку, у вигляді лекції під назвою «Олімпія». Її було прочитано 10 січня 1852 року іншим німецьким гімнастом – Ернстом Курціусом у Берліні. Кайзер Німеччини Фрідріх-Вільгельм IV, що слухав цю лекцію, заявив: - Ця людина так переконливо говорила, що мені схотілося встати посеред вулиці з кухлем для добровільних пожертвувань у руках. Перші спроби відродити Олімпійські Ігри були здійснені в середині 19 сторіччя в Греції. У 1859, 1870, 1889 роках в Афінах влаштовувались змагання з бігу, стрибків, метання, гімнастики тощо, в яких брали участь грецькі атлети. Але всі ці ігри мали регіональний характер і великого поширення не набули. Спроби проводити змагання на кшталт Олімпійських ігор — панелінські Ігри як суто грецькі (1759, 1770, 1875, 1889) успіху не мали.

Олімпійські ігри - міжнародні спортивні змагання, які проводяться кожні чотири роки під егідою Міжнародного олімпійського комітету. Види спорту, які входять до програми Олімпійських ігор називаються олімпійськими. Переможці змагань отримують довічне звання олімпійського чемпіона. Олімпійські ігри діляться на літні й зимові.

І Олімпійські Ігри сучасності проходять в 1896 році в Афінах - єдиному місті Європи, що має стадіон. Участь приймають Австралія, Австрія, Болгарія, Великобританія, Угорщина, Німеччина, Данія, США, Франція, Швейцарія й Швеція.

Марафон - 2386 років тому грек - знаменитий воїн Фідіппід починав цей біг. Стартував і марафон. Учасників за день завезли в це місто.

На Олімпійські ігри відправлялися й одесити, але вони змогли доїхати тільки до Константинополя, на подальшу дорогу в них не вистачило коштів. А кияни Микола Ріхтер заявився на боротьбу й стрілянину, але не брав участь за станом здоров'я - не встиг акліматизуватися.

На жаль, українських спортсменів не було серед учасників олімпійських змагань на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах.

Група спортсменів з Одеського спортивного союзу, як повідомило тоді Північне телеграфне агентство, відправилася до столиці Греції, однак через нестачу коштів вони дісталися лише до Константинополя. Є достовірні підтвердження того, що під час проведення у 1896 р. Ігор I Олімпіади в Афінах там побував киянин Микола Ріттер, який на той час досяг непоганих результатів у ряді видів спорту (стрільбі, боротьбі та фехтуванні). До Греції він поїхав не як представник Росії, а самостійно. В Афінах Ріттер брав участь у деяких пробних змаганнях - зі стрільби по рухомій мішені та з боротьби, однак з якихось причин, не відображених у вітчизняній спортивній історіографії, не був учасником офіційних змагань перших Олімпійських ігор. М. Ріттер залишив для сучасників і нащадків свої журналістські публікації (зокрема, у газеті "Кіевлянин"), де описав різні олімпійські змагання та інші події, що відбувалися в Афінах у 1896 р.

Повернувшись додому у Київ, він активно пропагував олімпійський рух та ідеали олімпізму в газетних статтях, виступаючи з доповідями та лекціями. У 1897 р. Микола Ріттер був одним із учасників II Олімпійського конгресу, що проходив у французькому місті Гавр, присвяченого проблемам педагогіки, гігієни, історії фізичних вправ та інших наукових дисциплін, що належали до фізичного виховання та спорту. У подальшому Ріттер жив у Петербурзі, де входив до числа учасників атлетичного товариства, очолюваного графом Г.І. Рибоп'єром.

У неофіційному заліку місця на перших Олімпійських іграх розподілилися в такий спосіб:

Місце	Країна	Медалі		
		Золоті	Срібні	Бронзові
1	Греція	10	19	17
2	США	11	7	1
3	Германія	7	5	2
4	Франція	5	4	2
5	Великобританія	3	3	1

II Олімпійські Ігри

Як відомо, місце проведення II Олімпіади було визначено на установчому конгресі МОК в 1894 році в знак визнання заслуг П'єра де Кубертена. Це Париж, 1900 рік.

Організатори Олімпійський Ігор зіткнулися з великими труднощами. У цей час у Парижу проводилася Третя Всесвітня виставка. Тому проведення двох грандіозних заходів викликало великі труднощі в організаторів. Дотепер точно не визначений день відкриття Олімпійських Ігор - 14 або 20 травня. Так само точно не можуть назвати дату закриття Олімпійських Ігор - приблизно 28 жовтня. Точно не можуть сказати скільки по програмі ігор провели змагань. На турнір по фехтуванню з'їхалися в основному аматори,

але для більшої видовищності дозволили брати участь і вчителів «маестро», тобто професіоналам. Зрозуміло, повну перемогу одержали «маестро» із Франції й Італії.

Невідомо, хто переміг у четвірках з кермовим в академічному веслуванні. Тому що проводилося два заїзди - в одному перемогли німці, в іншому голландці.

Лише через 12 років вручили медаль переможцеві марафонської дистанції Мішелью Теато - не знали точно, якої довжини дистанція була прокладена в Булонському лісу.

Метальникам молота заважали верхівки дерев - якщо молот чіплявся за гілки результат не зараховувався, а друга спроба не дозволялася.

Героєм Олімпійських Ігор був американець Крайцлен, що завоював 4 золоті медалі в бігу на 60, 110 і 200 м з бар'єрами, а також у стрибках у довжину.

Ніде в офіційних джерелах не згадується про участь спортсменів з Росії. У Росії був організований збір коштів для поїздки спортсменів на Олімпіаду, але, мабуть, цих коштів не вистачило.

Підсумки II Олімпійських Ігор:

Місце	Країна	Медалі		
		Золоті	Срібні	Бронзові
1	Франція	26	36	33
2	США	20	15	16
3	Великобританія	17	8	12
4	Бельгія	5	6	3
5	Швейцарія	5	3	1
6	Германія	4	2	2
7	Данія	2	3	2

III Олімпійські ігри проходили в Сент-Луїсі 1 липня - 29 жовтня 1904 року. Брало участь 625 спортсменів з 12 країн. Були розіграні 103 комплекти медалей в 17 видах спорту.

Ці Олімпійські Ігри також проходили одночасно із Всесвітньою виставкою, що негативно позначилося на Олімпійських іграх. У зв'язку з дорогим проїздом через океан не всі країни приїхали на Олімпійські Ігри, хоча організаційний комітет збирався спеціально надіслати кораблі для європейських спортсменів.

Американські газети писали, що з 390 спортсменів, відзначених нагород на Олімпійських Іграх у Сент-Луїсі, 211 були американцями.

Рен Юрі виграв 3 види стрибків. Його результат у стрибках у висоту з місця був не набагато нижче, ніж в інших у стрибках з розбігу.

Казус відбувся з американцем Фредом Лоренцем у марафонському бігу. Він увесь час біг у лідируючій групі, ногу схопила судорога. Вболівальник підібрав його в машину й за 8 кілометрів до фінішу висадив. Фред прибіг на

стадіон, і його нагородили золотою медаллю. Але через півгодини прибїгли інші учасники, і обман був розкритий.

Японець Масао Фудзі застосував свій спосіб стрибків із жердиною. Поставивши жердину в ящику упору, спортсмен швидко піднімався на нього, як на дерево, а потім, відштовхнувшись від жердини, перелітав через планку. Його попросили повторити спробу більш звичним способом, але він відмовився, посилаючись на нечесність у правилах змагань. Після цього федерація легкої атлетики внесла відповідні корективи - стрибати із жердиною не змінюючи хвату рук і не переміщаючись на жердині.

Якщо в Парижу в змаганнях брали участь 2 жінки, то в Америці їх було вже 8, і всі американки.

Місце	Країна	Медалі		
		Золоті	Срібні	Бронзові
1	США	70	75	64
2	Германія	4	4	5
3	Куба	5	2	3
4	Канада	4	1	-
5	Угорщина	2	1	1
6	Австралія	1	1	1

IV Олімпійські Ігри. Лондон (Великобританія), 27 серпня - 29 жовтня 1908 року, 2034 спортсмена з 22 країн, 106 комплектів нагород в 23 видах спорту.

Ці ігри повинні були проходити в Італії, але відбулося непередбачене виверження Везувію. За короткий строк в Англії був побудований стадіон на 100000 глядачів, навколо якого проклали трасу для легкоатлетів і велосипедистів. Спорудили плавальний басейн із довжиною доріжок 100 м і шириною 15 метрів. Англіїці завчасно розіслали програми й правила змагань. Вони вперше запропонували проводити ритуали відкриття й закриття Ігор.

Збірна Великобританії виступала у складі 710 чоловік. Взяли участь і 8 спортсменів з Росії. Це Микола Панін - переможець у фігурному катанні. Борці Орлів і Петров - обидва дійшли до фіналу й отримали по срібній медалі. Борці Дьомін і Замотін. Легкоатлети Лінд, Петровський, велосипедист Мартінсон (не потрапили навіть у десятку).

Знову на легкоатлетичних доріжках не було рівних американцям. Вони встановили 13 олімпійських рекордів.

6 медалей завоював на попередніх Олімпіадах Рей Юрі. І на цій він був першим у стрибках у довжину й висоту з місця. Усього 8 золотих медалей на трьох Олімпіадах за 12 років.

Дві золоті медалі вручили в стрибках із шестом двом американцям, що показали однаковий результат - 3 м 71 см.

Знову не обійшлося без драм на марафонській дистанції. Завзяту боротьбу вели два найсильніших марафонця світу - Чарлз Хефферсон -

африканець, і кондитер з Італії Дорандо Пієтрі. За 6 кілометрів до фінішу сили залишають Хефферсона, він падає, встає й повільно продовжує рухатися. У цей час відсталий на цілий кілометр італієць знаходить у собі сили для прискорення й виривається вперед. З'явившись на стадіоні під ревіння трибун, він робить декілька незрозумілих рухів: у нього заплітаються ноги, рухи неконтрольовані й він не потрапляє у фінішний створ, але йому допомагають преса, судді, лікарі. І все-таки, коли він побачив, що до фінішу наближається американський марафонець Джонні Хейс, італієць знайшов у собі сили перетнути лінію фінішу, щоправда, не без сторонньої допомоги. Судді позбавляють його нагороди - стадіон в обуренні, але судді залишаються непохитні. Нагороджують американця.

З цього моменту стає крилатою фраза американського єпископа, сказана на честь Пієтри: «На Олімпіаді головне не перемога, а участь», і її не один раз повторював П'єр де Кубертен.

Місце	Країна	Медалі		
		Золоті	Срібні	Бронзові
1	Великобританія	56	50	39
2	США	23	12	12
3	Швеція	8	6	11
4	Германія	3	5	4
5	Канада	3	3	7
6	Угорщина	3	4	2
7	Бельгія	2	5	2
8	Норвегія	2	3	3
9	Італія	2	2	-
14	... Росія	1	2	2

У Олімпійські Ігри, Стокгольм (Швеція), 1912 рік. 2547 учасників з 28 країн, 197 комплектів нагород по 16 видам спорту.

Заявку на проведення Олімпійських Ігор Швеція написала ще в 1904 році. Вилучивши з програми всі ігрові види, окрім футболу і тенісу. Шведи запропонували учасникам прийняти старту в таких видах програми, як: пентатлон, декатлон, кінний спорт, плавання на 100 м для чоловіків і жінок, стрибки у воду для жінок.

Спортсмени з Росії прибули до Стокгольма на океанському пароплаві «Бірма», зафрахтованому в Східно-азіатському пароплавному товаристві. На ньому вони і проживали (не вистачило грошей, не були своєчасно оформлені візи і паспорти). Це був перший офіційний виїзд російських спортсменів на Олімпіаду.

Цікаво проходили змагання з боротьби. По положенню, кожна сутичка повинна була продовжуватися не більше години, але у фіналі і півфіналі боролися до перемоги. Після 10 годин боротьби в півфіналі, наш багатир

М. Клейн був тут же викликаний на килим для фінальної зустрічі з шведом К. Юхансоном, що відпочивав більше доби. Представник Росії генерал Військов подав офіційний протест, але він не був навіть розглянутий. Наш борець відмовився від боротьби і золота медаль була віддана шведові, а Клейн нагороджений сріблом.

2 медалі одержали російські стрільки. Третім в стрілянині по голубах, що підкидаються, був спортсмен з Росії, він уразив 91 мішень. Наша яхта «Галлія-2» завоювала третє місце.

У стрільбі з однозарядних дуельних пістолетів наша команда з чотирьох чоловік не зробила жодного промаху, хоча йшов сильний дощ і краплі води висіли на мушках. Після наших спортсменів стріляють шведи і займають перше місце, а наші одержують срібні медалі. Судді знайшли у росіян 2 косих кулі.

Драма розігралася у фіналі бігу на 5 000 метрів. Всі чекали захоплюючої боротьби між фіном Ханнесом Колехмайненом і французом Жаном Буеном. Фін перед цим виграв 10 000 м, встановивши новий олімпійський рекорд. А французові належали 2 світових рекорди на тій і іншій дистанціях.

Всю дистанцію попереду йшов Буен, лише на останньому крузі Колехмайнен виходить вперед. Але не надовго. 17 разів спортсмени обходять один одного перед самим фінішем. І лише кидок на стрічку приносить перемогу фінському спортсмену – світовий рекорд покращують відразу на 30 с.

У Олімпійські ігри виявилися могутнім поштовхом для розвитку спорту в Росії.

Місце	Країна	Медалі		
		Золоті	Срібні	Бронзові
1	Швеція	24	24	16
2	США	23	19	19
3	Великобританія	10	15	16
4	Німеччина	5	13	7
5	Франція	7	4	3
...				
15-16	Росія	-	2	2

Номер Олімпійських ігор	Рік проведення	Місце проведення	Кількість країн - учасниць	Кількість спортсменів	Види спорту
I	1896	Афіни (Греція)	13	295	Легка атлетика, гімнастика, важка атлетика, стрільба, велоспорт, теніс, фехтування, боротьба, плавання
II	1900	Париж (Франція)	21	1077	Нові види спорту: кінний спорт, водне

					поло, вітрильний спорт, веслування, футбол, гольф, регбі, стрільба з лука
III	1904	Сент- Луїс (США)	21	554	Нові види спорту: стрибки у воду, бокс, баскетбол (показовий вид спорту)
IV	1908	Лондон (Англія)	22	2034	Нові види спорту: перетягування канату, хокей на траві, кінне поло, фігурне катання на ковзанах, водно - моторний спорт
V	1912	Стокгольм (Швеція)	28	2504	Нові види спорту: сучасне п'ятиборство

Примітка . Дані про кількість країн - учасниць і спортсменів на Олімпійських іграх приводяться по офіційному виданню Міжнародного олімпійського комітету (Le Mouvement Olympique . – Lausanne, 1984.)

Висновки

Розвиток гімнастики, спорту та ігор в національному і міжнародному масштабах, виникнення національних спортивних клубів, ліг та союзів, міжнародних спортивних об'єднань, проведення національних та міжнародних змагань, пошуки нових форм і методів фізичного виховання – все це стає перед посилкою створення міжнародного спортивного та олімпійського руху. Ці об'єктивні умови дають можливість П'єру де Кубертену висловити і обґрунтувати ідею створення Міжнародного олімпійського комітету, проведення Олімпійських ігор, організації національних олімпійських комітетів.

Проведення Олімпійських ігор і олімпійських конгресів має велике значення для розвитку спорту у світі, посилення його соціального значення.

Контрольні питання

1. Дати характеристику основним положенням організації Олімпійських ігор та схемі їх проведення.
2. Охарактеризувати Олімпію, як місце проведення Олімпійських ігор.
3. Визначити, хто міг приймати участь в Олімпійських іграх.
4. Дати характеристику підготовці атлетів до Олімпійських ігор.
5. Охарактеризувати Олімпійські ігри Римської Греції.
6. Дати характеристику Піфійським іграм.
7. Дати характеристику Немейським іграм.
8. Дати характеристику Істмійським іграм.
9. Визначити, що сприяло відродженню Олімпійських ігор сучасності.
10. Визначити, який вклад вніс П'єр де Кубертен у відродження Олімпійських ігор сучасності.
11. Дати загальну характеристику першого періоду Ігор Олімпіад (1896 – 1912р.р.).
12. Охарактеризувати I Олімпійські ігри сучасності.

13. Охарактеризувати II III Олімпійські ігри сучасності.
14. Охарактеризувати III Олімпійські ігри сучасності
15. Охарактеризувати IV Олімпійські ігри сучасності.
16. Охарактеризувати V Олімпійські ігри сучасності.
17. Дати характеристику історичним причинам, що лежали в основі виникнення міжнародного спортивного та олімпійського руху.
18. Назвіть основні види спорту і міжнародні спортивні об'єднання кінця XIX та початку XX століття.
19. Що таке МОК? Коли він був утворений і в чому полягає його діяльність?
20. В чому полягали основні особливості Олімпійських ігор, що проходили до першої світової війни?
21. Як розвивався міжнародний робочий спортивний рух в період між світовими війнами?
22. Яка була політика МОК на кануні другої світової війни?
23. Які зміни відбулися у розвитку міжнародного спортивного руху після другої світової війни? Чим вони були викликані?
24. Які фактори свідчать про розширення міжнародного спортивного руху в післявоєнний період?
25. Які особливості Олімпійських ігор післявоєнного періоду?
26. Що входить у склад понять «олімпізм», «олімпійський рух», «Олімпійські ігри»?

Студент повинен знати:

- історію виникнення Стародавніх Олімпійських ігор;
- програми Стародавніх Олімпійських ігор;
- умови, що сприяли відродженню сучасних Олімпійських ігор ;
- історичні причини, що лежали в основі виникнення міжнародного спортивного та олімпійського руху;
- основні проблеми сучасного міжнародного спортивного та олімпійського руху.
- досягнення видатних спортсменів світу, України, Миколаївщини.

Студент повинен вміти:

- проаналізувати події, які сприяли виникненню Стародавніх Олімпійських ігор;
- визначити роль видатних людей, які сприяли відродженню сучасних Олімпійських ігор ;
- свої знання з історії виникнення Олімпійських ігор застосувати під час проходження педагогічної практики в школі та подальшого використання їх у своїй професійній діяльності.

Література

3. Платонов В.Н., Гуськов С.И Олимпийский спорт : Учебник (1-я книга). – К.: Олимпийская литература, 1994.
4. Платонов В.Н., Гуськов С.И Профессиональный спорт : Учебник (2-я книга). – К.: Олимпийская литература, 2000.

3. Столбов В.В. История физической культуры / Учебник для педагогических институтов, М., 1989.
4. История физической культуры / Учебник для институтов физической культуры / Под ред. Столбова В.В., М.: ФиС, 1983.
5. Грушевский, Михаил. Иллюстрированная история Украины. - К.: МП «Левада», 1995. с.19-35: ил.
6. Украина: Полная энциклопедия / Авт.-составители В.М.Скляренко, Т.В. Иовлева, В.В. Мирошникова, М.А.Панкова; Худож.-оформитель Л.Д.Киркач – Осипова.- Харьков: Фолио, 2007.- 463с.

Лекція 3

Тема: Історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху. Особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.

Мета : Ознайомлення студентів з історичними особливостями розвитку міжнародного олімпійського руху та особливостями розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.

Завдання лекції:

1. Ознайомити студентів з історичними особливостями розвитку міжнародного олімпійського руху.
2. Ознайомити студентів з особливостями розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.

План

1. Історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху.
2. Особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.

Ключові слова: Олімпійські ігри, змагання, види спорту, спортивні товариства, міжнародний спортивний рух, проблеми аматорства.

Основні поняття лекції: види спорту, військово-спортивні організації, мілітаризація, Католицький спортивний інтернаціонал, Червоний спортивний інтернаціонал, спортсмен-аматор.

По засвоєнню матеріалу лекції студент повинен

- **знати:** історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху. особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності еволюція уявлення про спортсмена-аматора, професійні проблеми аматорства в сучасному олімпійському спорті;
- **вміти:** охарактеризувати історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху. особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності передумови виникнення і розвитку

професійного спорту, проблеми аматорства в сучасному олімпійському спорті, "відкриті" Олімпійські ігри та вирішення проблеми аматорства і професіоналізму в олімпійському спорті.

1. Історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху.

Перемога Жовтневої революції в Росії відкрила нову еру в історії людства. Світ розколовся на дві суспільні системи: соціалістичну й капіталістичну. Це з'явилося головною особливістю розвитку фізичної культури й спорту в період між першою й другою світовими війнами.

У капіталістичних країнах спортивно-гімнастичний рух розвивається у двох напрямках - робочому й буржуазному.

Робочий спортивно-гімнастичний рух розвивається під впливом ідей Жовтневої соціалістичної революції.

Створений після революції радянський фізкультурний рух явив приклад для всіх робочих спортивних організацій світу. Робітники інших країн бачили, що в Радянському Союзі фізкультура й спорт доступні всім.

До 1920 року число членів робочих спортивних організацій закордонних країн досягло 1 мільйона чоловік. А число робочих спортивних організацій у Німеччині, Франції, Фінляндії, Угорщині виросло в десятки разів.

Робітники-спортсмени Фінляндії вступили в Червону гвардію. У рядах Червоної армії знаходилися робочі спортсмени Угорщини.

Зростання робочого спортивного руху проходило в умовах жорстокої класової боротьби.

В 1920 році створюється Люцернський спортивний інтернаціонал. Його керівники, які пропагували нейтралітет і аполітичність робочого спорту, намагалися створити блокаду навколо СРСР. Вони забороняли контакти з радянськими спортсменами. Це політика правих соціал-демократів. У відповідь створюється лівий революційний спортивний робочий рух. Це Червоний спортивний інтернаціонал, створений в 1921 році в Москві.

У переддень 30-их років у Німеччині засновується Центральна комісія робочого спорту, що очолили праві соціал-демократи. Ця комісія поєднує 11 робочих спортивних організацій, до 1,3 мільйонів чоловік.

Провідною організацією цієї комісії є Робочий спортивно-гімнастичний союз - 740000 чоловік, що має у своєму розпорядженні власну газету «Робоча спортивно-гімнастична газета», власну школу фізичного виховання. Керівники цієї комісії виключили зі своїх рядів всіх революційних робітників-спортсменів - 60000 чоловік, і спрямували спортивний рух на мілітаризацію й фашизацію Німеччини.

У відповідь проти розколу пролетарського спортивного руху в 1930 році засноване Товариство боротьби за червону спортивну єдність. Керував товариством Ернст Грубе, нараховувало воно 250000 чоловік. У робочій спортивній організації брали активну участь: Э. Тельман, В. Ульбріхт, Э.

Хонеккер. Із установленням фашистської диктатури всі спортивні робочі організації Німеччини були ліквідовані.

У Фінляндії в січні 1919 року робітники-спортсмени створюють свою організацію «Робочий спортивний союз» (ТУЛ), у яку ввійшли 56 клубів. До середини 20-х років цих клубів налічувалося вже близько 500.

Лідери ТУЛ, які наголошували гасло «Спорт поза політикою», в 1939 році провадили військову пропаганду, готовлячи спортсменів до війни проти Радянського Союзу.

В Угорщині менше півроку проіснувала радянська влада. У числі декретів народної влади був закон «Про заснування директорії по справах фізкультури». Були націоналізовані буржуазні спортивні клуби, і створений відділ спорту в угорській Червоній Армії. Також організовані курси підготовки викладачів і інструкторів.

В 1921 році в Чехословаччині виникає «Федерація робочих спортивних суспільств». У її статуті було записано: «Федерація є складовою частиною Комуністичної партії Чехословаччини, і вона підтримує бойкот проти проведення Олімпіади у фашистському Берліні». Проводить антифашистський зліт в 1937 році за участю 50000 робочих спортсменів.

В 1919 році у Франції створюється Робоча спортивна федерація, що нараховувала 600000 членів і знаходилася під ідейним керівництвом Компартії Франції. В 1923 році створюється «Робочий союз спортивно-гімнастичних товариств». А в 1934 році в Парижі створюється «Робоча спортивно-гімнастична федерація Франції».

У цей період робочо-спортивні організації виникають також у колоніальних і залежних країнах Азії, Африки, Австралії й Латинської Америки.

Так, у Латинській Америці Кубинська секція (КСИ) нараховує більше 2000 чоловік. Червона спортивна федерація робітників Уругваю - 2800, Бразилії - 1700, Аргентини - 3400 чоловік.

Робочі спортивні об'єднання функціонували в Чилі, Мексиці, Колумбії, Венесуелі й іншим країнам Латинської Америки.

З ризиком для життя окремі робочі спортсмени на зібрані гроші членами робочих спортивних союзів приїжджають у Європу й Радянський Союз.

Уругвайські робітники-спортсмени за участь у Всесвітній спартакіаді в Москві в 1928 році всі були звільнені з роботи й оштрафовані. За ту ж провину 14500 робочих спортсменів з ТУЛ були виключені зі складу союзу.

Країни, переможені в Першій Світовій війні - Німеччина, Японія, Італія, утворили агресивний фашистський блок для реваншу й переділу світу. Переможці (Англія, США, Франція) прагнули поліпшити своє положення.

У період між війнами сильно зросло військово-політичне значення фізичної культури й спорту. Буржуазія використовувала фізичну культуру як засіб мілітаризації населення, поневолення трудящих, підвищення інтенсифікації праці, зняття бізнесу.

У зв'язку із цим, буржуазія централізує керування фізичною культурою й спортом і тримає під контролем держави. Особливо добре це видно в

Німеччині, де в 1917 році засновується Німецький державний комітет фізичних вправ, що керував всіма найбільшими буржуазними спортивними союзами - 3,8 млн. чоловік.

В 1931 році він уже нараховував 6 млн. чоловік і 49 союзів. Німецька націонал-демократична робоча партія на чолі з Гітлером здійснює масову допризовну підготовку молоді.

Крім 3 годин обов'язкових уроків фізичного виховання у всіх школах Німеччини вводяться «післяучбові ігри».

В 1920 році в Берліні відкрита Німецька вища школа фізичних вправ. Її завдання - підготовка кваліфікованих кадрів для буржуазних спортивних товариств. В 1925 році відкриваються інститути фізичного виховання при університетах.

В 1935 році Гітлер проголошує ідею створення «Кола чоловіків» - кожний чоловік, «чистий арієць» - він повинен мовчати, перемагати й пройти «жорстоку школу»: з 10 до 13 років - «Юнгфольке», а з 14 до 18 - «Гітлер югенд» (фашистська дитячо-юнацька організація), де повинні здати практичні норми й іспити й отримати «військове свідоцтво».

Основу підготовки юних гітлерівців становив введений в 1934 році гелендешпорт (спорт на місцевості): тривалі марші з викладенням, нічліги в лісі, орієнтування на місцевості, стрільба, метання гранати, плавання в одязі, біг з перешкодами, подолання боліт, лазіння по деревах і скелям. Все це - до знемоги й при повній покорі, без міркувань.

По закінченні школи 18-35 років чоловік обов'язково здавав норми на імперський значок трьох ступенів (бронзовий, срібний і золотий).

З 1937 року в школах вводиться 5 уроків фізкультури й один спортивний день у тиждень. У ВНЗ фізичним вихованням займаються на 3-4 семестрах, на старших курсах обов'язкове відвідування занять по військово-фізичній і технічній підготовці.

Порушивши умови Версальського договору, відповідно до якого Німеччина могла тримати 100000 армію, гітлерівці до 1935 року створили 5-мільйонну армію, що підготували за допомогою спорту. Це класичний приклад використання спорту буржуазією для створення армій.

В 1936 році в Німеччині відбулися XI Олімпійські Ігри. 4006 учасників з 49 країн, 144 комплекту медалей, 21 вид спорту.

Місце проведення Олімпіади зважувалося на сесії МОК у Барселоні в 1932 році, а через рік до влади в Німеччині прийшли нацисти-фашисти. Вони й чути не хотіли про Олімпіаду (боячись інтернаціоналізму), але Гітлер вирішив інакше. Він побачив у підготовці до Олімпіади можливість політичних маневрів - щотижня влаштовувалися нацистські ходи, паради, мітинги.

У знак протесту проти Берлінської Олімпіади в Празі в 1936 році проводяться Народні ігри. Але вони зриваються, тому що в Іспанії відбувається фашистський заколот.

Кращим спортсменом і героєм Олімпіади стає негритянський спортсмен Джессі Оуенс. Він встановлює рекорд на 100 м, виграє золоту медаль.

Наступного дня ще одне золото й ще один рекорд - тепер уже на 200 метрів. А ввечері того ж дня виграє стрибки в довжину у найсильнішого німецького спортсмена Луца Лонга. Наступного дня Оуенс «Чорна блискавка» перемагає в складі естафети 4x100 м. Рекорд 1936 року - 39,8 с - протримався 20 років.

Місце	Країна	Медалі		
		Золоті	Срібні	Бронзові
1	Германія	33	26	3
2	США	24	20	12
3	Італія	8	9	5
4	Франція	7	6	6
	СРСР	медалей немає		

Мілітаризація охоплює Італію, Японію, Францію.

В Італії розвиток фізичної культури й спорту проходило під гаслом боротьби з комунізмом. Італійська система фізичного виховання - тоталітарна й фашистська по ідеології.

У Японії фізична культура й спорт сполучалися із шовінізмом і релігійним фанатизмом. Обов'язкова військово-фізична підготовка в системі народної освіти здійснювалася в обсязі 400 годин. У середніх спеціальні й вищих навчальних закладах 300-400 годин. У військових і поліцейських підрозділах, спортивно-гімнастичних об'єднаннях, скаутських організаціях, християнських, буддійських і сіоністських союзах молоді.

У навчальних програмах широко використовуються національні види фізичних вправ: дзюдо, караті, сумо, кендо. Шанування імператора, муштра, підготовка самураїв і камікадзе (самогубців).

У Фінляндії ідея «великої Фінляндії від Балтії до Уралу» - фінська реакція під девізом «Лижі - на Схід» формувала фашистські юнацькі підрозділи - «Білячі роти» - підготовка спортсменів до війни проти СРСР.

Елементи військово-фізичної підготовки з німецького гелендешпорту були включені в навчальні програми шкіл Бразилії, Аргентини, Чилі, де викладали німецькі офіцери.

В Аргентині створювалися військово-спортивні організації фашистського типу «Гітлерівська гвардія».

В 1941 році в Аргентині налічувалося 300000 нацистів. Чилійські військово-спортивні групи штурмовиків «Тропас насістас ас сальто» копіювали молодчиків з «Гітлер югенда».

До початку 30-их років поширився міжнародний скаутський рух, що нараховував більше 2 мільйонів чоловік. Буржуазія готувала з них, за словами Б. Шоу «снобів і спортсменів, для яких бійка - це релігія, а вбивство - прикраса чоловіка».

У руках буржуазії спорт стає ефективним знаряддям її ідеології. Із цією метою в Америці створюється ціла індустрія: Асоціація масових спортивних розваг, Федерація пляжного спорту в Бразилії, Асоціація активного відпочинку в Англії й США.

В Америці спортивне видовище стає ідолом. Напередодні II світової війни тільки за входні квитки на спортивні видовища боси професійного спорту США щорічно отримували понад 4 млрд. доларів.

У Франції основу мілітаризованого фізичного виховання становить адаптована прикладна-природно-прикладна гімнастика в сполученні зі шведською «Лінг-системою». Також широке поширення отримали військово-спортивні табори.

По-новому до спорту стала ставиться й церква, перейшовши від ворожнечі до заступництва.

У багатьох країнах виникають католицькі, християнські, євангелістські, баптистські, єврейські, буддистські, мусульманські спортивні клуби.

Посилюють діяльність Міжнародна католицька федерація фізичного виховання й спорту, Департамент спорту всесвітнього альянсу молодих християн, Всесвітній союз Маккабі.

В 1929 році засновується Католицький спортивний інтернаціонал із центром у Ватикані, що вів непримиренну війну із Червоним спортивним інтернаціоналом.

2. Особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.

Боротьба із застосуванням допінгу в спорті

Розповсюдження допінгу в сучасному спорті вищих досягнень перетворилося у гостру проблему, відсунувши на другий план всі інші протиріччя і складності спорту.

Постійно зростаюче політичне й економічне значення спортивних перемог, нескінченний ріст спортивних рекордів, гостре суперництво у міжнародних змаганнях, надмірні тренувальні й змагальні навантаження сучасного спорту – все це стало причиною того, що в останні роки помітно інтенсифікувався пошук шляхів підвищення спортивної майстерності та їх змагальної діяльності. Це спонукало спеціалістів не тільки до вдосконалення системи відбору й підготовки талантів, техніки й тактики видів спорту, зміцненню матеріальної бази і організаційних основ спортивної підготовки, але і до пошуків усякого роду незаконних можливостей для досягнення переваги у змаганнях. Серед цих шляхів найбільш ефективним виявилось застосування стимулюючих препаратів.

Слово “допінг” уперше було застосовано по відношенню до спортсменів, які користувалися стимуляторами, у 1865 році під час змагань з плавання в Амстердамі. З того часу воно закріпилося у сфері спорту.

Перша смерть від допінгу була зафіксована у 1886 р. на змаганнях з велоспорту.

Вже на початку XX століття застосування різних стимулюючих препаратів на ОІ отримало досить широке розповсюдження. Спеціалісти вважають. Що багато з олімпійських чемпіонів початку двадцятого сторіччя не змогли б зараз пройти допінг-контроль.

Трагічний випадок з датським велосипедистом К.Енсенем, який загинув в результаті застосування амфетаміну на змаганнях Римської Олімпіади (1960) спонукав МОК створити медичну комісію і розпочати боротьбу з допінгом. Перші проби на застосування стимуляторів були взяті у 1964 р. в Токіо, і в 1968 р. на зимових та літніх ОІ медична комісія МОК вперше провела широкий антидопінговий контроль, який пройшли 753 спортсмени.

У 70-80-х роках особливе розповсюдження отримали анаболічні стероїди, коли було доказано, що вони є ефективним засобом відновлення. Це співпало з тенденцією різкої інтенсифікації тренувального процесу у більшості видів спорту. Методи виявлення прийому анаболічних стероїдів були розроблені до середини 70-х років у Великобританії.

На початку 80-х років медична комісія МОК стикнулася з проблемою застосування спортсменами бета-блокаторів і діуретичних засобів, які сприяли зниженню маси тіла й виведенню слідів допінгових препаратів. Після Олімпіади 1984 р. речовини, що відносилися до цих груп були включені у склад заборонених препаратів.

Особливу складність уявляє собою проблема контролю на кров'яний допінг (переливання донорської або власної крові), який поширився у 70-80-х роках у видах спорту, пов'язаних з проявом витривалості до тривалої роботи. Експериментально доведено, застосування кров'яного допінгу дозволяє набагато підвищити зміст гемоглобіну, який у свою чергу сприяє суттєвому підвищенню максимального використання кисню й витривалості до тривалої роботи.

Гостро стоїть питання про розповсюдження в спорті так званих пептигормонів. До них відносяться перш за все гормони росту людини (соматотропін), гормони, що виділяються під час вагітності (гонадотропін хоріонічний), адренкортикотропний гормон (кортикотропін) і еритропоетин, що регулює число еритроцитів. Але їх виявлення дуже складне і заборона носить скоріше педагогічну мету – застережити про можливі негативні наслідки.

Зараз медична комісія МОК у склад допінгових речовин включає більше 100 препаратів, поділених на 5 груп:

- 1.стимулятори (амфетамін, кофеїн, кокаїн, ефедрин, метил-ефедрин, фентермін та ін.);
- 2.наркотичні засоби (кодеїн, героїн, морфін та ін);
- 3.анаболічні стероїди (тостостерон, ретаболіл (нандролон), метинолог та ін);
- 4.бета-блокатори (пропранолол, атенолол, метпролол та ін.);
- 5.діуретичні засоби (дихлотіазід, гідрохлотіазит, фуросемід та ін).

В останні роки у спеціальних лабораторіях різних країн світу проводиться дуже велика робота з виявлення випадків застосування допінгу в спорті. Найбільш широко використовуються стимулятори й анаболічні стероїди. Наприклад , у 1992 р. акредитовані МОК 23 лабораторії виявили 1251 випадок застосування заборонених препаратів, у тому числі : стимулятори – 277 (21,1%), наркотичні засоби – 102 (8,2%), анаболічні стероїди – 717

(57,3%), бета-блокатори – 12 (0,1%), діуретичні засоби – 70 (5,6%), інші речовини – 79 (6,3%).

Серед стимуляторів в останні роки найбільш широко використовуються ефедрин, псевдоефедрин, амфетамін, кокаїн. У групі анаболітичних стероїдів переважає застосування тестостерона й нандролону. У групі наркотичних засобів найбільш частіше встановлювалось застосування кодеїну, декстропроксифену й морфіну.

Речовини різних груп мають виражену специфіку як у відношенні стимулювання ефективності тренувального процесу і змагальної діяльності, так і у відношенні негативного впливу на організм і можливостей контролю.

Психостимулятори насамперед активізують серцево-судинну й дихальну діяльність, що проявляється у збільшенні серцевого викиду, розширенні бронхів, підвищенні артеріального тиску. Препарати знімають відчуття втоми, невпевненості у своїх силах, покращають усі види психічної і моторної діяльності. Відсуваючи відчуття втоми, суттєво підвищуючи працездатність спортсмена, одночасно ці препарати мають досить високу токсичність, приводять до виникнення психологічної залежності. А підвищення дози нерідко ставало причиною смерті спортсменів від інфаркту міокарду або крововиливу у мозок.

Близьке до стимуляторів за характером дії вплив на організм спортсмена здійснюють і речовини другої групи – наркотичні засоби. Кодеїн, морфін, героїн, марихуана знаходять застосування в спорті як сильнодіючі обезболювальні препарати, здібні відсунути відчуття втоми. Вони також можуть привести до перевантаження органів і функціональних систем, тяжким захворюванням, смертельним випадкам.

Бета-блокатори є речовини, що активно діють на периферичну нервову систему. Ці речовини роблять заспокійливий вплив, часто призводять до деякого покращання спортивних результатів у таких видах спорту як кульова стрільба, стрільба з луку, бобслей. Одночасно вони приводять до зниження працездатності при тривалій роботі. Інтенсивне застосування препаратів цієї групи здатне привести до серйозного порушення збалансованої діяльності вегетативної нервової системи.

У більшості спортсменів (чоловіків і жінок), які застосовують анаболічні засоби, відмічаються порушення статевої сфери, що носять незворотний характер. Серед інших наслідків – передчасне припинення росту у молодих спортсменів, підвищена агресивність та інші психічні розлади.

Ефективна боротьба із застосуванням допінгу неможлива без створення потужної постійно діючої системи антидопінгового контролю. Проблема сьогодні зводиться до застосування високоефективних санкцій проти порушників і організації постійного антидопінгового контролю за спортсменами. При цьому цей контроль повинен відбуватися не тільки під час змагань, але і в тренувальний період.

Важливим етапом у боротьбі з допінгом відбулось прийняття сумісного протоколу МОК і МСФ з літніх видів спорту. У відповідності з цим протоколом введена комплексна програма боротьби з допінгом, в основі якої

прийняття єдиного для всіх видів спорту переліку заборонених речовин (складається і щорічно поновлюється МОК), прийняття єдиних правил і процедур антидопінгового контролю, зведення воедино санкцій за застосування допінгу й забезпечення їх реалізації на національному рівні, розвиток співробітництва МОК, НОК і МСФ з урядовими організаціями для боротьби з торгівлею забороненими препаратами.

В цілому в діяльності МОК передбачаються наступні напрямлення боротьби з допінгом:

- проведення наукових досліджень, скерованих на підвищення ефективності методів допінг контролю;
- організація виховної і роз'яснювальної роботи серед спортсменів, тренерів, лікарів та інших спеціалістів;
- постійне вдосконалення методів й організації допінг контролю;
- посилення санкцій у відношенні порушників;
- співробітництво з НОКами, МСФями, спортсменами, представниками ділових кругів у боротьбі з застосуванням допінгу.

Еволюція уявлення про спортсмена-аматора

Проблема аматорства у спорті виникла задовго до відродження ОІ і є однією із самих складних і суперечних на всіх етапах розвитку олімпійського спорту сучасності.

Поняття "аматор" з'явилося в англійському спорті у першій половині ХІХ століття. В енциклопедії "Британіка" сказано: "Первісне визначення слова означає того, хто бере участь в будь-якому виді мистецтва, ремесла, ігри, спорту або іншої діяльності виключно для задоволення і розваги". Ось чому той, хто мав перевагу в силі або майстерності, обумовленої професією, не допускався до любительських змагань. На погляд істориків спорту, вперше поняття "аматор" і "професіонал" практично були застосовані на змаганнях з веслування в Оксфорді у 1823 році. В складі однієї з команд був Стефан Девіс – за професією лодочник, якому заборонили брати участь у змаганнях. При визначенні статусу спортсмена-аматора в той час грошові винагородження, які отримували спортсмени, в рахунок не сприймалися. У 1831 році наприклад, веслувальні команди Оксфорду і Леандера виступали на Хенлеській регаті на парі у 200 фунтів стерлінгів і при цьому нікому з веслувальників не погрожувано втрата статусу аматора.

В Англії статус спортсмена-аматора визначався не за фактом отримання спортсменом грошей, а за його соціальним положенням.

У середині ХІХ століття поняття " аматор " змінюється. Ось який запис з'явився у Хартії Любительського спортивного союзу Англії у 1886 році: " аматор – це будь-який джентльмен, який ніколи не брав участі у відкритому змаганні ні за грошові винагородження, ні за призи разом з професіоналами і який за своє життя не працював вчителем або інструктором фізичного виховання з метою отримання засобів для існування, а також не був механіком, ремісником або горно робочим. (Clader E., 1978) це поняття носило очевидний елітарно-класовий і дискримінаційний характер.

Вже на першому Олімпійському конгресі, який відбувся у 1894 році в Парижі, на якому було прийнято рішення про утворення МОК і проведення ОІ, обговорювалося питання про аматорський і професійний спорт.

Текст правил аматорства з'явився у бюлетені МОК №1 за 1894 р. він складався з семи пунктів, головний з яких був таким: "аматором в спорті вважається будь-яка людина, яка ніколи не брала участі в змаганнях, відкритих для всіх бажаючих або змагалась за грошовий приз або за гроші з будь якого іншого джерела, або в змаганнях з професіоналами, і яка ніколи в своєму житті не була платним викладачем або інструктором фізичного виховання". Також обумовлювалося, що учасник Ігор не може бути аматором в одному виді спорту і професіоналом в іншому.

У 1911 році англієць Р. де Корсі Лаффен вніс на розгляд сесії МОК у Будапешті нове визначення аматора: будь-яка людина може змагатися на ОІ як аматор, коли вона ніколи:

- не брала участі у змаганнях на грошовий приз, за гроші або будь-яке інше парі;
- не нагороджувався грошима або будь-якою грошовою допомогою за участь у змаганнях (обговорювалось, що за відшкодування витрат у зв'язку з участю у змаганнях спортсмен не втрачає статусу любителя);
- не діставав ніякої премії за втрачений у змаганнях час;
- не продавав або закладав свій приз, який виграв у змаганнях.

Заборонялось також брати участь у змаганнях професіональним тренерам і інструкторам. Даний текст правил був прийнятий і діяв до сесії МОК 1920 р. у Антверпені.

На конгресі МОК 1925 р. в Празі обговорювалося питання: чи слід любителям дозволити діставати компенсації заробітної плати за час їх участі у змаганнях. Вперше з'явився термін оплати спортсменам "за втрачений час". Цей час був обмежений двома тижнями, які надавалися спортсмену для участі у змаганнях за кордоном на протязі року. Було вирішено, що учасник ОІ підписує декларацію честі наступного змісту: "я, нижчепідписавшийся, клянусь своєю честю, що є аматором, відповідно олімпійським правилам аматорства".

Статус спортсмена – аматора енергійно захищав президент Олімпійського комітету США і віце-президент МОК Е.Брендедж. Під його керівництвом була утворена комісія, яка на сесії МОК 1947 р. у Стокгольмі дала наступне визначення спортсмена-аматора: аматор – це той, чий зв'язок зі спортом є і ніколи не був пов'язаний з отриманням матеріальних вигод різного роду". Сесії МОК 1955 р. в Празі і 1958 р. в Токіо підтвердили цю формулюровку.

За принцип "абсолютного" аматорства постійно боровся президент МОК Е.Брендедж, який керував олімпійським рухом на протязі 20 років (1952-1972 р.р.) і був відомим як найбільш безкомпромісний захисник кодексу аматора. Брендедж поставив справу так, що у роботі МОК були виключені всі розмови про професіоналізацію аматорського спорту. не кажучи вже про допуск

"профі" до ОІ. Але у цьому питанні серед багатьох діячів МОК не існувало одної думки.

Разом з цим тривалий час основним принципом аматорства була відсутність матеріальних вигод від занять спортом.

Саме в такому плані статут спортсмена-аматора був визначений на 58-й сесії МОК у Москві: "Аматором є той, хто бере участь і завжди брав участь в спорті як побічному занятті без вилучення матеріальних вигод будь-якого роду". Цей параграф Олімпійської хартії отримав назву правила "26".

У 1971 році Е.Брендедж доручив трьом віце-президентам МОК – Ж.де Бомону (Франція), Г.ван Карнебеку (Голандія) і М.Кілланіну (Ірландія) обміркувати ряд проблем олімпійського руху з деякими керівниками міжнародних федерацій.

Три віце-президенти запропонували свій проект правила допущення до ОІ, вилучив з нього обмеження кількості днів знаходження на навчально-тренувальних зборах і змаганнях.

У квітні 1971 р. МОК прийняв нову трактовку правила 26: "щоб бути допущеним до ОІ учасник повинен дотримувати традиційний олімпійський дух і етику, постійно брати участь в спорті у часи дозвілля без отримання будь-якого винагородження за свою участь. Його засоби для існування не повинні бути отримані або залежні від занять спортом і він повинен мати основну професію, щоб забезпечити своє сучасне і майбутнє існування. Він не повинен бути як в нинішньому, так і в минулому професіоналом, напівпрофесіоналом, або так званим "неаматором" у будь-якому виді спорту. Він не повинен бути тренером... Викладачі фізичного виховання, які займаються з починаючими, допускаються до участі в ОІ".

Спортсмену дозволялось брати допомогу НОК або Національної спортивної федерації за визначений період (від 30 до 60 днів на рік), знаходитися на зборах і змаганнях. Ця допомога включала: оплату розміщення, харчування, проїзду, спортивного обладнання та інвентаря, тренера, медичну допомогу, а також гроші на покриття непередбачених розходів.

Це рішення знаменувало кінець кубертеново-брендеджевої ери в олімпійському русі. Що стосується Е.Брендеджа, то тут заперечувати немає хисту. У той же час трактовка П. Де Кубертеном проблеми аматорства була достатньо чіткою – він визнавав і розумів нікчемність подвійного розуміння статусу спортсмена-аматора.

Ще у 1936 р. за рік до своєї смерті, Кубертен писав: "Прочитайте як слід текст олімпійської клятви. Ви не знайдете там ні слова про те, що від спортсменів, які вступили на олімпійський стадіон, вимагається абсолютне аматорство, на неможливість якого я вказав першим. У клятві є тільки одне зобов'язання: чесно змагатися... Мене цікавить спортивний дух, а не смішна англійська концепція, яка дозволяє займатися спортом, не відступаючи від догми, тільки мільонерам".

Проблема аматорства в сучасному олімпійському спорті

Початок 70-х років характеризується могутньою критикою статусу спортсмена-аматора. Розумів необхідність змін і новий президент МОК Майкл Кілланін, обраний на цю посаду у 1972 році.

Виступаючи на 100-й сесії МОК у 1971 році член МОК М.Ерцог (Франція) відзначав: "Про те, що таке аматор і професіонал у спорті, можна казати багато. Факти свідчать, що різниця між ними куди тонша, ніж прийнято вважати. Багато професіоналів не менш віддані спорту, ніж справжні аматори, з другої сторони – є аматори, які стають жертвами власної жадоби до грошей і популярності. Перші служать спорту чесно і лояльно, другі – використовують його для власної вигоди."

Президент Міжнародної федерації боротьби М.Ерцеган (Югославія) на сторінках журналу МОК "Олімпік ревію" запропонував виділяти спортсменів-аматорів вищого класу в особу категорію. За його думкою, спортсменам необхідно надавати статус виробників суспільно значущих цінностей і в рамках цього статусу їм повинна бути забезпечена можливість повної самореалізації.

Висловлювалась також пропозиція про утворення спеціальних стипендій для спортсменів високого класу, які гарантували б їм стабільне фінансове положення під час занять великим спортом.

У ці роки найбільш активні прихильники "чистого" аматорства почали розуміти, що олімпійський спорт перетворився у сферу діяльності, яка вимагає від спортсменів великих фізичних і моральних витрат, тяжкої багаторічної праці. Особливо добре це розуміли в країнах бывшего соцтабору, спортсмени які мали видатні результати, дякуючи сбалансованій системі спортивної підготовки олімпійців.

Таким чином на перший план при визначенні аматорства у спорті почали висуватися показники морально-етичного, гуманістичного і виховного характеру.

Мали свій погляд на проблему аматорства в спорті і державні діячі того часу. Підтримував ідею зміни статусу спортсмена-аматора президент Фінляндії У.Кекконен. За зміну відношення з боку держави до спортсменів високого класу висловлювався і президент Франції Валері Жіскар д'Естен: я виступаю за те, щоб був заснований статус спортсмена високого класу. Все населення країни повинно допомагати йому в його підготовці у набутті професії і соціальному пересуванні."

X Олімпійський конгрес у Варні (1973 р.) обговорив концепцію аматорства. Конгрес рекомендував МОК наблизити правило 26 до вимог сьогодення. На сесії МОК 1974 року у Відні у це правило були внесені зміни. Воно дістало назву не "Положення про аматорство", а "Положення про допуск".

МОК дозволив спортсменам діставати компенсацію заробітної плати за період підготовки до змагань і участі в них, а також допомогу для оплати харчування і розміщення, транспортні витрати. Спортивний інвентар і форму, страхування, оплати лікування, фізіотерапії, оплати тренерів.

Дозволялось також отримання спортсменами-студентами спортивних і академічних стипендій.

Нова концепція аматорства утворювала рівні умови для підготовки і участі у змаганнях представників різних класів і систем, ліквідувала обман, пов'язаний з нелегальним отриманням грошей спортсменами.

Практично сесія МОК 1974 р. ліквідувала претензії, які західні засоби масової інформації висували спортсменам за те, що вони знаходились на утриманні держави, отримували спортивні стипендії у коледжах і університетах або зарплату у фірмах і корпораціях.

На XI Олімпійському конгресі, який проходив у 1981 році в Баден-Бадені, в головній доповіді з проблеми допуску голова комісії і член МОК В.Дауме зробив заяву: "Спортсмени, які тренуються по 1600 годин на рік, не можуть одночасно працювати одночасно за професією або інтенсивно готуватися до майбутньої професійної роботи. Тому ми не повинні допустити, щоб вони несли соціальні збитки. Із цього слід виходити при повному розумінні правила 26".

На конгресі в обговорюванні проблеми аматорства вперше взяли участь самі спортсмени. Олімпійський чемпіон 1980 р. легкоатлет С.Коу (Великобританія) підтримав курс на подальшу лібералізацію правила 26.

В цілому Конгрес підтвердив вірність олімпізму концепції аматорства, але головне те, що Міжнародним спортивним федераціям було надано право самим визначати допуск спортсменів на змагання ОІ.

Отже, після конгресу у Баден-Бадені були здійснені перші кроки, які були спрямовані на допуск професіоналів на Ігри.

МОК дав зрозуміти, що нова концепція аматорства – не догма. Х.А.Самаранч пояснив, що в деяких видах спорту ці правила можна буде розглядати більш широко.

Першою по цьому шляху пішла МСФ легкої атлетики (ІААФ). У вересні 1982 р. вона прийняла положення про утворення фондів для спортсменів при національних федераціях легкої атлетики. Легкоатлети мали можливість діставати будь-які винагороди (за рекламу, за участь у змаганнях).

З'явилися такі фонди у спортивній і художній гімнастиці, у водних видах, у лижному спорті.

Було прийнято рішення МОК і ФІФА про допуск професіональних футболістів на олімпійський турнір, але з обмеженнями.

Аналогічно діяла МСФ хокею (ЛІХГ). В її правилах з'явився запис про те, що професіоналом вважається тільки хокеїст, який має контракт з НХЛ.

Найбільш активно підтримав ідею допуску професіоналів на Ігри президент МОК Самаранч. У листопаді 1980 р. він заявив: "Ми повинні знайти рішення, яке максимально обмежить існуючу зараз дискримінацію у цій галузі. Перш за все слід відзначити, що слово "амтор" вже не згадується в Олімпійській хартії, а це значить, що ми повинні сформулювати і уточнити поняття "професіонал". Де хто вважає, що ми ризикуємо опинитися на прямому шляху до "відкритих" Ігор. Однак це не відповідає реальному положенню справ. Ми бажаємо, щоб Ігри були відкритими. Але слід

провести кордон між учасниками Ігор і справжніми професіоналами, тими, хто заключає контракти з комерційними організаціями.

"Відкриті" ОІ та вирішення проблеми аматорства і професіоналізму в олімпійському спорті

У лютому 1985 р. на сесії у Калгарі виконком МОК раптово для багатьох зробив об'яву про допуск професіональних спортсменів у віці до 23 років до ОІ 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу і хокею.

У жовтні 1985 року на засіданні МОК з представниками федерацій і НОК у Ліссабоні обговорювався так званий "кодекс атлета", який був запропонований замість правила 26.

"Щоб бути допущеним до діяльності в олімпійському русі, і, зокрема до участі в ОІ, спортсмен повинен додержуватись і поважати Олімпійську хартію, а також правила МСФ, до якої він належить, що ухвалені МОК" – основна теза "Кодексу".

Отже, будь-який спортсмен, який підтримує і додержується Хартії і Кодексу, може бути допущений до ОІ. Практично зникла межа між спортсменом-аматором і професіоналом і без усяких обмежень Ігри відкривались для останніх.

Були зняті всі обмеження у відношенні фінансування підготовки.

Зберігалась тільки вимога до учасників, яка забороняла їм "... використовувати під час ОІ свою особистість, прізвище, зображення або спортивний результат з метою реклами", а також було визнано, що "...участь спортсмена в ОІ не повинно обумовлюватись будь-якими фінансовими міркуваннями".

В.Дауме на засіданні Генеральної асамблеї МСФ у Монако формулюючи нову позицію, відмічав, що правила допуску не життєздатні, що на підставі ретельного вивчення фактів комісія прийшла до висновку про те, що допуск на ОІ, як і на чемпіонати світу повинен санкціонуватись федераціями.

Представники багатьох МСФ, МСО і НОК різних країн виступили проти "Кодексу" і "відкритих" ОІ. 15 квітня 1986 р. у Сеулі відбулося засідання Генеральної Ассамблеї національних олімпійських комітетів, у роботі якої взяли участь 152 представника НОК з 161. З 24 виступаючих 22 представники НОК різних країн були проти запропонованої МОК ревізії Олімпійської хартії. Ось якими були аргументи проти "Кодексу" і допуску професіоналів на Ігри:

- руйнування ідеалів і цінностей олімпізму;
- ОІ перетворюються у комерційне шоу;
- більшість країн – учасниць будуть не в змозі зробити такі ж умови для підготовки, які мають професіональні спортсменам;
- збільшуються фізичні навантаження, що негативно вплине на здоров'я спортсменів;
- збільшиться залежність спортсменів від менеджерів і спонсорів;
- виникне дискримінація багатьох олімпійських видів спорту, які не користуються підтримкою бізнесу (плавання, веслування, стрільба

кульова і з лука, важка атлетика, всі види боротьби, хокей на траві, бадмінтон, настільний теніс, фехтування, ковзанярський спорт, бобслей і санний спорт);

-необхідна перебудова всієї системи міжнародного спорту.

У жовтні 1986 р. відбулася 91 сесія МОК у Лозанні. В.Дауме, звітуючись про роботу своєї комісії нагадав, що у 23 з 28 олімпійських видів спорту проблем з допуску немає. З п'яти видів спорту, що залишились, комісія за згодою федерацій внесла наступні пропозиції:

Хокей – у зв'язку з тим, що МФ хокею допускає до своїх чемпіонатів світу професіоналів, дати згоду на їх участь в Іграх.

Кінний спорт – дискваліфіковані ФЕІ за професіоналізм кіннотники знову можуть виступати на ОІ.

Футбол – у відбіркових змаганнях і у фінальному олімпійському турнірі можуть брати участь всі гравці, за виключенням футболістів Європи і Південної Америки, які взяли участь у чемпіонаті світу 1986 року і у попередніх змаганнях до нього. До участі у турнірі Олімпіади 1992 р. ФІФА планує допустити усіх гравців, однак їх вік не повинен перевищувати 23 роки.

Легка атлетика – у олімпійських змаганнях мають право брати участь всі легкоатлети, які допущені до чемпіонату світу.

Теніс – найкращі тенісисти професіонали повинні мати право на участь в Іграх при умові, що заяви на їх участь будуть надсилатись НОК.

Як визнав В.Дауме. з допуском професіоналів на Ігри від концепції аматорства на ОІ залишаються тільки два моменти: під час Ігор спортсмени не будуть заробляти гроші, і на одязі, а також на спортепорудах не буде вестися реклама.

Отже, після 92-ї та 92-ї сесій МОК встав на шлях відкритої професіоналізації ОІ.

Як сказав відомий американський журналіст У.Джонсон: "Великий "стрибок" у реальність почався, і ОІ вже ніколи не будуть такі як раніше".

Наступні роки показали, що олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до допуску професіоналів на ОІ.

Сьогодні необхідно зконцентрувати увагу на підвищенні видовищності змагань – в інтересах глядачів, вдосконаленні правил змагань і умов їх проведення, в інтересах спортсменів – підвищення об'єктивності суддівства – в інтересах і тих і інших.

Необхідно розглядати питання соціальних гарантій спортсменів у відношенні освіти, охорони здоров'я, працевлаштування, пенсійного забезпечення.

Висновки:

1. У період між війнами сильно зросло військово-політичне значення фізичної культури й спорту. Буржуазія використовувала фізичну культуру як засіб мілітаризації населення, поневолювання трудящих, підвищення інтенсифікації праці, зняття бізнесу.

2. Ефективна боротьба із застосуванням допінгу неможлива без створення потужної постійно діючої системи антидопінгового контролю. Проблема сьогодні зводиться до застосування високоефективних санкцій проти порушників і організації постійного антидопінгового контролю за спортсменами. При цьому цей контроль повинен відбуватися не тільки під час змагань, але і в тренувальний період.

3. Проблема аматорства у спорті виникла задовго до відродження ОІ і є однією із самих складних і суперечних на всіх етапах розвитку олімпійського спорту сучасності.

4. Нова концепція аматорства утворювала рівні умови для підготовки і участі у змаганнях представників різних класів і систем, ліквідувала обман, пов'язаний з нелегальним отриманням грошей спортсменами.

Практично сесія МОК 1974 р. ліквідувала претензії, які західні засоби масової інформації висували спортсменам за те, що вони знаходились на утриманні держави, отримували спортивні стипендії у коледжах і університетах або зарплату у фірмах і корпораціях.

5.Сьогодні необхідно зконцентрувати увагу на підвищенні видовищності змагань – в інтересах глядачів, вдосконаленні правил змагань і умов їх проведення, в інтересах спортсменів – підвищення об'єктивності суддівства – в інтересах і тих і інших.

Контрольні питання:

- 1.Охарактеризувати історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху.
2. Охарактеризувати особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності.
3. Охарактеризувати методи боротьби із застосуванням допінгу в спорті.
4. Охарактеризувати проблеми аматорства в сучасному олімпійському спорті

Студент повинен:

- **знати:** історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху. особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності еволюція уявлення про спортсмена-аматора, професійні проблеми аматорства в сучасному олімпійському спорті;
- **вміти:** охарактеризувати історичні особливості розвитку міжнародного олімпійського руху.особливості розвитку міжнародного спортивного руху сучасності передумови виникнення і розвитку професійного спорту, проблеми аматорства в сучасному олімпійському спорті,"відкриті" Олімпійські ігри та вирішення проблеми аматорства і професіоналізму в олімпійському спорті.

Література

- 1.Платонов В.Н., Гуськов С.И Олимпийский спорт : Учебник (1-я книга). –

- К.: Олимпийская литература, 1994.
2. Платонов В.Н., Гуськов С.И. Профессиональный спорт : Учебник (2-я книга). – К.: Олимпийская литература, 2000.
3. Столбов В.В. История физической культуры / Учебник для педагогических институтов, М., 1989.
4. История физической культуры / Учебник для институтов физической культуры / Под ред. Столбова В.В., М.: ФиС, 1983.
5. Грушевский, Михаил. Иллюстрированная история Украины. - К.: МП «Левада», 1995. с.19-35: ил.
6. Украина: Полная энциклопедия / Авт.-составители В.М.Скляренко, Т.В. Иовлева, В.В. Мирошникова, М.А.Панкова; Худож.-оформитель Л.Д.Киркач – Осипова.- Харьков: Фолио, 2007.- 463с.

Лекція 4

Тема : Витоки фізичної культури в Україні. Фізична культура та спорт в Україні у ХХ столітті. Україна в олімпійському русі. Проблеми та перспективи спортивного руху в Україні. Спортивний рух української діаспори.

Мета : Ознайомлення студентів з питаннями про витоки фізичної культури в Україні, фізичну культуру та спорт в Україні у ХХ столітті, Україна в олімпійському русі, проблеми та перспективи спортивного руху в Україні, спортивний рух української діаспори.

Завдання лекції:

1. Ознайомити студентів з витоками фізичної культури в Україні
2. Охарактеризувати фізичну культуру та спорт в Україні у ХХ столітті.
3. Ознайомити студентів з питанням про Україну в олімпійському русі.
4. Охарактеризувати студентів з проблемами та перспективами спортивного руху в Україні,
5. Ознайомити студентів з спортивним рухом української діаспори.

План

1. Витоки фізичної культури в Україні
2. Фізична культура та спорт в Україні у ХХ столітті.
3. Україна в олімпійському русі. Проблеми та перспективи спортивного руху в Україні.
4. Спортивний рух української діаспори.

Ключові слова: *витоки фізичної культури, змагання, Олімпійські ігри, спортсмени, міжнародний спортивний рух.*

Основні поняття лекції: *ігри й фізичні вправи, гонак, фізкультурні товариства, фізкультурні союзи*

По засвоєнню матеріалу лекції студент повинен знати : історію виникнення фізичної культури в Україні, спортивний рух української діаспори, результати українських спортсменів на Олімпійських іграх.

вміти: визначати основні дати в історії розвитку фізичної культури в Україні.

1. Витоки фізичної культури в Україні

Фізична культура і спорт – невід’ємна частина національної культури і здоров’я. Фізичні вправи здавна були частиною побуту українського народу.

Предки слов'ян, одного із самих великих народів Європи, здавна займали частину Східної Європи й жили по берегах Вісли й на південному узбережжі Балтійського моря, а також по Дніпрові, Дністру й на узбережжі Чорного моря. Слов'яни займалися полюванням, скотарством, рибним ловом. Їм була відома обробка металів. Слов'яни мешкали родовим ладом. У них існувало патріархальне рабство. З V століття слов'яни починають набіги на Візантійську імперію. Головною метою цих набігів було захоплення здобичі й бранців.

Із середі общинників поступово стали виділятися старійшини, у руках яких зосереджували найбільші ділянки землі. Під час війн з їхнього числа вибирався проводир-князь.

Слов'яни були рослими, сильними, приділяли увагу веслуванню. На своїх човнах вони досягали Константинополя і Криту. Візантійський письменник Маврикій відзначав, що слов'яни були дуже хоробрі, волелюбні, витривалі; легко переносили жару, холод, дощ. Слов'яни дуже добре плавали, могли подовгу сидіти під водою з очеретяною трубкою, вичікуючи зручний момент для нападу.

Вони використовували різноманітні ігри й фізичні вправи: стінка на стінку, фехтування на ціпках, кулачні бої, стрільба з лука, метання каменів у ціль, ігри «чур», «бабки», «узяття містечка» і інші. До епохи військової демократії відносяться ігри «узяття містечка» і виникнення російської гри «городки». Вивчення народних ігор дозволяє вловити сліди фізичного виховання, фізичної підготовки племінних дружин.

У грі «стінка на стінку» призвідниками виступали діти, потім у гру вступали юнаки 17-19 років, а потім чоловіки 25 років і більше. Правила кулачних боїв - «битися віч-на-віч» і «груди із грудьми» відображають прагнення знищити супротивника у відкритому бої.

Кулачні бої, фехтування на ціпках, різні ігри з елементами перегони мали велике значення в підготовці народу до оборони. Широко були поширені «ведмежі бої» і єдиноборство з биком.

Слов'яни, минувши рабовласницький лад, відразу перейшли до феодалізму.

Фізична культура слов'ян по своєму ідейному змісту й народностям була більше прогресивною, ніж фізична культура рабовласницького суспільства західних держав.

На початку X століття Наддністрянщина й землі, що примикали до неї, об'єдналися під владою князя Олега. Олег спочатку панував над новгородськими слов'янами, але потім, спустився по Дніпру й опанував Києвом. Олег об'єднав Новгородські й Київські племена слов'ян, і це об'єднання отримало назву Русь. Центром Русі був Київ. У Київській державі російський народ згуртував різні народи Східної Європи.

У період утворення Київської Русі у східних слов'ян продовжували зберігатися й розвиватися самобутні традиції фізичного виховання. Молоді, починаючи в дитячого віку, прищеплювалися здібності й навички, потрібні у військовій і трудовій справі. Основними засобами фізичної підготовки були численні ігри й фізичні вправи. Юнаки змагалися в стрільбі з лука, піднятті тягарів, ходьбі на лижах, плаванні, бігу, кінських аренах, метанні списа й т.п. Серед дорослих популярна була гра з домашнім биком, а також ігри-хороводи. Значення масових ігор і вправ було величезним. Вони виробляли в молоді вправність у праці, прищеплювали колективізм, ініціативу й винахідливість.

На початку IX століття зародилася князівська дружина - професійна військова організація. Вона складалася із трьох груп. У першу дружину входили найбільш знатні бояри. Друга група складалася з дітей. Вони знаходилися при князі, мешкали на його дворі, будучи його слугами й охоронцями. За це їм покладалися зброя, одяг, їжа, частина військової здобичі й данини, що збирається князем. Третю групу становили власне військові. Вони були з народу й зберігали з народом тісний зв'язок.

Дружинників учили вести бій у ближньому ладі й застосовувати холодну зброю. У системі фізичного виховання дружин велику роль грала гребна справа, що мала військово-прикладне значення. Веслування використовувалося дружинниками у військових походах в інші країни. Особливо часто ці походи проводилися в IX-X століттях. У війську Олега було 2000 човнів по 40 веслярів у кожній.

Величезну роль у фізичному загартуванні російського народу грав мисливський промисел, разом з яким розвивалися й мисливські ігри.

Фізична культура в період феодальної роздробленості Русі (XI-XIII століття). Основною галуззю господарства Київської Русі було землеробство. Серед общинників виділялися найкрупніші землевласники, які зосереджували у своїх руках великі земельні наділи. Місцеві феодали прагнули звільнитися з-під влади київських князів і підтримували своїх місцевих князів у боротьбі з Києвом за самостійність.

Таким чином єдність Київської Русі стала порушуватися й змінилася феодальною роздробленістю. Сини Ярослава отримали окремі князівства: Київське, Новгородське, Чернігівське, Переяславське, Ростово-Суздальське. Нові соціально-класові відносини накладали відбиток і на розвиток фізичної культури.

У цей період у слов'ян були широко поширені «грища», що робили величезний вплив на розвиток фізичної культури. «Грища» влаштовували на місцях, де проходив обмін, похоронні обряди, суд, де сходилися дороги.

За допомогою масових змагальних ігор збагачувався народний досвід фізичного виховання.

Широко були поширені ігри в «бабки», стрільба з лука по бабках, встановленим у всю ширину вулиці. У народному середовищі мали широке поширення фізичні вправи: біг, лазіння, плавання, ходьба на лижах, метання в ціль; застосовувалися різні засоби в іграх: м'ячі, ціпки, ходулі, тичини, ключки. Народні ігри регламентувалися цілим рядом неписаних правил. Наприклад, у боях стінка на стінку: лежачого не бити, битися віч-на-віч, заначку в рукавицю не класти, на чужий бік не переходити, підніжки не ставити. Тільки в чесних боях зараховувалася перемога.

У феодальній знаті військово-фізична підготовка стала системою фізичного виховання. З'явилися нові елементи фізичної підготовки - верхова їзда, ігри в шахи, шашки, кості. Великою популярністю користувалося спортивне полювання з ловчими птахами.

Святкові народні ігри, їзда верхи, кулачні бої, плавання, біг, веслування, підняття ваги були дуже популярні у народі. У свій час саме вони стали основою системи фізичної підготовки запорізьких козаків, які відрізнялись незаурядною силою та витривалістю. Українці були спритними наїзниками, борцями, фехтувальниками, лучниками. У всьому світі відомі школи східних єдиноборств, однак і в Україні була своя школа бойових мистецтв. Деякі прийоми козацького бою, як стверджують спеціалісти, і зараз можна побачити у гопаку – танці, який знають і люблять не тільки на Україні. Колись це була продумана і випробувана у боях система бойової підготовки. Бойовий гопак відрізняється від інших видів бойових мистецтв тим, що заснований не на блокуванні удару, а на відхиленні від нього. Окрім бойової підготовки, козаків вчили пірнати, не боятись вогню, «спілкуватись» з землею та космосом. Бойовий гопак мав декілька різновидів. Один з видів у наш час практикують харківські спортсмени. Назва цього стилю «метелиця» походить від українського слова «метелити», тобто бити неприємеля, поки він не звалиться замертво.

2. Фізична культура та спорт в Україні у ХХ столітті.

З кінця ХІХ віку в Україні почали поширюватись європейські види спорту, створювались спортивні гуртки і об'єднання, розвивались окремі види спорту, насамперед футбол. Ця командна гра 14 липня 2004 року відсвяткувала 110-й «день народження» в Україні. Саме в цей день сто років назад у матчі у Стрийському парку Львова місцева команда «Сокіл» одержала перемогу над збірною міста Кракова (Польща). Однак у той час спортивних гуртків було небагато, їх членами були в основному забезпечені люди. Але й такі невеликі спортивні товариства пропагували фізичну культуру і спорт як складову гармонійного розвитку особистості. Вже у 1855 році у програмі учбових закладів Києва з'явилися заняття з гімнастики, а в 1859 році була

організована фехтувально - гімнастична школа. Ентузіасти розповсюдження і розвитку спорту створювали різні клуби і товариства. На початку ХХ століття у Києві вже існували “Київське скакове товариство”(в яке входили прихильники кінного спорту), “Київське атлетичне товариство”, “Шахове товариство”, “Товариство прихильників голубиноного спорту”, “Київське товариство велосипедистів - аматорів”, яхт – клуб, клуб автомобілістів, “Київський кружок парусників”, а також товариства “Спорт” і “Сокіл”.

Великий вклад у розвиток Київського атлетичного товариства вніс його засновник лікар Гарнич - Гарницький. Він був не тільки головою цього спортивного об'єднання, але й начальником гавані, віце - командором яхт - клубу, членом клубу прихильників рисистих бігів, туризму і повітря плавання. Дякуючи таким ентузіастам з кожним роком все більше людей починали інтересуватись спортом.

Одним із сильніших фехтувальників того часу був Петро Заковорот. У 1899 році на міжнародних змаганнях у Будапешті він завоював свою першу золоту нагороду, а через рік на змаганнях, що проходили у рамках Всесвітньої виставки у Парижі, повторив свій успіх. З часом, уже в радянські часи, Петро Заковорот викладав у Харкові і підготував не малу кількість розрядників і майстрів спорту.

Відносно статистичним даним 1908 року, в Україні нараховувалось 196 спортивних об'єднань, членами яких були вісім тисяч людей. Правда, у більшості випадків керували цими об'єднаннями люди, які не мали спеціальної підготовки. Перші двохмісячні курси для підготовки спеціалістів фізичного виховання були організовані у Києві у 1912 році.

Гордістю України став Іван Піддубний, який народився на Полтавщині. У сім'ї Піддубних всі чоловіки були дуже міцними фізично і мали відмінне здоров'я. У народі Івана Піддубного називали “Іван - непереможний” і “Людина - гора”. На протязі сорока років він виступав як атлет – гирьовик і борець (російська боротьба на поясах і французька боротьба). Іван Піддубний не програв за свою кар'єру ні одного поединку і отримав, крім багато чисельних нагород, світове признание як “чемпіон чемпіонів”. (Слово “чемпіон” походить від англійського “champion” і означає спортсмена чи спортивну команду – переможця у змаганнях з любого виду спорту).

Українці приймали участь в олімпійському русі ще на етапі його становлення у 80-х роках 19 століття. Генерал Олексій Бутовський, уродженець Полтавщини, став одним з основників олімпійського руху. З 1894 по 1900 роки він був членом Міжнародного олімпійського комітету(МОК). Через століття, у 1994 році, ще один українець, всесвітньо відомий спринтер Валерій Борзов теж займав цю почесну посаду.

У 1913 році у Києві відбулась Перша всеросійська олімпіада, яка була присвячена 300-річчю правління сім'ї Романових. З цього випадку вперше у Російській імперії був побудований стадіон, пристосований спеціально для спортивних змагань – з біговими доріжками, велотреком і трибунами на п'ять тисяч місць. У програму олімпіади входили: легка атлетика, марафонський біг, футбол, боротьба, підняття гир, фехтування, плавання,

гімнастика, кінні змагання, вело – і мотогонки по маршруту Чернігів – Київ. Представники Києва отримали 37 призових місць із 83 (для порівняння : Петербург 33, Москва – 5). На цих змаганнях киянка Н.Попова встановила світовий рекорд у бігу на 100метрів (13,1 секунди), також успішно виступала у фехтуванні, у стрибках в довжину (встановила рекорд країни) і висоту. У ті часи спортивні змагання для жінок були явищем незвичайним, і тому виступ Н.Попової здався журналістам “чудним”: “З чого це жінки так розстрибались?”(Рекорд (англ. Record) – височайше досягнення, показане у спортивних змаганнях. Рекорди бувають особистими і командними, країни, Європи, світу, олімпійські).

З роками розвиток фізичної культури і спорту набув форми масового руху, який охопив широкі маси населення. Після Жовтневої революції (1917) масові спортивні змагання і свята фізкультури стали регулярними. З 1921 року проводились Всеукраїнські спартакіади, переможці яких приймали участь у Всесоюзних спартакіада. Так, на спартакіаді 1928 року, на якій проводились змагання з 22 видів спорту, збірна команда Української РСР зайняла друге місце.

Процес підготовки спортсменів набув системного характеру і зросла необхідність у кваліфікованих педагогах. Тому у 1925 році у Харківському інституті народної освіти була відкрита кафедра фізичної культури, яка готувала тренерів і вчителів для шкіл і інших учбових закладів. Щоб задовольнити потреби у постійній інформації про розвиток спорту і досягнень спортсменів , у 1922 році був заснований журнал “Фізична культура”(з 1928 року він виходить під назвою “Фізкультура і спорт”). Видатною подією у житті Києва стало відкриття найбільшого на той момент “Красного стадіона”, трибуни якого вміщали п’ять тисяч болільників.

Введення у 1931 році комплексу ГПО (“ Готовий до праці та оборони”) і дитячого комплексу БГПО (“Будь готовий до праці і оборони”) привело у ряди фізкультурників майже все праце дійне населення. Значки ГПО та БГПО у ті роки були своєрідними фізкультурними орденами. А для спортсменів, які досягли видатних спортивних перемог , були введені три спортивних розряди і звання “ Майстер спорту”.У 1930 році у Харкові відкрився перший в Україні Державний інститут фізичної культури, а в п’яти містах - технікуми.

Особливу популярність у 1930-х роках 20 століття набули лижні та велопробіги, велотури, піші і веслувальні походи, естафети і кроси. Найбільш відомі велопробіги, в яких приймали участь українські спортсмени, проходили по маршрутам Одеса - Владивосток (14 317км) і “ Вздвж кордонів СРСР”(30872 км). Ці пробіги у чомусь схожі на відомі багатоденні гонки ,що проводяться у наш час, наприклад “Тур де Франс”.

Видатними спортсменами довоєнного часу були гімнасти А.Абдулаєва, Є.Бокова, Т.Демиденко,М.Дмитрієв; важкоатлети Г.Попов, Я.Куценко ; легкоатлети Г.Раєвський, В.Калініна,З.Синицька, К.Адаменко; плавці Т.Литвинова і В.Фурманюк.

У роки Великої Вітчизняної війни видатні майстри спорту із зброєю в руках воювали з фашистськими окупантами. Багаторазовий чемпіон СРСР з велосипедного спорту Юрій Гаммерштедт приймав участь у відомій нічній атаці Зелеєвських висот і штурмував Берлін. А після війни, у 1950 році він завоював звання чемпіона СРСР по шосейним гонкам.

Багаторазовий чемпіон по плаванню Микола Корнієнко, щоб своєчасно доставити важливі відомості командуванню, проплив у льодяній воді Сиваша 17км. За цей подвиг він був нагороджений орденом Бойового Червоного Прапора. Кращим снайпером 545-го мотострілкового полку став шестиразовий рекордсмен країни з легкої атлетики Гавриіл Раєвський. А його рідний брат Іван, теж відомий легкоатлет, відзначився у боях під Сталінградом. Він загинув, звільняючи своє рідне місто Харків.

Рекордсмен-десятиборець Олександр Коккинакі пройшов шлях від сержанта - командира кулеметного відділення - до підполковника, начальника кафедри Київського вищого інженерно - артилерійського училища. Не дивлячись на важке поранення руки, він повернувся у спорт, став чемпіоном СРСР в метанні молота і встановив шість всесоюзних рекордів.

Не відставали від чоловіків і жінки - спортсменки. Відважним снайпером була Людмила Павлюченко, яка у роки війни знищила 186 фашистів і була нагороджена Зіркою Героя Радянського Союзу. Видатна спортсменка - лижниця з Харкова Людмила Пашкова у роки війни довгий час воювала у партизанському загоні, пізніше закінчила курси парашутистів - десантників і командувала особливою лижною знищувальною ротою. Вона приймала участь в обороні Москви і Ленінграду, в боях на Орловсько- Курській дузі, у звільненні рідного міста.

В історію українського і світового спорту увійшов легендарний "Матч смерті". Футболісти, які по різних обставинах залишились в окупованому Києві, перемогли в серії матчів німецьку команду "flakelf". В останньому матчі вони, знесилені, все ж перемогли противника з рахунком 4 : 2. У 1965 році футболісти, що залишились в живих, були нагороджені медалями "За бойові заслуги", а ті що загинули у німецькому концтаборі Н.Трусевич, А.Клименко, Н.Коротких були посмертно нагороджені медалями "За відвагу".

Приймав участь у боях за звільнення України і чотирьохразовий чемпіон СРСР з гімнастики і акробатики Леонід Свешніков. Він командував ротою автоматників, а закінчував війну вже начальником розвідки полку, кавалером восьми бойових нагород.

Після закінчення війни, коли тільки почалось налагоджуватись мирне життя, у вересні 1945 року була проведена Українська спартакіада, в якій прийняли участь представники всіх областей країни. Відновлювались зруйновані у роки війни і будувались нові стадіони (Київський республіканський стадіон, 1944 рік, Палац фізкультури, 1948 рік), почала друкуватись газета "Советский спорт"(1949), з 1965 року - "Спортивна

газета ”. Крім змагань, проводились спортивні паради, присвячені різним святковим датам.

Розвитій системі масового спорту необхідні були спортивні споруди і організація по підготовці спортсменів. До 1970 року в Україні було 705 стадіонів, 287 басейнів для плавання і тисячі спортивних баз і залів. В одинадцяти вищих школах спортивної майстерності велись заняття по двадцяти видам спорту. Дякуючи цьому українські спортсмени у всесоюзних і міжнародних змаганнях завжди займали високі місця в особистих і командних змаганнях. Так, на V спартакіаді народів СРСР у 1971 році українські спортсмени завоювали 304 медалі (з них 101 золоту) і встановили 47 рекордів.

3. Україна в олімпійському русі. Проблеми та перспективи спортивного руху в Україні.

Ініціатором відродження проведення Олімпійських ігор був барон П'єр де Кубертен, а в цьому велику допомогу надавав йому, українець за походженням, генерал-лейтенант Олексій Дмитрович Бутовський. Варто зазначити, що це ім'я за часів СРСР замовчувалось, незважаючи на те, що Бутовський був членом першого складу Міжнародного Олімпійського комітету.

Народився Олексій Бутовський 9 червня (ст. стиль) 1838 року в с. П'ятигірці Лубенського повіту Полтавської губернії. Заможний стан батьків дозволяв підготувати Олексія в одному з приватних пансіонів Полтави до вступу у 1849 році в Петровсько-Полтавський Кадетський Корпус. З часом кадет Бутовський (у 1856 році) переводиться до Костянтинівського Кадетського корпусу і закінчує "повний" курс навчання в Дворянському полку в Санкт-Петербурзі. Потім навчався в Миколаївській інженерній академії. Олексій гарно знав мови: ще в юнацькі роки він оволодів англійською, німецькою та французькою мовами. По закінченні навчання Бутовський працює в одній з військових гімназій Санкт-Петербургу репетитором військових наук.

Робота в гімназії, а також служба в регулярних військах, участь в бойових операціях, співпраця з головним управлінням військових навчальних закладів дозволили Бутовському зрозуміти всю важливість значення фізичного виховання у підготовці майбутніх офіцерів. Разом з виконанням прямих обов'язків офіцера-вихователя Олексій Дмитрович стає ініціатором проведення в гімназії занять з гімнастики, фехтування, рухливих ігор, читає розроблений ним курс лекцій з теорії та методики гімнастики і тілесних вправ.

Наприкінці 80-х років XIX століття Олексій Бутовський стає одним з найпопулярніших в Росії фахівців в області фізичного виховання і фізкультурної освіти, його ім'я добре знали за кордоном. Вже знаним

теоретиком фізкультурного руху О.Бутовський у 1885 році вперше виїжджає за кордон з метою вивчення європейського досвіду з цього питання. Він відвідав навчальні заклади Німеччини, Данії, Бельгії, Швеції. Після одного з закордонних відряджень він з жалем констатував, що в багатьох країнах проблеми фізкультурної освіти знаходять розуміння і підтримку у владних ешелонах, а в Росії цим питанням не приділяється належної уваги.

Навесні 1892 року під час чергової подорожі, на цей раз до Парижу, Олексій Дмитрович знайомиться з генеральним секретарем "Союзу атлетичних товариств Франції" бароном П'єром де Кубертенем. Олексій Бутовський і П'єр де Кубертен періодично зустрічалися і вели регулярну переписку французькою, якою Олексій Дмитрович володів досконало. А познайомилися вони в 1892 році у Франції, де за завданням військового відомства Росії він вивчав підготовку гімнастів і фехтувальників. Генерал Бутовський писав барону: " Мушу визнати, що в Росії до проблеми фізичного виховання ставляться з великою часткою байдужості. Наша преса взагалі не зацікавлена в тому, щоб висвітлювати ці питання, вважається, що дана тема не заслуговує на те, щоб про неї розповідати зі сторінок центральних газет. Тим не менше я не відмовився від надії утворити комітет на підтримку Олімпійських ігор ... "

Питання про проведення сучасних олімпіад вперше було піднято 23 червня 1894 року на Міжнародному атлетичному конгресі, скликаному за ініціативою Союзу французьких спілок фізичного спорту, головним секретарем якого був барон П'єр де Кубертен. До роботи з організації установчого з'їзду знаменитий француз залучив і нашого земляка Олексія Бутовського, який служив у той час в головному управлінні навчальних закладів і ходив у чині генерала російської армії. О.Бутовський гаряче підтримав ідею, свого значно молодшого колеги, відродити стародавні Олімпійські ігри.

Скликаний великим французом конгрес визначив терміни і місце проведення двох перших Олімпійських ігор сучасності - Афіни і Париж, 1896 і 1900 років - і обрав перший склад МОК. На Міжнародному атлетичному конгресі у Парижі П'єр де Кубертен оголосив І-й склад Міжнародного Олімпійського комітету, і ,природньо, від Росії до нього увійшов четвертим

зі списку тринадцяти "генерал Бутовський". Генерал входив до І- го складу МОК з 1894 по 1900 роки. Цікавий факт: на паризький конгрес, завдяки підтримці Олексія Дмитровича, прибули й інші українці - дворянський депутат Дмитро Меленевський і князь Сергій Костянтинівич Белосельський-Білозерський (в 1900-1908 роках

член МОК від Росії). Саме в Парижі була затверджена Олімпійська хартія - основний правовий документ відроджених ігор.

Ентузіазм Бутовського і його сподвижників натрапив на нерозуміння, а часом - навіть опір влади. Проти була і громадська думка. Однак головною перешкодою на шляху наших спортсменів в Афіни стала відмова у фінансуванні з боку держави. Щоправда, кілька спортсменів з Одеси вирушили до Афін своїм ходом, але грошей у них вистачило лише до Константинополя. До грецької столиці добрався в підсумку лише киянин Микола Ріттер, що записався на змагання зі стрільби і боротьби. На старт він, щоправда, так і не вийшов, пояснивши свою відмову брати участь у змаганнях втратою священного для атлета медальйона.

У 1896 році Олексій Бутовський був присутній, як член МОК, на Іграх в Афінах. Атмосфера, офіційна церемонія відкриття Олімпіади на 80-тисячному стадіоні справила на генерала велике враження. Він зрозумів, наскільки велике значення Ігор для сучасників, і відчував гіркоту і розчарування через відсутність на них співвітчизників. Подроблиці першої Олімпіади сучасності Бутовський виклав у книзі "Афіни весною 1896" - першому і єдиному російськомовному виданні, присвяченому даній історичній події.

Спортивні організації СРСР відновили контакти з міжнародними федераціями лише в післявоєнні роки. До цього Ігри та їх ідеали вважалися буржуазними і відповідно - такими, що суперечать радянської моралі. Національний олімпійський комітет СРСР був створений лише в 1951 році, за рік до дебюту СРСР на Олімпіаді в Гельсінкі.

Участь в Олімпійських іграх неможлива, якщо країна не входить до Міжнародного Олімпійського комітету (МОК). Після розпаду СРСР, коли народ України проголосував за незалежність, участь українців в Олімпіадах була під питанням через відсутність грошей. Велику фінансову допомогу надали представники української діаспори з усіх країн світу. Саме завдяки цьому був створений НОК України. Сьогоднішні та майбутні українські спортсмени мають право брати участь в Олімпійських іграх.

Біля витоків сучасного олімпійського руху стояв наш співвітчизник Олексій Бутовський. Він прожив довге і повноцінне життя. До самої смерті Олексій Дмитрович опікувався питаннями розвитку фізичної культури і спорту. Багато з його методологічних ідей та підходів до розвитку галузі по нині не втратили своєї актуальності.

У Полтаві на майдані біля Палацу спорту "Юність" 2006 року відкрили пам'ятник Олексію Бутовському. Ця подія відбулася за сприяння президента Національного олімпійського комітету України Сергія Бубки, спортивної громадськості Полтавщини.

Національний Олімпійський Комітет України

Історія олімпійського руху в Україні розпочалася в 1952 році, коли спортсмени України у складі збірної команди Радянського Союзу вперше прийняли участь в Іграх XV Олімпіади в Гельсінкі. З 1952 по 1990 роки олімпійський рух в Україні розвивався та зміцнював свою позицію в житті країни. Українські атлети складали щонайменше 25% кожної олімпійської команди СРСР. Під час Ігор XXII Олімпіади 1980 року деякі матчі футбольного турніру з великим успіхом проводилися в Києві. 22 грудня 1990 року I Генеральна асамблея засновників прийняла рішення створити Національний олімпійський комітет України і ця дата є офіційною датою його створення.

Національний олімпійський комітет України, скорочено **НОК України** — громадська організація, що опікується участю українських спортсменів в Олімпійській іграх, діючи у відповідності до положень Олімпійської хартії.

У вересні 1993 року НОК України був остаточно визнаний Міжнародним Олімпійським Комітетом. На за- садах незалежності та доброї волі. Національний олім- пійський комітет України об'єднує 40 федерацій з олімпійських видів спорту. НОК також має 24 відділення у всіх областях, а також в Автономній республіці Крим, містах Києві і Севастополі. Веб-сайт: <http://www.noc-ukr.org>

Членами МОК є два українці – Олімпійські чемпіони Валерій Борзов, який був першим президентом НОК України, та Сергій Бубка, якого обрано президентом Національного олімпійського комітету 23 червня 2005 року.

Президенти Національного

Олімпійського Комітету України

Валерій

Іван

Віктор

Сергій

Борзов

Федоренко

Янукович

Бубка

1990-1998 р.

1998-2002 р.

2002-2005 р.

з 2005 р.

У 1995 році НОК України почав випускати свій офіційний журнал під назвою "Олімпійська арена", який виходить кожного місяця, а з 1997 року видає раз на два тижні бюлетень "Олімпійські новини від НОК України".

Гімн олімпійців України

XVI (позачерговою) асамблеєю НОК у 2004 році було затверджено Гімн олімпійців України, написаний поетом Юрієм Рибчинським на музику Геннадія Татарченка.

ОЛІМПІЙСЬКА ВЕЛИЧАЛЬНА

Україно, нас благослови!
Дай нам крила, щоб важкі дороги
Нас вели до перемоги.
Україно, нас благослови!
Ми клянемося славити тебе,
Щоб на світі знали всі народи
Твою силу, твою вроду.
Ми клянемося славити тебе!

Приспів

Ти зоряна, ти нескорена,
Ти – натхнення джерело,
Запали теплом своїх долонь
Олімпійський у серцях вогонь!
Олімпійський запали вогонь!

Слався, рідна земле, слався, щедре поле,
Слався, слався, небо синє,
Слався, наша сила, слався, наша доле,
Слався, Україно!
Світлий краю, твій величний Стяг
Хай дарує нам юначу вдачу,
Щоб з Олімпу завжди бачить
Сльози щастя на твоїх очах!

Виступ українських

спортсменів на Олімпіадах

З 1952 року по 1988 рік українські спортсмени виступали на Олімпійських іграх у складі олімпійських команд СРСР, а у 1992 році у складі Об'єднаної команди Співдружності Незалежних Держав (СНД). Ось імена найвідоміших Олімпійських чемпіонів того часу Ларіса Латиніна (спортивна гімнастика), Леонід Жаботинський (важка атлетика), Валерій

Борзов (легка атлетика), Зінаїда Турчіна (гандбол), Сергій Бубка (стрибки з жердиною) та багато інших славетних імен.

У 1994 році команда незалежної України вперше виступила на зимових Олімпійських іграх в Ліллекхамері. На всіх зимових Олімпійських іграх спортсмени України здобули з 1994 по 2006 роки 5 медалей: 1-золота, 1-срібна, 3-бронзових. У 1996 році команда України вперше взяла участь в Іграх XXVI Олімпіади в Атланті (США). За період з 1996 по 2004 роки українські спортсмени здобули на Іграх Олімпіад 69 медалей різного ґатунку, з них 21 золота. Представництво України на іграх в Пекіні було найчисельнішим за увесь час незалежності.

Талісман олімпійської збірної України – Лелеченята

Всього за 58-річний період участі в Олімпійських іграх українські спортсмени завоювали 599 медалей (станом на 2009 рік), з них: 229 золотих (особистих - 102), 167 срібних (особистих - 75), 203 бронзових (особистих - 85) нагороди.

Міжнародний олімпійський комітет оприлюднив список спортсменів, що завоювали найбільше медалей на Іграх сучасності. На першій сходинці в рейтингу українська гімнастка Лариса Латиніна, яка здобула на трьох Олімпіадах (з 1956 до 1964 року) вісімнадцять нагород — дев'ять золотих, п'ять срібних і чотири бронзові. Киянин Борис Шахлін на третьому місці в переліку олімпійських призерів з тринадцятьма медалями (сім золотих, чотири срібних і дві бронзові).

Повідомлення Ради Олімпійського ордену

З радістю повідомляємо, що на засіданні Ради Олімпійського ордену, що відбулось з нагоди засідання Виконкому Міжнародного Олімпійського Комітету з 1 по 3 лютого 2002 року в Солт-Лейк-Сіті, було вирішено нагородити пана Бориса Шахліна Олімпійським орденом.

З найкращими побажаннями, Жак Рогге.

Шахлін Борис Анфіянович (27.01.1932 – 30. 05.2008)

Народився в с.Ішим, Тюменської області, СРСР. З 1951 р. жив у Києві. Видатний радянський (український) гімнаст, заслужений майстер спорту СРСР (1955 р.). Семиразовий чемпіон Олімпійських ігор (1956 р., 1960 р., 1964 р.). Абсолютний чемпіон Європи (1955 р.), СРСР (1963 р.). Чемпіон світу (1955 р., 1963 р.), СРСР видах багатоборства. СРСР (1955-1962 р.). З 1968 категорії. З початку 1970 технічного комітету гімнастики.

Борис Шахлін різного гатунку (64 золотих, бронзових), в тому числі 7 бронзові олімпійські

чемпіон миру (1958 р.), (1954 р., 1957-1960 р., (1954 р., 1958 р.), Європи (1957-1964 р.) в окремих Володар Кубка р.- суддя міжнародної років – віце-президент Міжнародної федерації

завоював 97 нагород 22 срібних, 11 золотих, 4 срібних та 2 медалі.

Туризм (франц. *Tourisme*, от *tour* – прогулянка, поїздка) – мандрівка, похід у вільний час. Існує багато видів і форм туризму: міжнародний, внутрішній, самодіяльний, організований, пізнавальний, дитячий, водний, гірський, кінний, лижний, пішохідний, спортивний та ін..

В Україні знаходиться велика кількість природних і історичних пам'яток, і це завжди звертало увагу мандрівників. Туризм, як доступний для всіх верств населення вид активного відпочинку, у нашій країні виник у кінці 19 століття. Тоді в Одесі був створений “Кримський гірський клуб”, філіали якого з'явилися потім в Ялті, Севастополі, Єкатеринославлі та в інших містах. У радянський час організацією туризму спочатку займалися органи освіти і комсомольські організації, потім відділи Укртура. З 1936 року туристично-екскурсійну справу було передано профспілкам, а керівництво різноманітними секціями - комітетам по справам фізичної культури і спорту. У 1984 році в Україні діяло 219 туристичних баз, 135 бюро мандрівок і екскурсій, 96 туристичних клубів. На території країни було прокладено 320 туристичних маршрутів. Кожного року ними користувались майже вісім мільйонів наших громадян і більше одного мільйона іноземних туристів з 28 країн світу. А за перше півріччя 2004 року Україну відвідали більше 700 тисяч людей. І в той самий час більше 500 тисяч українців мандрували по Польщі, Угорщині, Росії, Турції та інших країнах.

Багато видатних спортсменів прийшли у великий спорт з туристичних клубів. Насамперед це стосується гірських, кінних і лижних секцій, де приклад дорослих спонукав дітей і підлітків до професійних занять спортом. Так прийшов в альпінізм Сергій Бершов. Одного разу він поїхав в гори по

туристичній путівці і разом з інструктором подолав свою першу вжитті висоту – Віатау (3100м). А пізніше, він тричі ставав чемпіоном СРСР, здійснив 95 сходжень 5 – тої і 6 – тої категорії складності, в тому числі 22 рази він був першопрохідцем. Неодноразово йому підкорились Еверест, Дхаулагірі, Лхоце, Канченджанга, Шиша – Пангма, Нанга – Парабат, Манаслу, Аннапурна. Крім цих вершин Сергій Бершов здійснив 20 сходжень на “семитисячники”.

Державним комітетом молодіжної політики, спорту і туризму України розробляють програми розвитку кожного виду спорту, створюють можливості для покращення роботи спортивно – оздоровчих комплексів. Особлива увага відводиться туризму. Самими популярними туристичними регіонами України являються Крим, Причорномор’є, Придністров’я, Поділля, Волинь, Карпати, міста Київ, Одеса, Львів.

В останній час особливо популярним видом активного відпочинку стали кінні походи. Центри кінного туризму знаходяться в Білогірському районі, недалеко від Ялти (клуб “Кар’єр”), біля підніжжя гори Демерджи (Алушта), в районі Севастополя і Судака. Багатоденні кінні походи проходять по самим живописним місцям гірського Криму і Чорноморського узбережжя. Крупні кінно – туристичні бази знаходяться на вершині Ай – Петрі і в селі Солнечносілля Бахчисарайського району.

Різні об’єднання скаутів і пластунів приділяють значну увагу розвитку дитячого пізнавального туризму. Цілі загони мандрують козацькими шляхами, вивчають традиції і побут тих часів. В Івано-Франківській області у живописній місцевості знаходяться два міжнародних табори пластунів. В одному діти вивчають українське народне мистецтво, в другому на дельтапланах покоряють небо. Життя в палатках на свіжому повітрі, зустрічі і спілкування з цікавими людьми, нові враження і знання, здоровий спосіб життя – саме цим туризм так притягує як дорослих, так і дітей.

Датою народження міста Миколаєва прийнято вважати 27 серпня 1789 року. Миколаїв потрібен був Росії для будівництва кораблів. Моряки і робочі верфі складали основне населення міста. Вони займалися постановкою вітрил, лазінням по канатах, веслуванням на військово-морських шлюпках, плаванням. Виконання подібної роботи вимагало хорошої фізичної підготовки. Виробнича необхідність привела до зародження фізичної культури в місті Миколаєві.

Першими змаганнями в Миколаєві були змагання по веслуванню на півтори милі в 1857 році. Дистанція проходила біля нинішнього заводу „61 комунара”. У змаганнях брали участь в основному військові моряки.

У 1887 році створюється міський яхт-клуб за ініціативою офіцера чорноморського флоту Євгенія Миколайовича Голікова. Це була дерев’яна споруда на лівому березі Південного Бугу. Заняття в яхт-клубі проходили по вітрилу, веслуванню, плаванню і мали розважальний характер для привілейованих верств населення.

В день відкриття яхт-клубу 24 травня 1888 року були проведені перші офіційні змагання по народному веслуванню. Існував яхт-клуб на членські

внески і пожертвування приватних осіб. Стаття його членами могли далеко не всі. Яхт-клуб мав 8 яхт і налічував 13 членів.

Перші парусні гонки в Миколаєві були проведені 7 травня 1898 року. У них брало участь 8 яхт, 4 з них належали яхт-клубу, а 4 – приватним особам: «Гроза» (Рябініну М.А.), «Кармен» (Франку В.С.), «Мімоза» (Григоровичу В.С.), «Сухум» (Боровикову К.В.).

У 1904 році на честь відкриття нової будівлі яхт-клубу була проведена крейсерська гонка Очаків-Миколаїв.

У 1906 році пройшли змагання між Миколаєвом і Одесою. Миколаїв виставив 5 яхт, а Одеса – 11. Миколаївці програли.

У 1897 році в Миколаєві організована перша школа плавання. Керівниками її були колишній офіцер Петро Андросов і Ліза Задорожня. Потім в 1900 організована друга школа плавання.

Міський футбол почав свій шлях з території морського порту, де ігри проводили, в основному, моряки англійських кораблів, що зупинялися тут, а потім почали грати і миколаївці.

У 1908 році організований перший футбольний клуб для спроможних верств населення, під назвою «Зебра». Пізніше для робочих організований клуб «Діагора».

Перший офіційний матч відбувся 11 вересня 1911 року між футболістами одеського «Атлетик-клубу» і «Зebroю». З рахунком 1-0 виграли миколаївці.

У 80-х роках минулого сторіччя в Миколаєві почав розвиватися велоспорт. Дозволялося їздити на велосипеді в м. Миколаєві з 1 години до 4 після полудня по алеях і бульварах по крайній від грат алеї бульвару.

11 грудня 1897 купець І.М. Штіфельман звернувся до військового губернатора з проханням про видачу йому дозволу на будівництво відкритого манежу для гімнастики, верхової і велосипедної їзди.

Він був побудований і мав завширшки і довжину 25 сажнів (50 м). Були дві кругові доріжки: одна для їзди на велосипеді, інша для скачок коней, лавки для глядачів. У середині виконували вправи гімнасти. Лавки знаходилися під парусиновим навісом.

28 червня 1893 року в Миколаєві було установлене шахове товариство.

20 травня 1908 року в Миколаєві був установлений аероклуб. Організатором його вважається інженер морського порту Олександр Діонісович Поддерчин.

У 1913 році в Миколаєві створений вчительський інститут, в якому як учбовий предмет викладалася гімнастика, а з 1914 року – військова справа. Одним з перших викладачів фізичного виховання (гімнастики, військового ладу) був підпоручик 58-го піхотного Празького полку Людвіг Казимирович Паєвський. Спорт і фізкультура в дореволюційний період в Миколаєві розвивалися стихійно. Організаторами кружків, клубів були ентузіасти.

Після перемоги Жовтневої революції під час боротьби із зовнішніми і внутрішніми ворогами фізкультурний рух у Миколаєві був тимчасово припинений. І лише 25 грудня 1922 року створена окружна Рада фізичної

культури. На території яхт-клубу, який перейшов у володіння Всеобучу, почали проводити військово-морську допризовну підготовку молоді по вітрильному, веслувальному спорту, плаванню.

Після революції в Миколаєві починає розвиватися легка атлетика. Для більшої популяризації змагання проводяться перед футбольними матчами.

На 30 червня 1924 року в Миколаєві займалося фізичною культурою і спортом 6039 робочих і селян; 1505 службовців і 7884 чоловік з інших верств населення.

У фізкультурних союзах займалося: футболу – 205 чоловік, гімнастикою – 160, легкою атлетикою – 59, важкою атлетикою – 13, плаванням – 23, гандболом – 63 людини.

З 1924 року починають організовуватися районні ради з фізичної культури в районах Миколаївського округу.

З 1926 року починає культивуватися стрілецький спорт.

У 1928 році миколаївські спортсмени починають брати участь у всесоюзних змаганнях по зимових видах спорту. Миколаїв представляли 5 ковзанярів і хокейна команда.

У 1928 році проводиться Перша Всесоюзна Спартакіада. Академічна вісімка з Миколаєві зайняла перше місце. Це А. Шептунка, П. Бурлаченко, Р. Ільченко, Р. Кальта, М. Васильовський, В. Мінай, В. Бернадський, І. Бубнов.

У 1930 роках для активізації занять спортом вводиться комплекс ГПО, фізична культура і спорт на Миколаєві охоплюють все більше верств населення. У місті відкривається Будинок фізкультури. З 1933 року проводиться виробнича гімнастика.

У грудні 1935 року в Миколаєві створюється одна з перших на Україні ДСШ на базі нинішньої школи № 5 (ліцей).

Миколаївці добиваються успіху на республіканських змаганнях. Команда веслярів в 1937 році зайняла перше місце. У 1940 юні футболісти виграли першість України – тренер В.І. Васьківський.

У 30-і роки у Миколаєві найбільш відомими були наступні спортсмени: гімнаст П. Дмитрієв, боксери Фельдман, О. Грігор'єв, веслярі І. Бубнов, П. Цибін.

У 1937 році організований облспорткомітет.

Після війни в яхт-клубі не залишилося жодної яхти, але до 1947 року Миколаїв стає одним з самих оснащених вітрильними суднами міст. Команда з вітрильного спорту бере участь в першості СРСР в 1947 і 1948 рр.

У 1947 році першість СРСР проводилася в Миколаєві. Призерами стали Е.А. Іванов, Ю.П. Синько, Б.А. Горбатенко – це перші майстри спорту СРСР по вітрильному спорту в Миколаєві.

У 1947 році відкриваються ДСШ-2 і ДСШ-3.

У 1949 році в яхт-клубі організовується СШМ – спортивна школа молоді.

У 1957 організований факультет фізичного виховання.

Першим чемпіоном СРСР в 1959 році став А.В. Дехтярь в класі яхт «М», а в 1960 році – Н.В. Воробйова.

У 1955 році в місті організують товариство ДСТ «Буревісник» і «Спартак».

У 1967 році 50 золотих медалей завоювали миколаївські спортсмени на республіканських і Всесоюзних змаганнях.

До 1970 року побудовано 2 стадіони, 63 спортивних зали, 153 баскетбольні майданчики, 119 футбольних полів.

Успішно виступають миколаївські спортсмени на республіканських, всесоюзних і міжнародних змаганнях. Це вітрильники, боксери В. Запорожець, учасник ХІХ Олімпіади в Мехіко Яценко, веслярі І. Гайдамака, А. Пустовіт, призер ХХ Олімпіади кінник В. Пагановській.

З утворенням СНД успішно продовжують виступати на міжнародних змаганнях спортсмени: веслярі Ілюшкін С., Плаксюм М., Ралчев; легкоатлети І. Бабакова, Ю. Сергієнко; вітрильники, боксери, кінники, фрісталісти.

По рівню спортивних результатів останні 40 років Україна входить в двадцятку країн, спортсмени яких найбільш успішно виступали на світовому рівні. З 1952 року українські спортсмени (у складі збірної команди СРСР), приймали участь у літніх і зимових Олімпійських іграх. Так, наприклад, в олімпійську команду , що виступала у 1972 році у Мюнхені, входив 71 представник УРСР. Тоді українські спортсмени внесли в загальну скарбницю збірної команди СРСР 20 золотих, 8 срібних, 13 бронзових нагород. А в загалі українські майстри спорту завоювали більше 400 олімпійських нагород, з них 180 золотих.

Серед перших українських спортсменів, що отримали світову відомість, була спортсменка з Донеччини Поліна Астахова. На протязі 15 років вона входила до складу збірної СРСР ,приймала участь у трьох Олімпіадах і стала володаркою 9 (в тому рахунку 5 золотих) нагород.

Один з кращих українських яхтсменів Валентин Манкін з Житомиру за свою спортивну кар'єру завоював 3 золотих і 1 срібну медаль. Президент Міжнародного вітрильного союзу доктор Беппе назвав Валентина Григоровича “великою легендою серед олімпійських переможців”. Видатний гімнаст Борис Шахлін за 18 років виступів на самому високому рівні завоював два десятки медалей різного гатунку.

Вісімнадцять разів піднімалась на олімпійський п'єдестал Лариса Латиніна – видатна гімнастка ХХ століття. Спортсменка з Херсону приймала участь у трьох Олімпіадах(1956, 1960, 1964 р.р.) і встановила рекорд по кількості завойованих медалей серед спортсменів світу за всю історію Олімпійських ігор: 18 медалей, з них 9 золотих. Ім'я Латиніної внесено у Книгу рекордів Гінеса. А на Алеї зірок , що знаходиться у самому центрі Києва, у її честь закладена зірка.

Відомий майстер спортивної ходьби на 20 кілометрів сумчанин Володимир Голубничий приймав участь у п'яти Олімпіадах і завоював 2 золоті, 1 срібну і одну бронзову медалі. Його спортивна кар'єра дійсно унікальна, адже ні одному спортсмену – ходоку не вдавалось протриматись у цьому виді спорту на протязі п'яти Олімпіад. Міжнародна федерація легкої атлетики назвала Володимира Степановича “скороходом ХХ століття”.

До світової легкоатлетичної еліти належить і видатний український бігун, уродженець Чернівців Валерій Борзов – триразовий олімпійський чемпіон, восьмиразовий переможець європейських першостей. Необхідно відзначити, що він до сих пір залишається одним з білошкірих атлетів, що виграли забіги на двох спринтерських дистанціях на одній Олімпіаді. Це відбулось у Мюнхені у 1972 році. Після Олімпіади Валерій Пилипович розповідав про свою перемогу: “Вісім років підготовки і десять секунд реалізації... Спортсмен, який біжить з швидкістю дванадцять метрів на секунду, перші тридцять метрів зовсім нічого не бачить і не чує. На трибунах щось кричать, а до нього доноситься тільки фоновий шум...” Ось такими зверх людськими зусиллями дається перемога у спринті.

Дев'ятнадцять світових рекордів встановив запорізький важкоатлет, дворазовий олімпійський чемпіон Леонід Жаботинський. На протязі десятиріччя український богатир був самою сильною людиною планети. Цікаво, що він довго не міг визначитись у своїх спортивних пріоритетах: займався боксом, боротьбою, волейболом, хокеєм, футболом, баскетболом. Юнак, що важив біля ста кілограмів, приймав участь у велогонках і навіть спробував себе у бігу на спринтерських дистанціях. Значних успіхів він досяг у метанні диску і штовханні ядра. Навіть звання майстра спорту Леонід отримав як легкоатлет, але у підсумку зупинився на важкій атлетиці. На XVIII Олімпійських іграх у Токіо “людина - скеля”, як називали його японці, підняв у сумі трьох рухів 572,5 кг.

Вихованець луганської і донецької шкіл легкої атлетики Сергій Бубка дев'ять разів завойовував золото світових чемпіонатів. Він став олімпійським чемпіоном, встановивши 35 світових рекордів у стрибках з жердиною, був удостоєний звання “Кращий атлет світу” і нагороджений Почесним орденом МОК. 13 червня 1985 року Сергій Бубка на змаганнях у Парижі подолав планку на висоті шість метрів. Одна з французьких газет назвала це досягнення “стрибком у століття”. Висота 6 м 14 см і до сих пір не підкорилась нікому, крім нього. Бубка став спортивним символом України, при вході на стадіон “Локомотив” у Донецьку Сергію Назаровичу встановлено бронзовий пам'ятник. Крім нього такої честі удостоєні лише три спортсмени.

Є романтична і разом з тим героїчна легенда про виникнення п'ятиборства. Одного разу воєначальник оточеної армії наказав ординарцю доставити командуванню пакет з важливим донесенням. Безстрашний офіцер скочив на коня і поскакав, долаючи круті пагорби, струмки, ріки. Коли коня під ним наздогнала куля, він витяг шпагу і пробирався крізь ряди противника. Потім офіцер влучно стріляв по ворогам, а коли його оточили, вплав перетнув річку. Останній відрізок шляху він подолав бігом. Так народилось п'ятиборство, яке у 1912 році офіційно було призначено видом спорту.

Львів'янин Павло Ледньов приймав участь у чотирьох Олімпіадах і завоював 7 олімпійських нагород у п'ятиборстві. Цей вид спорту вимагає від

спортсмена різноманітної підготовки, адже включає в себе п'ять окремих видів спорту.

В усьому світі відоме ім'я форварда київського “Динамо” Олега Блохіна. У 1975 році він став кращим футболістом Європи і отримав приз “Золотий м'яч”. Зараз Олег Володимирович є головним тренером національної збірної України з футболу.

Спортивну славу України множили гімнасти І.Дерюгіна, Б.Шахлін; веслувальники В.Морозов, С.Чухрай; легкоатлети А.Бризгіна, В.Крепкіна, Ю.Сєдих; борці О.Копчинський, С.Белоглазов; штангіст Т.Таймазов; велогонщиця І. Кириченко; волейболісти А.Пименов, Ю.Поярков; стрілки В.Романенко, Я.Желізняк; фехтувальник Г.Крис.

Серед командних видів спорту самим популярним в Україні є футбол, а найбільш прославленою командою – київське “Динамо” тринадцятиразовий чемпіон СРСР. Довгий час цю команду очолював видатний тренер Валерій Лобановський. Це єдина у світі клубна (а не збірна) команда, яка в повному складі виступала за збірну країни на самому високому рівні. Тільки три радянських футболісти отримали “Золотий м'яч” (кожного року “Кращий футболіст Європи”), і серед них два українця – Олег Блохін і Ігор Беланов.

У 2006 році під час чемпіонату світу з футболу збірна України пройшла у чвертьфінал. Це був великий успіх наших футболістів.

На порозі нового тисячоліття газета “Український футбол” провела загальнонаціональне опитування по визначенню символічної збірної 20-го тисячоліття. У список одинадцяти кращих гравців під № 1, який призначається голкіперу, увійшов Євген Рудаков – легендарний воротар київського “Динамо”. На протязі 15 років він стояв на сторожі воріт своєї команди і збірної СРСР. По відношенню пропущених м'ячів до кількості зіграних матчів він мав один із самих високих у світі “коефіцієнтів непробиваемости”. У символічному списку Клубу воротарів Льва Яшина ім'я Рудакова стоїть на першому місці.

Гандболістки київського “Спартака” під керівництвом беззмінного тренера Ігоря Турчинова і капітаном команди Зінаїди Турчиної 13 разів ставали володарками Кубка європейських чемпіонів. Зінаїда Турчина і Лариса Карлова признані кращими гандболістками світу і Європи ХХ століття. Заслуговує уваги і успіх баскетбольної збірної України, яка стала переможницею чемпіонату Європи 1995 року.

Високий авторитет української школи художньої гімнастики, яка дала світу таких відомих спортсменів, як І.Дерюгіна, О.Тимошенко, О.Скалдїна. Успіх на світовому рівні досягли і українські шахісти А.Белявський, О.Романішин, В.Іванчук, Р.Пономарьов. У 2001 році уродженець Краматорська Руслан Пономарьов був нагороджений орденом Ярослава Мудрого. Самий молодий в історії шахів гросмейстер (Пономарьов отримав це звання у 14 років) у 18 став чемпіоном світу.

У 1992 році Україна в останній раз приймала участь в Олімпійських іграх разом з іншими республіками бувшого СРСР (на Зимовій Олімпіаді у

французькому Альбервіллі команда виступала під прапором СНД). Великий зал аплодував новому олімпійському чемпіону в одиночному катанні – Віктору Петренку. Мало хто очікував, що він стане чемпіоном, адже фаворитом, не дивлячись на успіхи одесита (бронзова медаль на Олімпіаді в Калгарі, 1988 рік), вважався канадець Курт Браунінг. В.Петренко став першим олімпійським чемпіоном у чоловічому одиночному катанні в історії радянського спорту і залишається єдиним українським фігуристом, що отримав перемогу у таких престижних змаганнях.

Українські спортсмени приймають участь у багатьох міжнародних змаганнях і досягають значних успіхів. У 1993 році Національний Олімпійський комітет України і федерації окремих видів спорту стали повноправними членами міжнародних організацій. У 1994 році наша країна вперше прийняла участь у зимових Олімпійських іграх в Лиллехаммері (Норвегія) як суверенна країна. Першою олімпійською чемпіонкою в історії незалежної України стала Оксана Баюл – переможниця в одиночному фігурному катанні. Перемога юної спортсменки (на момент олімпіади Баюл було 16років і 4 місяця) із Дніпропетровська була дуже несподіваною, з'ясувалось , наприклад, що організатори XVIII Олімпійських ігор навіть не попідкувались про те , щоб приготувати для церемонії нагородження запис гімну України. Тільки через 30 хвилин після об'яви переможців під куполом льодового палацу залунав гімн нашої країни, і на першу сходинку п'єдесталу піднялась Оксана – сама молода чемпіонка за всю багаторічну історію Олімпіад.

Через два роки на літній Олімпіаді в Атланті (Америка , 1996р.) українська команда , завоювавши 23 медалі, в тому числі 9 золотих, у загальнокомандному заліку зайняла почесне дев'яте місце серед 197 країн – учасниць. Особливих успіхів досягли гімнастки Катерина Серебрянська і Лілія Підкопаєва, які стали абсолютними чемпіонками (відповідно, у художній і спортивній гімнастиці) Олімпійських ігор. Необхідно сказати, що багато спортсменів, які завершили свою спортивну кар'єру , докладають значні зусилля для розвитку українського спорту. Так, Лілія Підкопаєва кожного року проводить у Донецьку міжнародний турнір по спортивній гімнастиці під назвою “Золота Лілія”, приймає участь в організації нових гімнастичних шкіл у донецькій області. А восьмиразова чемпіонка світу з художньої гімнастики Катерина Серебрянська з 2002 року є організатором “ Міжнародних ігор ”, у рамках яких проводяться змагання з художньої гімнастики, вільної боротьби, професійному боксу, спортивної аеробіки і таеквондо. Вона також є президентом названого в її честь Благодійного фонду. Цей фонд надає допомогу здібним молодим спортсменам і дитячо – юнацьким спортивним школам.

На XVII літніх Олімпійських іграх у Сіднеї (Австралія) українці завоювали 23 медалі. Героїнею Олімпіади стала Яна Клочкова. Вона завоювала дві золоті медалі в комплексному плаванні на дистанціях 200 і 400 м (світовий рекорд), і срібну – на дистанції 800м.

Увесь світ захоплюється грою зірки українського футболу Андрія Шевченка і спортивними успіхами непереможних богатирів - братів - боксерів Віталія та Володимира Кличко. Віталій, якого за кордоном називають “королем нокаутів”, “залізним кулаком”, досяг самих високих вершин у професійному боксі і вже залишив свою кар’єру, а молодший брат Володимир, який завоював на Олімпіаді в Атланті золоту медаль в суперважкій ваговій категорії (за цю перемогу він був нагороджений орденом “За мужність” і отримав іменну шаблю), продовжує свої виступи і теж став чемпіоном в одній із престижних категорій.

Спортивний потенціал України, не дивлячись на економічні проблеми , дуже великий. У нашій країні нараховується 1000 стадіонів, 16 000 спортивних залів, 26 палаців спорту з штучним льодом, 59 легкоатлетичних манежів, 580 плавальних басейнів, 60000 спортивних майданчиків. Однак в Україні все рівно відчувається недостача спортивних споруд, тим більше , що більша частина вище перерахованих об’єктів знаходиться у плачевному стані, тому відомі спортсмени дають перевагу тренуванням за кордоном, і надь інколи стають громадянами інших країн. Звичайно, що це незадовільно впливає на спортивний рівень українських команд. Але спортсмени достойно представляють Україну за кордоном.

Молодь має можливість навчатись і удосконалювати свою спортивну майстерність у 1500 дитячо – юнацьких спортивних школах, 13 училищах фізичної культури і олімпійського резерву, 28 школах вищої спортивної майстерності.

Але у дитячо – юнацьких спортивних школах можуть навчатись менше 10% дітей шкільного віку, тому у нас немає віри в те, що у відомих спортсменів у майбутньому з’явиться така ж славна зміна. Але у країні поступово відроджуються популярні у радянські часи дитячі і молодіжні змагання “Золота шайба”, “Шкіряний м’яч”, “Біла тура”, - однак у цілому рівень підготовки спортивного резерву ще не високий.

В останній час активно розвивається теніс, який раніше вважався елітним видом спорту. Єсть і перші успіхи: сімнадцятилітня тенісистка Катерина Бондаренко перемогла в юнацькому розряді на самому престижному у світі тенісу турнірі в Уімблдоні.

Через 108 років після відновлення олімпійського руху XXVIII літня Олімпіада повернулася на батьківщину – в Грецію (Афіни). З одної тони бронзи, одної тони срібла і 13 кг золота були виготовлені медалі для нагородження переможців. В іграх прийняли участь представники 202 країн світу. У склад української збірної входили 243 спортсмени. Почесне право нести на церемонії відкриття Ігор прапор України було надано срібному призеру XXVII Олімпійських ігор, чотирьохразовому переможцю Кубку світу плавцю Денису Силантьєву – людину, яку за її видатні успіхи журналісти прозвали “містер Баттерфляй”.

За 16 днів змагань українці завоювали 23 нагороди і в загальнокомандному заліку зайняли 12 – е місце. (Місця розподіляються відносно кількості золотих медалей).

№	Країна	Золото	Срібло	Бронза	Разом
1.	США	35	39	29	103
2.	Китай	32	17	14	63
3.	Росія	27	27	38	92
4.	Австралія	17	16	16	49
5.	Японія	16	9	12	37
6.	Німеччина	14	16	18	48
7.	Франція	11	9	13	33
8.	Італія	10	11	11	32
9.	Корея	9	12	9	30
10.	Великобританія	9	9	12	30
11.	Куба	9	7	11	27
12.	Україна	9	5	9	23

Першу нагороду у скарбничку української збірної приніс Владислав Третьак, який виграв третє місце у фехтуванні на шаблях. Відмітилась і юна Олена Костевич. Вона змагалась у стрільбі з пневматичного пістолета на десятиметровій дистанції. Після останнього пострілу виянилось, що у українки і спортсменки з Сербії і Чорногорії однакова кількість очків. Судді назначили їм повторну серію пострілів, в якій Олена показала кращий результат і виграла золоту медаль, яка стала першою золотою медаллю України у цьому виді спорту.

Порадував земляків своїм успіхом молодий двадцятирічний дзюдоїст з Івано-Франківська Роман Гонтюк. Він переміг всіх своїх суперників і поступився лише греку Іліасу Ілідісу, завоювавши срібну медаль.

Порадувала золотою медаллю і спортсменка з Чернігова Наталя Скакун. Вона стала олімпійською чемпіонкою з важкої атлетики у ваговій категорії до 63 кг, піднявши по сумі двох підходів 242,5кг (107,5 + 135,0). А важкоатлет Ігор Разорьонов з Одеси спочатку отримав бронзову нагороду, але так як спортсмен, що зайняв друге місце, був дискваліфікований за вживання допінгу, в підсумку срібна медаль була віддана українцю.

Кращим штовхачем ядра став український атлет переможець Кубку Європи -2002 сумчанин Юрій Білоног. Він переміг у неймовірно напруженій боротьбі з американцем Адамом Нельсоном, штовхнув ядро на один сантиметр дальше суперника (21м 16см), але ціною цього сантиметра була золота медаль.

Дві золоті медалі для України завоювали борці вольного стилю – львів'янка Ірина Мерлені (у вазі до 48 кг) і киянин, бронзовий призер Олімпіади в Атланті, Ельбрус Тадєєв (у вазі до 66 кг). Ірина до того ж стала першою українкою , що завоювала золото в цьому виді спорту.

На вищу сходинку п'єдесталу пошани вийшов і гімнаст Валерій Гончаров. Свою перемогу у вправах на брусах він присвятив пам'яті свого друга (який трагічно загинув) гімнаста Олександра Береша. Золотом був

відмічений і виступ Юрія Нікітіна з Миколаєва, якому не було рівних у стрибках на батуті.

Серед спортсменів, що зайняли друге місце, легкоатлетка киянка Олена Красовська (біг на 100 м з бар'єрами, особистий рекорд – 12,45), жіночий екіпаж в класі “Інглінг” у складі Руслани Таран, Ганни Калиніної Світлани Матеушевої, а також чоловічий екіпаж Родіона Луки і Георгія Леончука у класі “49” (вітрильний спорт).

Бронзові нагороди завоювали: екіпаж чоловічої парної четвірки в академічному веслуванні (Сергій Гринь, Сергій Белущенко, Олег Ликов, Леонід Шапошніков), жіноча четвірка байдарочниць (Ірина Осипенко, Тетяна Семикіна, Ганна Балабанова, Олена Череватова), легкоатлети Тетяна Терещук – Антипова (біг на 400 м з бар'єрами) і Вікторія Стьопіна (стрибки у висоту), чоловіча команда лучників (Віктор Рубан, Олександр Сердюк, Дмитро Грачов). На жаль не оправдались надії на високі місця в художній гімнастиці. В активі українських гімнасток лише одна бронзова медаль, яку завоювала Ганна Безсонова у вправі зі стрічкою. Зате бронзу жіночої гандбольної збірної можна порівняти з золотом, тому що це була перша командна олімпійська перемога України.

Одною з багато кількісною була українська команда з плавання – більше 30 спортсменів. Змагання в цьому виді спорту принесли країні три нагороди: одну бронзову (Ігор Сердінов, 100 м брасом) і дві золоті медалі, які завоювала Яна Клочкова (дистанція 200 м і 400 м комплексним плаванням). Тепер “золота рибка України” (так Яну називають журналісти) стала чотирьохразовою олімпійською чемпіонкою. Яна Клочкова народилась у 1982 році у Сімферополі. Спочатку вона займалась спортивною гімнастикою, але зустріч з відомим тренером Ніною Федорівною Кожух визначила її майбутню судьбу – юна спортсменка “захворіла” плаванням. В день вона пропливала 10 – 15 км, а за місяць близько 330 км. Яна не тільки володарка п'яти олімпійських нагород, вона також є багаторазовою рекордсменкою світу, Європи, України. Вона нагороджена орденами “За заслуги” III ступеню, княгині Ольги I ступеню, являється лауреатом премії Комітету молоді України за вклад у розвиток країни, лауреатом премії “Людина року – 2000”, двічі лауреатом конкурсу “Спортсмен року”. За видатні заслуги перед країною Яні Клочковій було присвоєне звання Героя України. Цією вищою нагородою України за час з дня її впровадження (1998) були удостоєні більше 70 людей, серед них і декілька спортсменів, дякуючи яким нашу країну знають у всьому світі.

Але спорт високих досягнень – це не тільки блиск медалей і слава. Це дуже важке випробування для людського організму. Але при цьому спортом можуть серйозно займатись і інваліди та досягнути на своєму рівні значних перемог. Для спортсменів – інвалідів раз у чотири роки проводяться так звані Пара олімпійські ігри. В їх програму входять різні види спорту, в тому числі заїзди на інвалідних колясках, теніс, плавання та стрільба з луку.

Вперше збірна України прийняла участь у Параолімпійських іграх у 1996 році в Атланті. У складі команди – дебютантки було лише шість

спортсменів, які виступали в легкоатлетичних видах. Але, не дивлячись на таке мало чисельне представництво, наші спортсмени завоювали три нагороди – золоту, срібну і бронзову медалі.

Легка атлетика для інвалідів розвивається практично в усіх регіонах України. Цим видом спорту займаються інваліди по зору, люди з порушенням опорно – рухового апарату та іншими фізичними вадами. З інвалідами працюють більше ста тренерів – викладачів. Більше всього серед легкоатлетів – пара олімпійців представників Дніпропетровської, Донецької і Харківської областей.

В XI літніх Параолімпійських іграх, що проходили у 2000 році у Сіднеї, приймали участь 22 легкоатлети, які представляли Дніпропетровську, Донецьку, Миколаївську, Луганську, Черкаську, Одеську, Київську, Харківську і Житомирську області. На цих іграх українські спортсмени – пара олімпійці завоювали 37 медалей.

А ось на XII Паралімпійські ігри, у вересні 2004 року в Афінах, поїхали вже 90 спортсменів, які приймали участь у змаганнях по дев'яти видам спорту: з лука, легкій атлетиці, футболу, пауерліфтингу, волейболу, дзюдо, настільному тенісі, фехтуванню. По кількості завойованих нагород наші атлети у командному заліку зайняли шосте місце (всього 55 медалей – 24 золотих, 12 срібних, 19 бронзових). Це, без перебільшення, був триумф української параолімпійської команди. Олімпійськими чемпіонами стала збірна України з футболу, яка перемогла у фіналі футболістів Бразилії з рахунком 4 : 1. А Тарас Дудка, який забив в ворота суперників вісім м'ячів, став кращим бомбардиром футбольного турніру. Неможливо не відмітити і досягнення Лідії Соловйової, яка виступала у змаганнях по пауерліфтингу у ваговій категорії до 40 кілограмів. Вона підняла 105 кг, що на 15 кг більше, чим рекорд здорових спортсменок. Двократним призером Параолімпійських ігор став рапірист Андрій Комар. Але дійсною сенсацією ігор став виступ українського пловця Віктора Смирнова, який завоював п'ять золотих нагород. Вперше за всю історію спорту для інвалідів на XII Параолімпіаді в українській команді з фехтування на колясках разом з чоловіками - Андрієм Комаром і Сергієм Шенкевичем – виступала і дівчина – Ірина Лук'яненко.

Для підтримки параолімпійського та дефлімпійського (змагання для глухих інвалідів) РУХІВ В Україні на базі бувшого дитячого санаторію “Юний ленінець” в Криму в 2003 році почалось будівництво нового центру для підготовки і реабілітації інвалідів. Фінансування цього проекту взяли на себе Національний комітет спорту інвалідів України і Фонд підтримки параолімпійського руху. Подібного центру в Україні ще не було. На території в 60 га розмістяться чотири плавальних басейни, багатопрофільний футбольно - атлетичний комплекс, спортивні зали, стадіон для стрільби з луку, спеціальний тренажерний комплекс для всіх видів спорту, зал для важкоатлетів, стадіон для метання снарядів, додаткове тренувальне футбольне поле і центр вітрильного спорту. Ще до закінчення будівництва цей центр використовувався для адаптації і підготовки українських параолімпійської та дефлімпійської збірних до Паралімпіади – 2004 в Афінах

і Дефліпійським іграм – 2005 в Австралії. Тут також будуть проходити реабілітацію і підготовку за рахунок бюджетних коштів і ті інваліди, які не мають великих спортивних досягнень.

4. Спортивний рух української діаспори.

Однією з найцікавіших подій у розвитку українського спорту повоєнного часу за кордоном стала Олімпіада поневолених народів ді-пі (від початкових літер двох англійських слів "сіізріасе регзопз", що перекладаються як "переміщені особи"). Вона відбулася у Німеччині 1948 р., в той час, коли в Лондоні проходили Ігри XVI Олімпіади, та мала свою передісторію.

Після закінчення Другої світової війни внаслідок політичних обставин до Європи перемістилася велика кількість людей, насамперед із України, Польщі, Республік Балтії, на ті німецькі території, що контролювалися американською владою. У тяжких умовах таборів, без виразних перспектив на майбутнє, за складних соціально-економічних обставин українські біженці організували низку спортивних товариств. До кінця 1945 р. їх уже налічувалося понад 50 (серед найбільших — "Чорногора" в Аугсбурзі, "Дніпро" в Байроті, Карпатський лещетарський клуб у Мюнхені, "Беркут" у Новому Ульмі тощо), які активно проводили різноманітні змагання з футболу, легкої атлетики, волейболу, баскетболу, шахів, плавання. А вже 25 листопада 1945 року було сформовано єдиний керівний орган цих товариств — Раду фізичної культури. Крім завдань організаційного й координаційного характеру, рада виробила ідейні засади діяльності українських спортивних товариств за кордоном, започаткувала кадрову підготовку фахівців фізичної культури та опікувалася спортивною долею кращих представників табірних клубів.

Навесні 1948 р. в складі Міжнародного комітету політичних біженців було створено спортивну секцію. На одному з засідань член комісії, представник Ради фізичної культури Ярослав Рак висунув пропозицію, щоб у рік проведення Ігор XIV Олімпіади влаштувати спортивні ігри представників різних народів, які через воєнні обставини опинилися в Німеччині. Передбачалося провести їх не як альтернативний захід до найбільшого спортивного форуму планети, яким є Олімпіада, а як приклад розуміння цієї ідеї у всіх тих, хто в післявоєнних умовах не може стати в Лондоні поряд із учасниками Олімпійських ігор-1948, які представляють там свої країни. Відомий в українській діаспорі спортсмен і журналіст Олег Лисяк у журналі "Українська трибуна" писав: "Нас не буде на старті в Лондоні, і міжнародна публіка нашої відсутності, мабуть, і не помітить. Не помітить, хоча наші спортивні досягнення, здобуті в тяжких умовах таборових буднів, мають чи не більшу питому вагу, ніж рекорди спортсменів". І далі у тій самій статті, говорячи про спортивні змагання серед переміщених осіб, Лисяк пише: "Ні! Ці змагання не будуть ніякою конкуренцією Великій Олімпіаді, вони не мають навіть такої тенденції. Вони будуть тільки ще одним доказом

солідарності вигнаних з батьківщини членів поневолених націй, вони мають бути доказом їх моральної і фізичної вартості".

В Олімпіаді ді-пі 1948 р. взяли участь українці, латвійці, естонці, литовці, поляки, словаки, чехи, югослави й угорці. Вони змагалися з волейболу, футболу, боксу, легкої атлетики, баскетболу та інших олімпійських дисциплін здебільшого на аренах Міттенвальда.

"Якби я не був спортсменом, я міг би стати песимістом", — такими словами відкрив змагання Ярослав Рак. Спорт дійсно був для українців чи не єдиним засобом виживання у складних повоєнних умовах.

Із усіх учасників лише українські спортсмени не мали досвіду міжнародних змагань, тому Олімпіада ді-пі 1948 р. для них стала першою спробою помірятися силами зі спортсменами Європи. І українська команда склала цей іспит досить успішно, здобувши першість у волейболі, футболі, боксі, легкій атлетиці (естафета 4 x 100 м). У змаганнях відзначились Оріся Варцаба, Ірина Дубас (легка атлетика), Йосип Хома (бокс), Володимир Кобзар (футбол), Омелян Бучацький (волейбол) та ін.

Зокрема, О. Бучацький (1918—1997) належав до когорти видатних діячів української громади Австралії. Народився у Львові. Перед війною — член львівського спортивного товариства "Україна", один із найкращих галицьких футболістів і хокеїстів 30-х років, знаний під прізвиськом Мілько. Член Ради фізичної культури в Німеччині (1945—1950). Емігрував до Австралії, де продовжував грати в хокей, сприяв розвитку волейболу, футболу, баскетболу в українських клубах Сіднею. Автор понад 1000 газетних статей на теми спорту, редактор різноманітних спортивних альманахів, співавтор четвертого тому Енциклопедії української діаспори "Австралія", автор розвідок про український спорт періоду 1939—1944 років у Західній Україні та в Австралії.

За підсумками змагань українська команда виборола 6 золотих, 3 срібні та 2 бронзові нагороди. Українській делегації ці змагання дали неоціненний спортивний досвід і можливість контактувати зі спортсменами інших народів, додали впевненості у власних силах і спонукали інших поважати українців. До українського спорту було привернено увагу зарубіжної преси. Чи не вперше на міжнародних змаганнях на честь перемог українських спортсменів здіймався національний прапор України.

Після завершення Другої світової війни, наприкінці 40-х — на початку 50-х років, на території США, Канади, Австралії та окремих європейських країн унаслідок припливу нової хвилі еміграції активно організовувалися спортивні осередки. Серед головних їхніх завдань була (і досі залишається) робота, пов'язана з вихованням української молоді, народженої в діаспорі, згуртування зарубіжних українців і збереження їхньої національної ідентичності, заходи щодо міжнародного представництва національних інтересів України.

У грудні 1955 р. в Торонто (Канада) було створено єдиний координаційний орган діяльності українських спортивних товариств на території США та Канади — Українську спортову централю Америки і Ка-

нади, що зробила видатний внесок у розвиток спортивного руху зарубіжних українців, особливо на Північноамериканському континенті. Нині ця організація діяльно співпрацює з Національним олімпійським комітетом України, багатьма іншими її спортивними організаціями, активно допомагаючи нашій державі утверджувати свій авторитет у міжнародному співтоваристві.

Поява в 1952 р. на Олімпійських іграх у Гельсінкі радянської команди загострила олімпійські домагання українців діаспори, які ставили слушне запитання: чому спортсмени нової олімпійської держави не виступають під прапорами своїх республік? Чимало зарубіжних організацій поставили собі за мету обстоювати національні інтереси України в міжнародному олімпійському русі. У світовій пресі вони публікували різноманітні листи й звернення, організовували прес-конференції.

Така невтомна праця дала змогу створити напередодні Мельбурнської Олімпіади 1956 р. Український олімпійський комітет за кордоном, який очолив доктор Володимир Билинський з Австралії (з 1967 р. комітетом керував Б. Шебунчак). Унаслідок цілеспрямованої діяльності комітету на одному з пленарних засідань Міжнародного олімпійського комітету було вирішено українське питання. Напередодні Ігор XVII Олімпіади 1960 р. в Римі за домаганням уже перейменованого Українського світового комітету у справах спорту тодішній Президент МОК, американець Ейвері Брендедж за підтримки делегатів Англії та Швейцарії зробив офіційну заяву, в якій йшлося про те, що Україна як член Організації Об'єднаних Націй має повне право самостійно брати участь в Олімпійських іграх, а щоб це могло статися, мусить створити свій Національний олімпійський комітет та залагодити всі формальності відповідно до статуту МОК. Проте ситуація в тогочасній радянській Україні не давала змоги сподіватися на щось подібне.

Проте українська діаспора й далі вірила в щасливу долю українських олімпійців і різними акціями прагнула домогтися незалежності для спортивної слави України в Мюнхені, Монреалі, Москві й Лос-Анджелесі. Навколо олімпійських акцій згуртовувалися практично всі структури зарубіжного українського товариства.

На той час велика кількість спортсменів українського походження мала змогу представляти держави свого перебування на Олімпійських іграх. За неповним аналізом представництва спортсменів українського походження в національних збірних командах США, Канади та інших країн від 1952 р., кількість їх перевищує 70 осіб. Безумовно, безпосереднього стосунку до спортивної України вони не мають, проте нам є ким пишатися. Українців багато в світі, вони здобули чимало вершин, зокрема й в олімпійському спорті. Більшість із них пам'ятають свої корені й свою рідну землю...

У жовтні 1948 р. у Мюнхені (Німеччина) в сім'ї біженців, які проживали у таборах для "переміщених осіб", народився Тарас Ліскевич. У трирічному віці він опинився у США і жив у Чикаго. У юні роки — в одній із структур українського пласту — Тарас почав грати у волейбол, а згодом виступав у "КеннетАллен" — одному з найкращих волейбольних клубів США. У 1976 р.

в університет штату Огайо Т. Ліскевич здобув докторський ступінь зі спортивної психології та міжнародного спорту. Плідною стала і його тренерська кар'єра: у 1985 р. Ліскевич став головним тренером жіночої волейбольної команди США, яка виступала на Іграх XXV Олімпіади в Барселоні-1992 і стала бронзовим призером та на Іграх XXVI Олімпіади в Атланті (1996).

У Бориславі на Львівщині народився Мирон Стебельський. З 1989 р. він очолює Українську спортивну централь Америки і Канади, живе у США, є видним діячем української діаспори, а влітку 1991 р. був одним із ініціаторів зустрічі делегації спортсменів із української діаспори зі спортивною громадськістю Західної України.

На Львівщині народився і Стах Габа. Проживаючи у місті Торонто, він очолює фонд "Канадські приятелі НОК України", активно працює в Українській спортивній централі Америки й Канади.

Роман Дехнич, який живе в Сіднеї, очолював організаційний комітет української громади Австралії з проведення Ігор XXVII Олімпіади-2000, а за два роки до цього, у 1998 р., побував в Україні, де відвідав Львівський державний інститут фізичної культури.

І цей список українських спортсменів, тренерів і спортивних діячів, які проживають в інших країнах, можна суттєво продовжити.

Висновки.

Фізична культура і спорт – невід'ємна частина національної культури і здоров'я українського народу. Фізичні вправи здавна були частиною побуту українського народу.

Фізична культура слов'ян по своєму ідейному змісту й народностям була більше прогресивною, ніж фізична культура рабовласницького суспільства західних держав.

У всьому світі відомі школи східних єдиноборств, однак і в Україні була своя школа бойових мистецтв. Деякі прийоми козацького бою, як стверджують спеціалісти, і зараз можна побачити у гопаку – танці, який знають і люблять не тільки на Україні. Колись це була продумана і випробувана у боях система бойової підготовки. Бойовий гопак відрізняється від інших видів бойових мистецтв тим, що заснований не на блокуванні удару, а на відхиленні від нього.

Спортивний потенціал України, не дивлячись на економічні проблеми, дуже великий. У нашій країні нараховується 1000 стадіонів, 16 000 спортивних залів, 26 палаців спорту з штучним льодом, 59 легкоатлетичних манежів, 580 плавальних басейнів, 60000 спортивних майданчиків. Однак в Україні все рівно відчувається недостача спортивних споруд, тим більше, що більша частина вище перерахованих об'єктів знаходиться у плачевному стані, тому відомі спортсмени дають перевагу тренуванням за кордоном, і надь інколи стають громадянами інших країн. Звичайно, що це незадовільно впливає на спортивний рівень українських команд. Але спортсмени достойно представляють Україну за кордоном. Про це свідчать їх досягнення на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, та Європи.

Вивчивши курс дисципліни «Історія фізичної культури» студенти мають необхідні знання з питань виникнення та розвитку фізичних вправ, різних систем фізичного виховання, їх еволюцію, виникнення та відродження Олімпійських ігор, видатних спортсменів, вчених та інших діячів, які своїми спортивними досягненнями, науковими дослідженнями та працями створювали історію фізичної культури. Свої знання з «Історія фізичної культури» студенти можуть застосовувати під час проходження практик у загальноосвітній школі, проводячи виховну роботу з школярами на спортивну тематику, пропагуючи здоровий спосіб життя та розвиваючи у учнів прагнення до занять фізичною культурою та спортом.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте витоки фізичної культури в Україні.
2. Охарактеризуйте фізичну культуру і спорт в Україні ХХ століття.
3. Охарактеризуйте причини створення НОК України.
4. Складіть хронологію президентів НОК України.
5. Охарактеризуйте виступ українських спортсменів на Олімпійських іграх.
6. Охарактеризуйте виступи спортсменів української діаспори.

Студент повинен знати:

- історію виникнення фізичних вправ, систем фізичного виховання в Україні;
- історію досягнень спортсменів України на Олімпійських іграх та інших світових та європейських змаганнях;
- історію виникнення та розвиток фізичної культури та спорту в українській діаспорі ;
- історію виникнення та розвиток фізичної культури та спорту на Миколаївщині.

Студент повинен вміти:

- проаналізувати події, які сприяли виникненню та розвитку фізичних вправ, систем фізичного виховання в Україні;
- визначити роль видатних людей у розвитку фізичних вправ, систем фізичного виховання в Україні;
- свої знання з історії фізичної культури застосувати під час проходження педагогічної практики в школі та подальшого використання їх у своїй професійній діяльності.

Література

1. Столбов В.В. История физической культуры / Учебник для педагогических институтов, М., 1989.
2. История физической культуры / Учебник для институтов физической культуры / Под ред. Столбова В.В., М.: ФиС, 1983.

3. Грушевский, Михаил. Иллюстрированная история Украины. - К.: МП «Левада», 1995.с.19-35: ил.
4. Украина: Полная энциклопедия /Авт.-составители В.М.Скляренко, Т.В. Иовлева, В.В. Мирошникова, М.А.Панкова; Худож.-оформитель Л.Д.Киркач – Осипова.- Харьков: Фолио, 2007.- 463с.